

**R. P. Georgii De Rhodes Avenionensis, È Societate Iesv,
Philosophia Peripatetica, Ad Veram Aristotelis Mentem**

Rhodes, Georges de

Lvgdvni, 1671

Dispvtatio IV. De variis entis diuisionibus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95638](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-95638)

bonum est, igni verò malum: ergo bonitas restande A
diuiditur in absolutam, & respectivam. Secundò
res esse potest bona in omni genere entis illimitatè,
independenter, necessariò: illa vocatur bonitas per
essentiam, solius propria primi entis, & verus
eius character; omnia eius continens nomina,
omnia attributa; est enim ipsum bonum sine limita-
tione, quia infinitum est tum intensitè, tum exten-
sionitè: sine compositione, quia est summè sim-
plex, & indiuisibili, totum essentia & pelagus
essentia: sine dependentia, quia totum est à se id
quod est, fons fluminis sui: sine contingentiā,
quia necessariò est: sine potentialitate, quia to-
tum est actu, & torum actus. Res etiam esse potest
bona participatè, limitatè, dependenter ab alio
ente; hoc est bonum, quod dixi participatum,
gutta illius oceanii, radius huius solis, umbra il-
lius luminis. Totum videlicet bonum creatum à
Deo manans, ad Deum rediens, dum amatorio
circulo à bono in bonum perpetuo circumagitur
illud summè bonum, & summè pulchrum. Tertiò
potest aliquid esse bonum vel natura, vt natura
est, idest prout naturaliter operatur, vt calor
bonus est igni, diciturque bonum naturale; vel na-
tura vt libere operanti, & cum discurso, & dicitur
bonum morale. Denique "aliquid est bonum
respectivum, quia decet naturam rationalem; di-
citurque honestum, vel quia voluntatem afferit, &
est delectabile; vel quia conductit ad aliquem fi-
nem, & vocatur vtile. Bonitas ergo prout præscin-
dit ab ipsis omnibus, & est amabilitas fundamen-
talis, est illa bonitas, quæ conuenit omni enti,
& est eius proprietas.

Multiplex
malitia. Et ea eius proprietas.
Dico tertio, malitiam bonitati transcendentali
oppositam esse imperfectionem rei, ratione cuius
illa odio habeti potest: totidem autem modis il-
lam posse diuidi, quorū modis diuidit̄ bonitas.
Primò enim malitia absoluta est pura priuatiō en-
titatis, quā soli conuenientē potest non eni: malit-
ia respectiū est disconuenientia cum alio: calor
v. g. malus est aqua, qui est bonus igni. Duplex
est hæc malitia; positiva & priuatiua. Positiva est,
qua per suam entitatem positivam male afficit
aliā, vt calor per se aquam male afficit. Priuatiua
est negatio alicuius perfectionis debita, vt defectus
frigoris in aqua. Rursus malum respectiū aliud
est naturale, quod est disconuenientis natura: vt na-
tura est; aliud morale, quod est disconuenientis na-
turae vt rationalis est. Quomodo autem nulla sit
natura mala, & quānam sit origo mali, multi-
pliciter disputarunt Sancti Patres contra Marcio-
nem, & Manichæos, qui multas ponebant natu-
ras malas, quarum author non esset Deus ex sua
natura bonus, sed alter quidam Deus ex se malus,
& principium omnī mali; quorū insania multis
rationibus evidenter conuinci potest, præsertim
cū implicer, aliquid esse simul ens, & esse ma-
lum; neque malum reverā sit, nisi quando vo-
luntas ex se bona, liberè agens efficit seipsum
malam. E

Solutio. Ad primam respondeo distinguendo antecedens,
trum du- eo modo quo dixi de veritate: prius est aliquid esse
bitationū. bonum, quam esse amabile formaliter, concedo;
quam esse amabile fundamentaliter, nego: nam
esse amabile fundamentaliter, id est esse fundamen-
tum propter quod aliquid amari possit, & esse
bonum.

Ad secundam respondeo non esse ullum ens,
quod non sit bonum & amabile, sub ea ratione,
quà ens est: v.g. odium Dei præcisè ut est ens, est

aliquid amabile, quamvis quatenus est tale, sit
moraliter malum intrinsecè, vt in morali explica-
tum est.

Ad tertiam respondeo, quodlibet ens reale bonum necessariò esse bonitate transcendentali; ens autem, prout diuiditur in bonum & malum, est ens prout commune enti ficto & reali. Cum dicatur possit ab aliquo amari non ens, facile concedi potest; quia bonitas, quae conuenit omni enti, dicit in recto ipsum ens, prout, &c. Enti igitur ficto bonitas transcendentalis non conuenit.

DISPV TATIO IV.

De variis entis diuisionibus.

POST generalem conceptum entis, & proprietates eius reciprocas, sequitur ut dicam de divisionibus eius in plura inferiora; nihil enim est reale, ad quod non descendat; nihil quo suo quasi attractu non confignet, ut fiat reale, ac destinat esse nihil. Infinita igitur esset ista consideratio divisionum entis, complecteretur omnes scientias, nisi solis illis divisionibus esset contentus, quae ita sunt viuerales, ut singulae toram latitudinem entis exhaustant. Primo igitur inquiero, quenam sint generalissimae divisiones entis: secundo cuiusmodi sit divisionis entis in substantiam & accidens: tertio cuiusmodi sit divisionis entis in decem categorias. Relique vel difficultate carent, vel explicatae manebunt duabus illis recte intellectis.

QVÆSTIO I.

*De communissimis entis diuisionibus
generatim.*

CVM nihil omnino sit, quod non sit ens, praeter putum nihil; tam latè patent diuisiones entis, quoniam diffusa est omnis realitas: satis autem erit dicere in genere primò, quænam illæ sint, secundò quænam ex illis sit omnium prima.

SECTIO I.

Quenam sint generalissimæ divisiones entis.

Certum est primò, generalissimas diuisiones entis istas esse posse: primò in ens increatum, & creatum: secundò in corporeum & spirituale, viuens & non viuens, intellectuum & non intellectuum, absolutum & respectuum: tertio in substantiam & accidens, ac deum in decem prædicamenta; quia præter istam ultimam nulla est ex illis qua non adæquatè distribuat totum ipsum ens, v. g. diuisio in Deum & creaturas, non dividit solam substantiam, sed substantiam & accidens: idem dico de spirituali & corporeo, viuente & non viuente. Illæ singulæ diuisiones entis sunt omnino adæquatae: de diuisione in decem prædicamenta diuersa ratio est, quia ut dicam, Deus in nullo est prædicamento.

Certified

670 Philosophiæ Peripat. Lib. IV. Disp. IV.

Divisio
entis in
Deum &
creaturas.

Ens à se
& ab alio.

Ens per es-
sentiā,
ens per
participa-
tionem.

Actus pu-
rus : ens
potentia-
le.

Triplex
dubit.

Divisio
entis in
finitum &
infinitum.

Certum est secundò, diuisionem entis in Deum & creaturas variis modis solere tradi. Primo sub his terminis, *infinitum*, & *finitum*; quibus ita significantur Deus & creatura, ut expresse designetur summa distantia, quæ est inter duo illa membra; ens enim *infinitum* appellatur, quod in sua essentia ita est illimitatum, ut omnem omnino contineat perfectionem possibilem, vel formaliter, vel eminenter: *finitum* autem, quod ita perenit ad certum gradum in latitudine tota entis, ut virtù non ascendat, neque contineat ulteriores gradus, vel formaliter, vel eminenter. Unde quanu fieret à Deo aliqua creatura, cui daret gradus perfectionis infinitos, non esset tamen illa infinita essentialiter, quia non continetur omnem perfectionem possibilem. Secundò traditur eadem sub his terminis, *Ens à se*, *ens ab alio*; id est, *independens*, & *dependens*. Primum est illud ens, quod habet esse à seipso, non causaliter & positiu quasi seipsum produxit; sed negatiu, quod à nullo accepit esse, neque poterit accipere. Dependens illud vocatur, quod accepit, vel accipere potest esse ab aliquo alio per veram causalitatem. Personæ videlicet divinae Filii & Spiritus sancti accipiunt esse, sed non sunt tamen dependentes, quia non accipiunt illud per veram causalitatem. Tertiò traditur hoc modo ens per essentiam, & ens per participationem. Ens per essentiam est illud quod essentialiter existit, & est totum id quod est, seu quod nihil omnino habet quod non sit eius essentia. Ens per participationem illud, cui existentia, & plures etiam aliae perfectiones accidentaliter adueniunt.

Quartò dicitur *actus purus*, & ens potentiale. Illud dicitur *actus purus*, quod nullam habet potentiam ad existendum, aut recipiendum; sed totum quod esse potest, actu & necessariò est. Ens potentiale illud nominatur, quod esse potest in potentia, tum ad existendum, tum ad recipiendum aliquid noui, quod non habeat. Puritas *actus soli* Deo conuenit habenti omnia per essentiam, in nihil habenti, sed essenti omnia, ut ita dicam. Aliæ hoc modo discurrenti per omnia Dei attributa, possunt excoigitari diuisiones generales entis, quarum alterum membrum sit Deo proprium, aliud omnibus commune creaturis.

Ratio ergo dubitandi primo esse potest, quia ut diuisione aliqua bona sit, debent membra subdumentia ita tradi, ut postea non sint rationes aliae alteri communes, alioqui fieri commixtio specierum huiusmodi diuidentia: atqui ens à se, v.g. rursum habet sub se intellectuum, quod subdiuidi potest in intellectuum à se, & intellectuum ab alio. Similiter infinitum habet sub se plures diuisiones, v.g. idem intellectuum, cum aliud sit intellectuum infinitum, aliud finitum: ergo illæ diuisiones vitiosæ sunt.

Secundò ens diuidi debet per rationes essendi: sed esse Deum & creaturam non sunt ratione essendi, sicut perfectas & inhærentia: ergo ens non bene diuiditur in Deum & creaturam.

Tertiò diuisione entis in substantiam & accidentem non videtur adæquata, cum non contineat omnem ens; modi enim substantiales neque sunt substantia, neque accidentia; si enim essent substantia, per se subsisteret; si accidentia, pertinenter ad categoriam aliquam accidentium; non pertinenter autem ad ullam categoriam accidentium.

Dico primo, optimam videri & adæquatam diuisionem entis in ens infinitum & finitum: in

A ens à se, & ens ab alio; actum putum, & ens potentiale; necessarium, & contingens.

Ratio est primò, quia illa diuisione est bona & adæquata, cuius duo termini contradictrio ita opponuntur, ut summa habeant oppositionem: huiusmodi sunt ens finitum & infinitum, ens à se, &c. ergo diuisiones illæ optimæ sunt, & sunt etiam adæquatae, quia nulla ex illis est, quæ non contineat latitudinem totam entis.

Dico secundò, bene item & adæquata diuisione in substantiam & accidentem.

Ratio est, quia nullum est ens, quod vel non sit aptum inhætere alteri per veram & propriam inhærentiam, vel quod sit aptum inhætere. Si non est aptum inhætere, substantia est; si apud est inhætere, est accidentis: ergo nullum est ens, quod non sit substantia, vel accidentis. Substantia enim sumi potest, vel protus est genus tantum analogum, & sic significat substantiam, tum creatum, tum in creatum; vel protus est genus *vniuocum*, & primum prædicamentum, & sic solam dicit substantiam creatam, ut patebit ex *quest.* 3. hic autem substantia sumitur protus est analogia, communis nimirum Deo & creaturis.

Ad primam respondeo negando, quod in diuisionibus entis membra subdumentia debent ita tradi, ut non sint postea in altero rationes omnes alteri communes; hoc enim est impossibile: v.g. si diuidatur ens in spirituale & corporeum, vtrumque membrum participat rationes viuentis, cognoscitivis, &c. Substantia & accidentis commune habent spirituale & corporeum. Idem dico de aliis omnibus diuisionibus; sufficit enim ut membra, protus formaliter, nihil inter se habeant commune.

Ad secundam respondeo negando ens d'uidi debere in modis essendi; debet enim potius diuidi in diuersa entia, alioqui non rete diuidetur in substantiam & accidentem, quæ sunt entia, non autem modi essendi: falsum autem est, quod ens diuidatur in perfectatem, & in hærentiam.

Ad tertiam respondeo modos omnes substantiales reuocari ad substantiam; sunt enim substantiae quodammodo incompletæ. Patebit autem ex dicendis *quest.* 3. modos completos, qui supponunt suum subiectum in suo esse iam plenè constitutum, pertinere directè ad aliquam categoriam, cuiusmodi est figura: modos autem illos, qui sic afficiunt suum modificatum, ut compleant ipsum in suo genere, pertinenteque ad eius integratatem, tunc simul cum modificato in eadem poni categoriæ, per quandam reductionem. Huiusmodi est substantia.

SECTIO II.

Quanam inter diuisiones entis sit omnium
prima.

E ID est, vtrum ens à quæ primò, & à quæ imme-
diatè diuidatur in ens infinitum, & finitum; in
ens à se & ab alio; in ens intellectuum, & non in
intellectuum; substantiam, & accidentem: an vero ali-
qua inter diuisiones illas sit alia prior, & magis
immediata, & quanam illa sit.

Ratio dubitandi primo est, quia illæ diuisiones entis sunt à quæ imme-
diatè ac primæ, que non di-
uidunt tantum aliquid ens particulare, sed ipsum
ens vniuersalissime sumptum sine respectu ad alias;
huiusmodi sunt istæ diuisiones in substantiam &
accidentem.

accidens, creatum & increatum: ergo illæ diuisiones sunt æquæ immediatae ac primæ.

Secundò illæ diuisiones, quæ se mutuò continent, ita ut vna includat aliam, & sub illa includatur, æquæ sunt primæ ac immediatae; si enim vna est alius prior, deberet continere alias, & sub illis non contineri: sed istæ diuisiones se mutuò continent, v.g. diuiso entis in substantiam & accidens continet diuisionem in Deum & creaturas, spirituale & corporeum, & alias omnes. Diuiso quoque in Deum & creaturas continet diuisionem in substantiam & accidens, & reliquas, ut patet: ergo vna ex illis non est prior altera.

Tertiò vix potest diiudicari quænam inter illas sit prior; nam diuiso in ens à se & ab alio videtur esse debere omnium prima, quia esse à se non potest fluere ab alia perfectione priore; & tamen diuiso entis in infinitum & finitum videtur esse prior, quia independentia probatur per infinitum, & illam non probat.

Conclusio affirmativa.
Dico primò, inter diuisiones entis enumeratas datur necessariò aliquis ordo prioritatis; ita ut vna eorum sit omnium prima, & maximè immediata; eaque videtur omnino esse diuiso entis in infinitum & finitum. Ita docet Scotus in 1. diff. 8. q. 3. & cum eo Suares disp. 28. sct. 1. & disp. 32. sct. 1. contra Hurtadum disp. 10. sct. 1. Aucteram quæst. 17. & in Logica q. 16.

Probatio.
Ratio tamen satis perspicua est ex iis quæ dispertibant in tractatu de Deo, de primo conceptu, & differentia essentia Dei. Si enim infinitas, ut ibi probabant, est Dei differentia propria & character eius essentia, necesse est ut alias omnes eius perfectiones sint posteriores infinitate, cum ab illa debant fluere: sed infinitas radicalis & exigua, est differentia Dei propria; non autem independentia, vel existentia per essentiam; quia ex independentia, & existentia per essentiam non probatur infinitas, cum posset cogitari ens à se quod per sua principia naturalia sit limitatum: per infinitatem autem certum est probari aseitatem & alias omnes perfectiones: ergo infinitas prima est inter omnes Dei perfectiones, atque aedò ens necessariò dividitur in ens infinitum & finitum; quia primò & immediata dividitur in id, quod primò, & ante alia Deo conuenit. Si enim verum esset, quod illæ omnes diuisiones essent æquæ primæ ac immediatae, certè nulla dari posset propria Dei differentia. Deinde illa diuiso est omnium prima, sub qua continentur formaliter explicitè alias omnes, ipsa vero non continetur sub aliis: sed infinitas formaliter continet omnes perfectiones, substantia vero, v.g. esse intellectuum, esse absolutum, in dò nec independentia continet formaliter infinitatem & alias perfectiones: ergo infinitas & finitas primò diuidunt ipsum ens.

Solutio difficulta.
Ad primam respondeo negando illam maiorem: illæ diuisiones sunt æquæ primæ, quæ diuidunt ens vniuersalissimum sumptum sine respectu ad alias; si enim vna ex illis diuisionibus ita se habeat, ut probet alias, & illas formaliter contineat; non probetur autem per illas, nec sub illis continetur, certè vna est prior alias, ut probauit, tametsi alias sint etiam vniuersales.

Ad secundam respondeo distinguendo illam maiorem: illæ diuisiones sunt æquæ immediatae, quæ se mutuò includunt, si etiam se mutuò probent, & includant formaliter, concedo; si non se mutuò probent, nec includant formaliter, sed tantum reahiter, nego. Dixi autem diuisiones entis huiusmodi esse, ut infinitas includat formaliter & probet alias

A omnes perfectiones; sub aliis autem non includatur formaliter, nec probetur.

Ad tertiam satis dicta est ratio, proper quam diiudicari debet infinitas esse prior independentiæ, quam probat, & includit formaliter & directè; cum tamen per eam non probetur, nec formaliter directè sub ea continetur: esto verum sit, quod ens independentis nihil supponit prius à quo fluat: certè nego independentiam fluere non posse ab alia priori perfectione.

Sequebatur ut dicarem, an & quomodo diuisiones illæ sint analogæ, an vniuocæ; sed hoc erit manifestum ex q. 3. vbi dicam nihil esse posse vniuocum Deo & creaturis.

B

QVÆSTIO II.

De substantia, & accidente.

Hæc est notissima & celeberrima diuiso entis, de qua video posse quæri quinque: primò propria ratio & conceptus substantiæ prout ab accidente distinguitur; secundò, quid sit substantia; tertio, quotuplex illa sit in composito physico: quarto, qualis sit eius effectus formalis: quinto, quænam illius causæ.

SECTIO I.

Propria ratio, & conceptus substantiæ, prout ab accidente distinguitur.

Idest, quare forma equi v. g. non sit accidens, sed substantia; quantitas autem, & albedo, accidentia sunt, non substantiæ; quam esse rem difficultiam ab antiquioribus vix tactam, à recentioribus nondum explanatam, aliqui pronunciant.

Ratio dubitandi est primò, quia solam distinctionem substantiæ ab accidente dicitur esse quod substantia non sit in subiecto, substantia vero sit in subiecto: sed forma materialis non minus subiecto inhæret, quam accidentis: ergo est accidens. Neque satis est dicere, quod accidentis est in subiecto completo, forma vero est in subiecto quod ipsa complet: vel enim nomine subiecti completi intelligitur totum per se, vel intelligitur totum per accidentis. Si totum per se, petitur principium, quia totum per se est totum substantiale. Si intelligitur totum per accidentis: ergo quantitas etiam substantia est, quia est in tali subiecto incompleto; facit enim ipsa totum aliquod quantum, & albedo totum album.

Secundò accidentia materialia sunt in sola materia: ergo sunt in subiecto incompleto. In dò accidentia etiam animæ separatae, v.g. intellæctiones & volitio, sunt in subiecto incompleto: ergo sunt substantiæ.

Tertiò actiones substantiales sunt in subiecto completo, & tamen sunt aliquid substantiale: ergo substantiæ possunt esse in subiecto completo.

Dicendum tamen est, conceptum substantiæ proprium esse non esse in alio tanquam in termino, vel tanquam subiecto completo: conceptum autem accidentis inhæreter alteri tanquam termino, vel tanquam subiecto completo. Negant explicationem hanc voce tenus quidam Recentiores, qui tamen in eam postea recidunt, ut patet ex statim dicendis.

Obstuta igitur, duplicitate posse aliquid esse in subiecto;

Subiectū subiecto : primò ita ut ex incompleto faciat comple-
tum & in-
comple-
tum.

A plementum sic enim forma materialis est in materia, cum a facit unum compositum ; hoc est esse in subiecto incompleto. Subsistētia v. g. est in subiecto incompleto, quia sic est in subiecto, ut pertineat ad eius constitutionem. Idem dico de vniōne. Secundò aliquid esse potest in subiecto ita ut cum eo non faciat unum per se, neque pertineat ad illius constitutionem : hoc est esse in subiecto completo. Nam albedo v. g. quamvis sit in materia, tanquam in subiecto inhaesione incompleto, subiectum tamen denominationis illius est compositum, ad cuius constitutionem non pertinet. Dixi ergo conceptum substantiae proprium esse independentiam a subiecto completo ; conceptum vero accidentis esse dependentiam ab huiusmodi subiecto.

Probatio
assertio-
nis.

Ratio est, quia communiter definitur substantia, *Ens per se subsistens* ; accidens autem, *Enis ens*, id est existens in alio : sed esse per se subsistens, est non existere in alio completo. ergo substantiae proprius conceptus est non existere in alio completo. Deinde, quidquid communiter dicitur substantia, est independens à subiecto completo ; quidquid autem dicitur accidentis, à tali subiecto dependens est : ergo recte distinguuntur substantia potest ab accidente per independentiam à subiecto completo. Probatur antecedens. Substantiae omnes comple-
ta simplices, Deus & Angeli, nullum subiectum habent, nec materia prima vel anima rationalis. Tota difficultas est de formis materialibus, & de modis, quos appellamus substantiales, vniōne v. g. substantia, & aliis, quae sunt haud dubie in subiecto ; sed probo non esse in subiecto completo.

Forma materialis est in materia tanquam pars in comparte, faciens cum ea unum completum : ergo non est in subiecto completo. Deinde forma substantialis non habet subiectum ullam denominationis : ergo non habet subiectum completum. Vno vero pertinet ad constitutionem totius comple-
ti, & substantia est complementum ultimum naturae : ergo non sunt in subiecto completo. Con-
tituta vero, quantitas, calor, &c. præter subiectum inhaesione, quod est materia, subiectum habent denominationis, quod est ipsum compositum : ergo habent subiectum denominationis.

Deinde nullo alio modo explicari commodè pos-
test distincione accidentis à substantia. Verbi gratia volvū nonnulli substantiam appellant id quod est de primo constitutio rei ; rem autem vocant, quæ vulgo & absoluē res dicitur, *vi homo, leo, equus*. Alij malunt dicere illud esse substantiam, quod constituit primam rem. Appellant autem primam rem, id quod primò & per se intitulat à natura, vel quod primò & per se existit, vel quia est radix ceterorum. Verum recidunt illa in explicationem quam attulit, nam esse constitutio rei, aut prima rei non aliud est quam esse independens à subiecto completo. Vnde nec discedendum fuit à communī explicatione, quæ substantiam vocat communiter ens subsistens, id est independens à subiecto completo.

Solutio
dubitati-
onis.

Ad primam respondeo subiecti completi no-
mine intelligi illud, quod non ordinatur ad compositionem alterius entis per se ; nomine autem entis per se intelligi ens, quod est unius essentiae, non intelligi autem totum substantiale, alioqui pateretur principium. Accidentia sunt in materia incompleta tanquam in subiecto inhaesione, sed habent præterea subiectum comple-
tum denominationis, totum videlicet substan-

tiale, quod non habet ullam substantia, vel aliquid, quod dicatur substantiale. Subsistētia cum sit complementum substantiale totius compositi, non est in subiecto denominationis completo.

Ad secundam responso patet ex dictis ; nam accidentia materialia dixi esse in subiecto inhaesione incompleto, sed in subiecto completo denominationis : accidentia animae separatae sunt actu & præternaturaliter in subiecto incompleto, con-
naturaliter autem & exiguum sunt in subiecto completo.

Ad tertiam respondeo actiones substantiales esse mera accidentia in predicamento actionis, quia ita sunt in subiecto, ut non sint de illius constitutione, ideoque sunt in subiecto completo.

SECTIO II.

Quid sit substantia, & qualis sit effectus eius formalis.

Hæc vixque quæstio veteribus Philosophis prorsus incogita, Christianis autem Doctribus obscurissima fusa à me disputata est in tractatu 7. Theologico, qui est de Incarnatione Domini Verbi ; quia ex illo potissimum mysterio innotuit discri-
men aliquod esse inter hypostasis & naturam. Breuiter igitur hic controvèrsiam hanc re-
texo, & paucis ea commemo-
ro, quia ibi plene tradidi.

Certum igitur primò est, supponendo hic in primis esse vnum itarum vocum, *natura, substantia, hypostasis, suppositum*. Primo enim nomine natura, quam Graci vocant *essere*, notandum est significari essentiam ipsam rei, & existentiam, seu id quod definitione ipsa explicatur. Subsistētia significat interdum aliquid postum & reale, non autem fictum ; sic enim chimera dicitur non habere substantiam. Vulgo autem dicitur substantia, significat aliqua essendi per se, quæ inhaerentie opponit-
tur propriæ accidentium. Hypostasis sumit non ratò pro concreto ipso ex natura & modo illo ef-
fendi proprio accidentium ; alias autem solidi si-
gnificat abstractum, seu ipsum modum substantie, id est terminum ultimum & complementum naturae. Suppositum propriè significat compositum illud, quod resultat ex natura & substantia, id est primam substantiam completam & terminatam modo illo substantiali. Persona differt à supposito. Non tanquam minus vniuersale à magis vniuersali ; suppositum enim dicitur de quibuslibet substantiis, personæ nomen solis tribuitur substantiæ ratione prædictis : significat enim primò quodlibet individuum naturæ rationalis completum & incommunicabile alteri supposito, definiturque optimè à Boetio, *Rationalis naturæ individua substantia* ; id est perfectum individuum, quod unitatem, indi-
viduationem, & incommunicabilitatem omnino exigit.

E Personalitas autem significat substantiam rationis naturæ, quam eleganter vocat S. Hilarius, *rem ipsum naturæ*.

Certum secundò est, totam hanc controvèrsiam in eo versari, vrum substantia illa, seu hypostasis, & personalitas naturæ singulari aliquid superaddat, utrum vel ratione, vel etiam te distingueat. Quod si aliquid superaddat, vrum illud non sit aliud, quam negotio quædam communicabilitatis, an vero sit politum aliquid distinctum à natura ; & deinde si sit ali-
quid præter naturam, qualis sit effectus eius formalis, quem naturæ confert illam completo & terminando.

Statuebam

Subsistentia
superaddit
aliquid na
tura.

Statuebam autem primum, subsistentiam necesse fari superaddere aliquid naturæ singulari: quod satis periculosè negatum videtur à Durando in 1. dis. 3. 4. q. 1. n. 15. vbi docet suppositum & naturam in creatis non distinguere nisi penes modum significandi abstractum & concretum; vult enim naturam significari per modum abstractæ, suppositum autem per modum concreti, licet in re sint idem, sicut ens & entitas: sed hoc positis mysteriis Trinitatis & Incarnationis dicit nullo modo posse.

Prima pro
batio.

Ratio erat primum, quia natura diuina præcisa per intellectum à personalitatibus, non est suppositum & persona: ergo suppositum dicit aliquid præter naturam, alioqui si natura & persona idem sunt, sicut in Deo sunt tres personæ, sic erunt tres essentiæ & naturæ: & sicut una tantum in Deo est natura, sic erit una tantum persona: & ne dicas hoc in Deo verum esse, non autem in naturis creatis.

Altera pro
batio.

Ratio erat secundum, quia si homo & humanitas differentiuntur solum in modo significandi, adeo ut homo nihil adderet humanitati, esset omnino idem in Christo humanitas & homo; & sicut verum est dicere, *Homo est Deus*; verum etiam esset dicere, *Humanitas est Deus*; quod erroneum est. Deinde cum in Christo duplex sine dubio sit natura, duplex etiam in eo esset persona: nam sanctissima Christi humanitas totum haberet unita Verbo, quod haberet, si non esset unita; nihil enim decet illi etiam ratione distinctum: ergo Christus, sicut subsistentiam haberet diuinam, haberet etiam humanam; qui error est Nestorius. Quomodo ergo dicitur, quod humanitas est sine propria subsistentia, si subsistentia formaliter est humanitas.

Instantia.

Dices, hominis essentia est eius propria definitio: sed definitio solam continet naturam: ergo essentia hominis solam continet naturam: ergo etiam homo nihil est quam natura, v. g. Petrus nihil est quam compositum ex hac materia & hac forma.

Respondeo verum esse quod sola natura est de essentia hominis; subsistentia enim non est illi essentialis, cum ab eo etiam separetur. Petrus nihil est quam compositum ex hac materia, & ex hac forma, si hæc materia, & hac forma significat materiam & formam cum subsistentia; si autem significat solam materiam & formam sine subsistentia, Petrus est aliquid præter materiam & formam.

Non est sola
negatio su
peraddita.

Statuebam secundum, subsistentiam superaddere naturæ veram entitatem modalem realiter ab ea distinctam, non autem solam negationem communicabilitatis apertitudinalis aut actualis. Contra Scotum in 1. dis. 23. quest. unica, & in 3. dis. 1. q. 1. art. 3. cui plures nunc ex Recentioribus adhæsere, rati esse inutile tot modalitates multiplicare. Sed contra eos

Prima ratio
ex mysterio
Trinitatis.

Ratio efficax primum ducebatur ex mysterio Trinitatis; nam diuina personalitates, prout distinguuntur virtualiter ab essentia, & realiter inter se, sunt conceptus verè positivi superadditi essentiæ, non autem sola essentia, prout connotat negationem: ergo etiam in creatis personalitas non est sola natura cum connotatione negationis. Consequentia est evidens, quia conceptus personalitatis est aliquid commune Deo & creaturis, sicut conceptus substantia communis est. Probatur antecedens. Si personalitas diuina essentia R. P. de Rhodes curf. Philosoph.

A superaddere solummodo negationem, sequeretur diuinæ personas non differre inter se nisi connotatiæ, ac negatiæ; atque ita illæ non essent inter se positivæ entia distinctæ; non enim distinguenter secundum id quod personalitas diceret in recto; nam illud sola esset essentia communis: distinguenter ergo dumtaxat secundum id quod connotat personalitas in obliquo, quod vis solam esse personalitatem: ergo diuinæ personaæ negatiæ solum distinguenter. Deinde personalitates diuinæ, ut probabam trah. 1. dis. 6. de Trinitate, non solum realiter, sed etiam formaliter sunt processiones, & relationes, quas certum est non esse solam essentiam & negationem. Denique personalitas Patris habet aliquid posteriorum, quod non habet personalitas Filij, & Spiritus sancti: sed per te personalitas Filij dicit essentiam cum connotatione negationis: ergo personalitas Patris dicit aliquid positivum præter essentiam, & connotationem negationis.

Secundum ratio præfertim ducebatur ex mysterio Altera ratio, Incarnationis, vbi necesse est sanctissimam Chri. ex mysterio Incarnationis, & subsistere per hypostasim diuinam, cui est unita substantialiter. Certum videlicet est ex fide, quod Verbum diuinum assumptum humanitatem, & non assumptum personalitatem: ergo certum est personalitatem esse aliquid separabile ab humanitate: non potest autem fieri quod illud separabile sit sola negatio unitatis, alioqui totum illud reale, quod dicit personalitas creata, esset in Christi humanitate; sicut quando duæ guttæ aquæ unitæ sunt, tota realitas carum eodem modo est ac prius, etiam desinat esse tota. Sequentur etiam, quod Verbum non magis esset persona, quam humanitas; quam tamen constituit in ratione persona, quia esse personam, est habere negationem unitatis: Verbum unitum humanitati, non magis habet negationem unitatis quam humanitas: ergo Verbum non magis est persona quam humanitas. Deinde si personalitas solam superaddere negationem, humanitas Christi aliter penderet à Verbo diuino, quam à proprio supposito; si enim penderet à proprio supposito, penderet solam à negatione; pendens autem à Verbo diuino, non perdet solum à negatione: ergo aliter penderet à Verbo, quam si penderet à proprio supposito: hoc autem absurdum est; quia Verbum diuinum facit humanitatem esse personam diuinam, sicut propria personalitas faceret illam esse personam humanam.

Obiiciunt aduersarij, esse superfluum modum illam subsistentiæ positivum, cum possit sufficiant aduersarij explicari per solam negationem. Sed probations, quas attuli, satis ostendunt eius necessitatem. Præcipua tamen difficultas perit videtur ex formalí effectu modi huius superadditi, quem vatiè omnino explicant Authores, sed parum probabiliter. Volunt alij, proprium illius minus esse, ut Difficultas naturam reddat independentem à subiecto; quod circa fortamen sufficienter habere potest per creationem, malem effe per quam sit independens à subiecto. Alij malunt, effectum subsistentiæ proprium esse redere naturam incomunicabilem alteri supposito. Sed hæc est petitio principij, quia queritur quid sit suppositum. Adde quod prius est naturam esse in se completam, quam illam esse incomunicabilem: ergo incomunicabilitas illa est aliquid posterius, quam subsistentia, sicut calor reddit subiectum in quo est

incapax frigoris; sed ille tamen non est effectus A formalis caloris; quia prius est subiectum esse caridum, quām esse incapax frigoris. Alij dicunt, proptim esse substantia, completere ultimā naturam, & illam terminare, adē ut in se sola existat, neque alio indiget substantiae. Verū hoc etiam est obscurum, quia si natura completeret substantia, dicendum est: quām perfectio illi deest substantia, id est in quo sit incompleta; non enim completeret si non sit incompleta; non dicitur autem hactenus quale sit complementum illud, quod accedit natura per substantiam, per quam dicitur completere. Denique non solunt difficultatem qui volunt naturam accedente substantia fieri aliquid totum; sic enim anima separata non est substantia, & tamen Christi anima in triduo mortis subsistebat in Verbo: & humanitas separata non egeret modo substantiaz, quod reiectum est; posset enim dici esse aliquid totum.

Qualis illa
fit.

Statuebam igitur tertio, formalem effectum substantiaz proptim esse, quod sit habens naturam tanquam subiectum denominationis, & rectum omnium prædicatorum, quibus natura in concreto significatur. Quod eo loco fuisse traditum obiter, solum hic indico, non reproto.

Ratio igitur est, quia omne quod habet rationem formæ, necessariò habet subiectum aliquid à quo habeatur, & per quod fiat hoc. Si enim est forma, determinat necessariò aliud: ergo debet haberi ab eo, quod determinat. Subiectum autem aliud est in hæc, aliud denominationis. Primum dicitur illud, quod recipit aut substantiat formam: alterum est quod non vnitur formæ, recipiendo vel sustentando, sed subiiciendo se omnibus eius denominationibus, tanquam rectum omnium concretorum, quae illam significant.

Constat autem ex mysteriis, tum Trinitatis, tum Incarnationis, naturam substantialem seorsim sumptam esse quandam velut formam suppositi, & actum quandam determinantem aliud à quo habetur; propterea certum est, illam esse obliquum in omnibus concretis, in quibus illa semper dicitur haberi; substantia vero est habens naturam ut propriam quidditatem; est enim rectum in omnibus concretis, id est subiectum quod supponit omnibus denominationibus, quibus natura significatur ut totum, & integrum concretum. Hoc videlicet naturæ deest si sumatur seorsim ab hypostasi, quod non habeatur, ac proinde significari non possit ut totum concretum; deest enim ipsi rectum, quandiu abest hypostasis ipsam habens: hoc est esse subiectum denominationis: ergo totum munus, quod in composito metaphysico exercet substantia, est quod sit subiectum denominationis naturæ, id est rectum omnium denominationum, quae in concreto illam significant. Sed hæc exposui fusiū citato loco.

Statuebam quarto, substantiam esse modum superadditum naturæ, non autem entitatem distinctam realiter: contra Cajetanum, quem sequuntur Hurtadus & Ariaga.

Ratio est, quia per solam entitatem modalem sine maiori vlla realitate satis explicari potest mysterium totum Incarnationis, ad quod satis est quod substantia separabilis sit à natura. Deinde non est maior ratio, ut inherentia sit modus potius quam substantia; sicut enim sine accidente conseruati non potest inherentia, & mo-

tus sine mobili; sic absque re substantia conservari substantia non potest. Denique si non est modus, vel est substantia, vel accidentis. Non primum, quia non est substantia completa, ut patet; nec incompleta, quia omnis substantia incompleta est materia vel forma. Nec est etiam accidentis, quod esse non potest constitutum substantia.

Obicitur primò. Non videtur implicare aliqua natura creata, quæ sit identificata sive substantia: ergo naturæ quæ nunc sunt, nullo egeno modo superaddito ut substantia.

Respondeo probabiliter Suarem dis. 34. se. 6. censere, quod omnis huiusmodi natura identificata sive substantia implicat; sed verius tamen exigitate Valentiam, quod nulla videtur repugnare in existentia huiusmodi creature, quæ sine dubio si existeret, nullo modo assumi posset à divina persona. Nunc autem quia ex assumptione humanitatis Christi Domini euidenter colligitur distinctio naturarum omnium existentium ab hypostasi, cum omnes assumi possint, acque adeo spoliari propria substantia, dicere tenemur substantiam esse distinctam à naturis quibuslibet existentibus; sed non tenemur dicere illam magis distinctam esse, quām modaliter.

Obicitur secundò. Sicut probatum est, substantiam esse aliquid superadditum naturæ creatae, non autem esse dumtaxat negationem, quia diuina hypostases non sunt solum negationes; ita dicere consequenter tenemur substantiam non esse solum entitatem modalem, quia diuina personalitates non sunt modi tantum.

Respondeo negando hanc consequentiam; si enim diuina personalitas esset aliquis positivum naturæ superadditum, creata vero hypostasis esset solum negatio, non posset dari conceptus unus substantiae communis Deo & creaturis; enti enim & non enti nihil datur commune. Posset autem dari conceptus substantia communis Deo & creaturis, si positiva sit virtus substantiae, quamvis creata hypostasis sit entitas modalis.

Obicitur tertio, Deus non potest suppleret formalem effectum formæ, quia effectus ille formalis est aliquid incompletum; sed effectus substantia modalis non minus est aliquid incompletum: ergo ille non magis suppleri potest à Deo quam effectus formalis forma. Deinde superpositum in composito metaphysico habet rationem materia; recipit enim naturam, id est subiectum denominationis: sed nullus modus est receptus modificati: ergo substantia non est modus.

Respondeo effectum formalem formæ suppleri non posse sine imperfectione, quia esse formam, est esse partem entis per se, ac proinde incompletam. Modus autem substantiae suppleri potest per aliquid completum, quia licet ille secundum rationem communem modi sit aliquid incompletum, non est tamen aliquid incompletum secundum rationem propriam substantiae, que propterè potest suppleri per aliquid completum. Verum est, quod in composito metaphysico superpositum habet rationem materiae, non quod vero recipiat naturam, sed quod concipiatur quasi eam recipere, & esse quasi basis totius esse substantialis. Addit denique Hurtadus, omnem modum esse determinationem rei ad aliquid, substantiam autem non esse determinationem naturæ ad aliquid, cùm potius sit terminus.

Natura sub-
stantialis
habet ratio-
nem formæ.

Substan-
tiam esse
modum.

terminus ultimus naturæ: unde infert substantiam non esse modum. Verum nihil concludit hoc argumentum, in quo primum negatur substantiam non esse determinationem naturæ ad aliquid, cum illam determinet ad existendum completere. Deinde falsò censet Hurtadus, modum necessariò esse illud omne, quod alterum determinat; manifestum enim est, quod omnis forma, tum substantialis, tum accidentalis, determinatio est formalis rei alicuius ad aliquid.

SECTIO III.

Quotuplex in quolibet supposito sit substantia.

DE supposito Angelico, cuius simplicissima natura est, dubitatio esse non potest; si enim in natura non potest illa esse compositio, neque illa esse potest etiam in supposito. Tota ergo contraria est de substantiis compositis ex materia, & forma; utrum unica sit indivisibilis substantia totum afficiens compositum, an vero duas partiales; una in materia, & altera in forma. Hoc enim queritur primum de composito humano, secundò de compositis pure materialibus.

S. I.

Vnum in composito humano una sit simplex hypostasis.

Quadruplex dubitatio.

Ratio dubitandi primò est, quia si plures essent personalitates in homine, homo esset plures personæ partiales; personalitas enim est forma personæ: sed non potest Petrus dici plures personæ humanæ partiales: ergo non sunt in homine plures personalitates partiales.

Secundò substantia est forma ultimè terminans naturam, & reddens illam incommunicabilem alteri; sed solum compositum est incommunicabile; materia enim communicatur forma, forma communicatur materia per unionem: ergo solum compositum habet substantiam, non autem illius partes: ergo unica est in toto composito substantia.

Tertiò proprius effectus substantiarum non est aliud, nisi facere id quod afficit aliquid totum, sive hoc aliquid: solum compositum est aliquid totum, partes autem non sunt aliquid totum: ergo solum compositum conuenit substantia, non autem illius partibus.

Quarto, si altera esset substantia in corpore, altera in anima, deberet etiam virtusque vno partiale habere substantiam; nam vno etiam est aliquid verè substantiale: hoc autem non admittitur: ergo in toto composito humano unica tantum substantia est.

Conclusio negans effectus substantiarum.

Dico primum, esse in composito humano substantias duas partiales, unam in corpore, alteram in anima; nullo autem modo posse dici, quod unica tantum sit substantia totum afficiens compositum. Ita docent Suarez, Valentia, Hurtadus, contra Molinam, Vasquem, Arriagam, Cunigam.

Ratio est, quia implicat ut eadem entitas modalis afficiat intrinsecè duo modificata distinctas, ut probabam agens i. *Physic.* de vniione materiae.

R. P. de Rhodes curs. Philosoph.

A & formæ; altoqui per eandem actionem fierent plures effectus, per eundem motum mille mouentur homines. Deinde illa substantia unica, vel esset corporea, & sic afficere non posset animam immaterialem; vel esset spiritualis, & sic non posset afficere materiam corpoream: sed materia, & anima rationalis verè subsistunt: ergo habent duas substantias partiales distinctas. Probatur materiam, & animam rationalem subsistere, quia creatio terminatur ad rei substantiem: ergo cum materia & anima rationalis creantur, necessariò etiam subsistunt. Deinde res quæ ita est in se, ut à nullo sustentetur, est necessariò substantia: creatio est productio rei, quæ à nullo sustentatur: ergo est productio rei substantia. Imò quilibet pars aquæ reuerà est substantia per substantiam sibi propriam distinctam à substantia alterius partis: ergo esse substantia potest conuenire partibus, & non toti composito; quod patet etiam in anima rationali, quæ à corpore separata veram habet substantiam, & tamen est incompletum. Denique Verbum Divinum per duas uniones distinctas vniuit sibi corpus & animam, que in morte Christi verè fuerunt separata inter se, & manerunt tamen vnta diuino Verbo: ergo corpus & anima etiam separata subsistunt. Imò post resurrectionem duas illæ partes habentes unionem, & illam secuentes, vnitæ sunt: ergo res substantia potest vni.

B Ad primam respondeo nomen hypostasis & Solutions difficultatum.

personæ non solere attribui nisi suppositis complevis, seu partibus prot vnius, sicut anima non dicitur semi-homo, quamvis sit pars hominis; quia nomen *homo*, significat aliquid totum; substantiam vero significare substantiam quamlibet etiam in completam. Si ergo propriè loquamur, & secundum communem vsum, non sunt substantia plures in homine, nec plures personæ partiales: si autem personalitas sumatur pro substantia, sunt reuerà in homine duas partiales personalitates, & duas partiales personæ; sed impropria erit hæc loquutio.

Ad secundam respondeo aliam esse incommunicabilitatem rei alicuius ad totum, aliam incommunicabilitatem ad suppositum alienum: substantia reddit incommunicabilem ad suppositum aliquod sustentans, non reddit incommunicabilem ad totum: nam dixi gutta aquæ subsistunt, ut dixi: solum compositum est incommunicabile alteri ut toti; partes autem illius esse possunt incommunicabiles alteri ut supposito alieno.

Ad tertiam satis ex dictis constat, proprium effectum substantiarum non esse reddere aliquid totum, ita ut incommunicabile composito, sed tantum supposito alieno. Satis enim est, quod substantia naturam, quam afficit, reddat concretam, habendo illam tanquam rectum omnium denominationum, quibus illa significatur in concreto. Partes autem compositi reuerà concretes sunt, non autem abstractæ; nam materia pars est hominis, non autem solius humanitatis.

Ad quartam respondeo nullam esse necessariam partiale substantiam in unione corporis, & animæ, ut probabam contra Delugo in tract. de Incarnatione, non enim est propriè substantia, sed modulus substantialis.

Probatio.

§. II.

*Vtrum in composito purè materiali una sit
simplex hypostasis.*

Fundamen-
tum negan-
tium.

Ratio dubitandi est, quia substantia est ratio existendi per se opposita inherentia: forma materialis verè ac propriè inhæret materia, tanquam subiecto inherentis; nugantur enim qui dicunt formam non inhæret, sed adhæret materia; certum enim est, formam materialem ita sustentari, ut sine illo fulcro nequeat existere: ergo forma materialis non habet rationem propriam substantia.

Dico secundò, formam purè materialem in composito physico habere propriam substantiam distinctam à substantia formæ. Contra Suarez, Huttadum, & plures alios.

Ratio est, quia si forma materialis in composito physico propriam non haberet substantiam distinctam à substantia materia, sequeretur composita physica purè materialia non esse supposita completa, quod absurdum est. Probatur, quia suppositum integrum & compleatum debet habere substantiam integrum & completam: sed si forma propriam non haberet substantiam, composita purè materialia non habent substantiam completam; sola enim in illis adest substantia materia, quæ incompleta est, ut patet ex corpore humano, cuius substantia eiusdem rationis est ac substantia cuiuscumque alterius materiae; & est tamen haec dubie incompleta: ergo substantia compositi purè materialis incompleta est, si forma non habet substantiam distinctam à substantia materia.

Secunda. Deinde concluditur etiam ex mysterio Incarnationis, formas materiales habere propriam substantiam; nam forma sanguinis Christi, cum non sit anima, est forma purè materialis: sed illa unita est divino Verbo, & per illud substantia, ut suppono ex dictis iustit. 7. Theologico: ergo forma materialis unita est divino Verbo. Atqui non aliter forma sanguinis divino Verbo unita est, quam unita fuisset propria substantia creatæ, si eam non impeditus unitio ad Verbum: ergo forma sanguinis in nobis, & forma qualibet materialis partiale habet substantiam.

Tertia. Denique non appetet, quomodo forma materialis sit magis substantia, quam quantitas; quia non appetet, quomodo magis per se substantia, si non habeat propriam substantiam.

Solutio ratio dubitan-
di.

Ad rationem dubitandi respondeo, distinguendo illam maiorem: substantia est ratio existendi per se opposita inherentia in subiecto completo, concedo; inherentia in subiecto incompleto, nego: quod enim inhæret subiecto incompleto, inhæret tanquam pars in compare; ideoque nihil vetat illud per se subsistere.

Quæritur primò, utrum diuinitus conservari aliqua natura possit sine omni substantia.

Negat Suarez; sed probabilius tamen est, posse, quia non appetet illa ratio, quæ probet repugnare magis ut materia sit sine omni substantia, quam ut sit sine omni forma. Ostendit.

A sum autem est i. *Physicorum*, materialiam separari posse diuinitus ab omnibus formis.

Dices: Implicat ut quantitas terminata, sit invenit etiam diuinitus sine omni termino: ergo implicat etiam ut natura substantialis sit sine omni substantia, quæ terminus est natura. Similiter implicat ut corpus aliquod sit absque omni vocatione: ergo & sine substantia.

Respondeo, terminum quantitatis, & vocationem ex veriori sententia, quam elegi, *Physicorum*, nihil esse distinctum & superadditum quantitati terminatae, aut corpori vocatione; unde mirum non est, quod illa non possint separari, tum collective, tum terminatim.

B Imd si vera esset sententia, quæ ponit in quantitate puncta, per quæ terminetur, facile dicere, posse quantitatem diuinitus esse sine termino positivo; & si verum esset, vocationem distinguiri à re vocatione, nihil mihi videtur absurdum dicere, posse aliquod corpus esse sine omni vbi distincto per solam connotacionem spatii, cui coexistit.

Quæritur secundò, quænam sit causa pro-
ducta substantia, utrum generans illam pro-
ducatur, an verò illa producatur per emanationem à natura eo modo, quo producuntur reliqua omnes proprietates.

Respondeo vide ri mihi probabilius contra Suarez, substantiam non produci per emanationem ab ipsa natura, sed à solo generante. Ratio est, quia prius debet res esse in se complete constituta, quam operetur: substantia verò pertinet ad complementum ipsius substantiae. Deinde sicut accidens non producit suam inhærentiam, sed illa producitur ab agente producendo ipsius accidentis, quod sine dubio producit accidens in subiecto; sic substantia non producit suam substantiam, præterea cum agens faciat rem existentem cum modo sibi connotatur, id est existentem complete. Denique creatio terminatur connotatur ad rem substantiam: ergo etiam ad substantiam. Quamvis nihil mihi sit dubium, quin possit diuinitus terminari creatio ad naturam sine substantia, cum creari possit accidens extra subiectum sine modo substantiae superaddito.

Quæritur tertio, quomodo verum sit vul-
garum illud axioma, quod actiones sunt suppositorum, de quo dixi fuse in tract. de Intera-
natione.

Respondeo breuiter, sensum illius esse, quod actiones omnes, licet ab una sepe prouenant, parte suppositi, tribuuntur tamen & denominant communiter totum suppositum constitutum ex natura & personalitate; dicitur enim *homo videt, homo ambulat, intelligit*. Ratio autem communis illius vobis loquendi est, quia personalitas est ultimum complementum naturæ: res autem debet esse completa proutque operetur; non est autem completa, nisi quando est suppositum: ergo actiones propriæ sunt suppositorum, etiam personalitas nullo modo sit principium illarum operationum.

QUESTIO

QVÆSTIO III.

De diuisione entis in decem prædicamenta.

Diuisioni entis in substantiam & accidentem suppar, & subalternata quadammodo est celeberrima diuisione in categorias decem, in quibus veluti forulis & scriniis omnium entium digesta series vniuersam exhibet oculis creatarum rerum varietatem. Dedi eam in Logica rudiori dumtaxat monocromate delineatam, quantum satis erat ad declarandos intellectui thesauros, è quibus operationes suas omnes sine periculo erroris efformaret. Nunc illam ut plene tradam cum Aristotele, primò dicendum est in genere de diuisione illa entis in genera decem, quas categorias appellant: secundò de tribus primis categoriis: tertio de relatione: quartò de sex ultimis categoriis. Consideratio autem illa prior categoriarum in genere integra erit, si dicatur quid sit categoria, quid ens categoricum, deinde quænam entia ponit debeat in categoria, postremo quotuplex sit categoria.

SECTIO I.

Quid sit categoria, quid ens categoricum.

Nomen categoriæ.

Certum est primò, nomen categoriæ significare propriæ prædicationem, seu enunciatiōnem; non quidem formaliter sumptam pro actu intellectus aliquid prædicantis, sed obiectiōnem pro ipsa re que prædicatur; ita ut idem sit *natura*, quod *naturæ*, seu prædicatum, id est id quod de aliquibus dicitur; idēque appellantur categoriæ vulgo prædicamenta.

Definitio categoriæ.

Cerum est secundò, rectè definiti categoriam, Est series eorum que sunt sub aliquo summo genere: id est, collectio prædicatorum superiorum & inferiorum à summo genere vsque ad individua. Volut nimis Philosophus, dum instituit categorias, diuidere ipsum ens in decem veluti classes, in quibus omnia continerentur, saltem creatæ, que rationem entis participant. Id ut posset assequi, decem genera constituit, quæ minus latè patentes, quam ipsum ens, & haberent singula sub se alia genera, species, & individua. Ideo categoria est dispositio & series eorum quæ sunt sub aliquo summo genere, id est sumnum aliquod genus sub quo multa sunt prædicata communia, quorum vnum est sub alio, ut patebit ex dicendis de linea categorica. In quovis ergo prædicamento veluti materiali sunt res ipsæ, quæ prædicantur: formale autem est ipsa ordinatio in prædicata superiora, media, & infima, que habent eundem essendi, & prædicandi modum.

Categorias aut sunt summa genera.

Difficultas verò esse potest, vtrum categoriæ assignatae ab Aristotele sint simpliciter summa genera; sic enim statuant Suarez, & Fonseca. Sed mihi tamen probabilius videtur cum Scoto, Vasque, Auera, decem illas categorias, quas assignauit Aristoteles, non esse summa genera simpliciter, sed tantum secundum quid. Quia R.P. de Rhodes curſ. Philosoph.

A nomine generis, quod simpliciter sumnum esse dicitur, significatur genus illud, quod non est sub alio vlo genere vniuoco. Patebit autem ex dicendis, quod accidentis vniuocè dici potest de nouem categoriis accidentalibus. Imò corporeum & spirituale conueniunt vniuocè, tum substantiæ, tum accidenti; potest enim corporeum de ambabus dici, & ab illis abstracti, & eodem modo spirituale præscindi potest. Igitur decem categorias non sunt summa genera simpliciter, sed secundum quid tantum, quatenus sub illis singulis alia sunt vera genera.

B Certum est tertio, duas rectè distingui lineas categoricas; altera vocatur recta linea, & est series prædicatorum substantialium à summo genere per genera intermedia descendens usque ad individua, qualis ista est series: *Substantia, corpus, viuens, animal, homo, Socrates*. Altera vocatur linea transversa, seu lateralis; & sunt differentiae oppositæ, per quas genera superiora diuiduntur, & constituantur species, sicut: *Corporeum, incorporeum: animatum, inanimatum*; vnde fit ut tripliciter in prædicamento aliquid dicatur ponit, directè, indirectè, reductiōnē. Directè ponit, est ponit per se, non ratione alterius; & esse in recta linea categorica: huiusmodi sunt omnia, quæ de individuo prædicantur in quid. Indirectè ponit est ponit ad latus, & ratione alterius, ad cuius essentiam pertinet; sic enim ponuntur differentiae omnes diuisiae generum. Reductiōnē ponuntur ea, quæ non sunt essentialia generibus, aut speciebus, sed cum illis tamen coniuncta sunt. Et hoc saltē modo nihil est quod non ponatur in categoria, ut mox patebit.

Tripliciter aliquid est in categoria.

C Vm tribus, ut dixi, modis aliquid ponatur in categoria, de iis solùm hic queritur, quæ directè ponuntur; quid nimis exigatur ut res aliqua in directa ponatur linea categorica? Vbi primò difficultas est, quenam entia creatæ sic collocentur: deinde, vtrum ens etiam increatum in ea debeat includi.

§. I.

Quenam entia creatæ directè ponantur in prædicamento.

D Ico primò, in prædicamento sola ponit entia realia; entia per se, vel per accidentem ordinata; entia completa, & concreta metaphysica: entia rationis, aggregata per accidentem, entia incompleta, & abstracta metaphysica, locum non habere in linea recta prædicamentali. Quatuor igitur sunt conditiones, ut vides, necessariæ ad locandum ens in prædicamento.

Prima est realitas, quia prædicamenta diuisiones sunt entis realis in plura genera; ens autem rationis pertinere non potest ad diuisiones entis realis: ergo nec ad prædicamenta. Imò categoria est aliquid commune vniuocum; patet autem, quod enti reali, & enti rationis nihil est commune vniuocum.

Realitas:

L L 3 Secunda

Ens per se.

Secunda conditio, ut sit ens per se, vel certè ens ordinatum per accidens. Ens per se dicitur illud, quod non habet nisi unam essentiam unius praedicamenti, ut *homo*. Ens per accidens illud est, quod coalescit ex pluribus in suo genere completis, ut acerum lapidum: vel quod constat ex rebus diuersorum praedicamentorum, ut homo albus constat ex substantia & qualitate. Rursus autem ens per accidens aliud est ordinatum per accidens, quod constat ex rebus habentibus aliquem ordinem inter se, ut scientia totalis; aliud aggregatum, quod constat ex rebus completis nullum habentibus inter se ordinem, vel ad aliquid unum, ut acerum lapidum. Itaque aggregatum per accidens cum non sit propriè unum ens, sed simpliciter plura entia, non potest esse ratione sui, sed tantum ratione partium in categoria; alioquin esset infinitus numerus categoriarum, cum innumeris fieri possint aggregata per accidens; si enim unus, dominus, exercitus, ciuitas diuersa essent praedicamenta. Ens autem per accidens ordinatum est reuerè unum, quales sunt habitus, species impressæ, & alia huiusmodi; id est sunt in praedicamenta.

Instantia.

Instabis, domum, ciuitatem, nauim, exercitum, esse entia per accidens per se ordinata, cum habeant unam definitionem: sunt autem inter sex categorias aliqua sine dubio entia per accidens, constantia ex rebus diuersorum praedicamentorum; habitus enim constat ex panno, & tali figura. Imò quantum, & quale sunt entia per accidens ab Aristotele numerata inter categorias.

Respondeo entia per accidens ordinata per accidens non ponit ab Aristotele inter categorias, quia illa esse possunt innumeris: sed entia dumtaxat per accidens per se ordinata locum habere in categoriis, nimirum ea quae non ex sola voluntate hominum, sed ex sua natura ordinem habent. Domus autem, ciuitas, exercitus, per solam hominum voluntatem ordinata sunt; non autem habitus & species, etiam scientiarum distinctio ad hominibus sit adiumenta. Nulla ex sex ultimis categoriis est ens per accidens, neque constant ex rebus diuersorum praedicamentorum, quia non sunt praedicamenta nisi secundum id quod superaddunt aliis praedicamentis. Quantum & quale nego esse praedicamenta, sed quantitatem & qualitatem.

Ens comple-
tum.

Tertia conditio categoriarum est ut sint entia completa. Dicitur autem ens completum illud, quod non ordinatur ad constitutionem entis per se, vel certè de illo in quid praedicatur. Duo enim genera sunt entis completi: aliud simpliciter est completum, seu physicè, quod ad nullius entis per se constitutionem pertinet, ut *hic homo, hic albedo*; nam etsi utrumque possit esse pars entis per accidens, neutrum tamen potest esse pars entis per se, id est unius essentia. Aliud est ens completum dumtaxat secundum quid, seu metaphysicè, quod praedicatur in quæstione *quid est*, de eo quod est ens completum, ut *animal*. Vbi aduerte, sola individua esse entia simpliciter completa, quia non ordinantur ad constitutionem ullius entis per se, ad quam tamen alia qualibet entia ordinantur. Ens incompletum dicitur illud, quod ordinatur ad constitutionem alterius entis per se, vel de eo non praedicatur in quid: huiusmodi sunt partes compositi physici, materia & forma, partes integrales, differentiae omnes diuisæ generum, quæ non praedicantur in quid. Sola

A igitur entia completa, vel simpliciter, vel secundum quid locum habent in categoriis; quia illa sola in recto, & in quid praedicantur de individuis.

Instabis, videri omnino, quod differentiae non sunt minùs entia completa, quam genus, quia æquæ sunt tota potentialia, & praedicantur ut tota, cum abstractantur abstractione uniusfali.

Respondeo necesse esse ad rationem entis completi, ut praedicetur in quid de inferioribus, alioquin etiam abstractur abstractione uniusfali, non est tamen totum potentiale, nisi materialiter, & per accidens, quia est totum connotatum, quod dicit totum ut subiectum; atque adeò praedicatur ad modum accidentium; huiusmodi vero sunt differentiae. At vero genus est totum potentiale formaliter & per se, quia est totum absolutum, quia praedicatur in quid, & non dicit totum per modum subiecti. Differentia ergo dicit totum, sed materialiter, & tanquam accidens; genus autem dicit illud formaliter, & per se, licet potentia & confuse.

Quarta conditio entis categorici est ut sit concretum, vel certè ut non sit abstractum metaphysicum, cuiusmodi sunt animalitas, coloritas; quia scilicet in praedicamento substantia sola ponuntur concreta, animal v. g. non animalitas: nam abstracta substantialia simpliciter incompleta sunt, cum sint partes entis per se, totius numeri substantialis, quod necessariò dicit essentiam & suppositum: abstracta non dicunt suppositum: ergo incompleta sunt, atque adeò non sunt categorica. Neque par est ratio de praedicabilibus, in quibus ponuntur abstracta substantialia; cum hec v. g. praedicatio sit specifica, *Hac animalia est animalitas*. Dispar, inquam, ratio est, quia in praedicamentis quæcumque ponuntur, completa sunt, non quæcumque ponuntur in praedicabilibus.

In praedicamentis vero accidentalibus non ponuntur concreta, quæ sunt entia per accidens, ut metaphysica; neque abstracta metaphysica, sed sola abstracta physica: v. g. non ponitur coloritas, sed color. Abstractum metaphysicum est forma, quæ præcisè in suo conceptu excludit omne contrahens, v. g. albedinetas. Abstractum physicum illud est, quo significatur forma abstracta subiecto, non tamen à differentiis specificis, quæ includit, ut sunt color, qualitas, quantitas; color enim licet nullum dicat subiectum, confitit tamen dicit colores omnes. Hæc abstracta non possunt esse nisi accidentia, neque sunt purè abstracta, cum significant formas contrahentes; neque purè concreta, cum aucta quodammodo sint à subiectis; sed praedicari tamen possunt in inferioribus: dicitur enim, *Albedo est color*: quod non habent abstracta metaphysica; non enim dicitur, *Animalitas est humanitas*. Cum ergo abstracta physica completa sint, ponit debent in categoria, non autem abstracta metaphysica.

Instabis. Ideo albedo est completa, quia constat ex genere & differentia, humanitas constat ex genere & differentia: ergo humanitas est ens completum. Deinde ens categoricum praedicari debet de individuo directè, quod est prima substantia; abstracta accidentium non praedicantur de prima substantia, sed sola concreta: ergo sola concreta ponuntur in categoria, non autem abstracta.

Resp. albedinem non ideo tantum esse comple-

cam

ram, quia constat ex genere & differentia: sed quia licet ordinetur ad componendum ens per accidens, non ordinatur tamen ad componendum ens per se. Humanitas autem licet constat ex genere & differentia, incompleta tamen est, quia ordinatur ad componendum ens per se. Deinde nego ens categoricum praedicari necessariò debere de prima substantia, sed satis est quod ordinem dicat ad primam substantiam. Etiam si verum sit quod per modos praedicandi de prima substantia colligatur a posteriori numerus praedicamentorum.

§. II.

Virum ens increatum sit in predicamento.

Sensu controversie huius inter Scholasticos celeberrima, iste solum esse potest, utrum Deus sit sub genere aliquo vniuoco, quod praedicari possit in quid, tum de Deo, tum de creaturis: sive, quod idem est, utrum Deus habeat genus & differentiam, ex quibus tanquam ex partibus metaphysicis componatur.

Triplex dubitandi ratio.
Ratio ergo dubitandi est primò, quia illud est verum genus commune Deo & creaturis, quod praedicari potest in quid de Deo, & de creaturis: ratio substantia, & ratio spiritus, huiusmodi sunt: ergo illa sunt genera communia Deo & creaturis.

Secundò substantia praedicamentalis non est aliquid vniuocum, sed analogum; nam corporeitas & spiritualitas cum sint formaliter aliquid substantiale, non autem accidentale, includunt rationem substantiae, quæ proinde ab illis non abstrahit, neque vniuoca dici potest: ergo ut Deus sit in praedicamento, non requiritur vniuocatio.

Tertiò illa sunt vniuoca, quæ sunt omnino eadem in aliqua ratione significata per nomen: sed Deus & creatura sunt omnino idem in ratione substantiae abstractæ: ergo ratio illa substantiae communis est respectu Dei & creaturae.

Dico secundò, Deus, & omnia quæ in Deo sunt, in nullo prouerso esse praedicamento, atque adeò nullum in eo esse proprium genus, nullam propriè dictam differentiam; sed solum & purissimam essentiam, in se solitariam, & ab omnibus creaturis rerum societate omnino liberam. Ita docent cum S. Thoma 1. part. quæst. 3. art. 5. Theologi ferè omnes, quibus etiam præiuste plurimi sancti Patres: v. g. expressissimè Augustinus lib. de cognitione vera vita, cap. 3. Clemens Alexandrinus lib. 3. Stromarum, cap. 5. probans Deum esse ineffabilem, Cassiodorus in P. Fabia 2. Anselm. in monoglo, cap. 26. & alij mox citandi.

Infinitas.
Ratio enim primò est infinitas ipsa Dei: ens enim omne categoricum constat ex genere & differentia, quod est simpliciter infinitum: infinitus Dei non constat ex genere, & differentia: ergo illa non est ens categoricum. Probatur minor; si enim ens simpliciter infinitum constaret ex genere & differentia, vel solum genus esset infinitum essentialiter, vel differentia sola, vel utrumque, vel neutrum. Si genus est infinitum: ergo includit differentiam. Si differentia: ergo includit genus, quod absurdum est; infinitum enim includit omnem perfectionem. Si utrumque infinitum est: ergo se invicem includunt. Si neutrum: ergo Deus non est infinitus essentialiter; ex finitis enim fieri non potest nisi finitum.

A Hanc autem rationem videtur indicate voluisse S. Maximus apud Cypariss. decade 10. cap. 8. *Nihil est, inquit, eorum quæ sunt, non circumscripsum; quoniam neque liberum à praedicamento: solus Deus est extra praedicamentum, & idcirco ab omni circumscriptione liber, ut pote infinitè in infinitum celsior omni substantiæ, & mente, & ratione, & intelligentiæ.* Et Cyprianus lib. 1. de Trinitate. *Omnino sub genere & differentia diuinitas non est.*

Secunda ratio est actus puritas. In Deo nulla est potentia receptiva, etiam per rationem: sed omne genus, saltem per rationem recipit differentiam; genus enim est potentia, differentia vero est actus: ergo in Deo nullum est genus. Indò quidquid conuenit Deo, includit essentialiter esse actuale, alioqui esset in potentia ad esse: hoc non potest conuenire creaturae potentiali: ergo nihil commune potest esse, saltem vniuocè Deo & creaturis. Simile duci potest argumentum ex esse per essentiam, ratione cuius existentia est de intrinseco conceptu omnium quæ sunt in Deo; unde argumentum. Omnis ratio essentialis praescindens ab esse, non conuenit Deo: sed omne genus categoricum praescindit ab esse, alioqui non conuenit creaturis: ergo genus categoricum conuenire Deo non potest.

C Tertia ratio est summa unitas Dei propria. Si Unitas Deus esset sub genere vniuoco categoriæ, natura Dei, eius esset vniuersalis, possetque de pluribus praedicari: consequens illud absurdum est; Deus enim est essentialiter unum, & individuum: ergo Deus non est sub categoria.

Quartò, substantia, quatenus communis est vniuocatio Deo & creaturis, non est vniuoca; nam ad vniuocacionem, ut sèpè monui, requiritur ut perfectè abstrahatur ratio communis à differentiis: ratio autem substantiae non potest abstrahi perfectè à differentia propria Dei, quæ includit essentialiter omnem perfectionem: ergo non est vniuoca Deo & creaturis.

D Ad primam resp. Illud esse verum genus, quod in quid praedicari potest vniuocè Deo & creaturis, si autem in quid praedicetur solum analogicè, non est verum genus categoricum, de quo loquimur. Ratio substantiae, ratio spiritus, & alia omnia, quæ conuenire Deo possunt & creaturis, non sunt nisi analogicè communia.

Ad secundam respondeo, corporeitatem & spiritualitatem, cum sint solum differentiae incompletae, non esse in praedicamento substantiae; quoniam enim substantia communis non est analogicè, prout abstrahit à substantia completa & incompleta; est tamen communis vniuocè, prout significat substantiam completam, quæ sine dubio abstrahit ab omnibus differentiis.

E Ad tertiam sèpè dictum est in superioribus; rationem communem vniuocam esse debere omnino tandem in statu rum abstractionis, tum contractionis; non sufficere autem ut sit eadem in statu abstractionis, ut patet ex dictis de conceptu entis. Esto igitur ratio substantiae, prout est communis Deo & creaturis, esse potest eadem in statu abstractionis, sed in statu contractionis semper est diuersa, cum differentia Dei necessariò illam includat.

Deus igitur extra omnem est categoriam, & supra omne id quod creaturis conuenire potest, ut pote in infinitum celsior omni substantiæ, & mente, & ratione, & intelligentiæ: praedicamenta

L 1 4 videlicet

Actualitas.

videlicet classes sunt etiūm: propriū autem
mediastinorum est vocati ad censūm: nescit Imperatorū nomen classiūrōm tributa persolue-
re. Categorīa carcerēs sunt, quorū nec dilatari
angustia possunt, nec amplitudī imminui: sed
infinitas contineri custodiā non potest, nec ter-
mino vlo claudi. Summa genera sunt categorīa:
omnīnd sub genere & differentiā diuinitas non
est, inquiebat nuper Cyrius. Poterit enim eius-
dem nobiscum generis esse Deus, qui consors esse
non potuit seruitur? Licuerit sanè Romano
quondam laudatori, Traianūm Principem vnum
vocare de multis. *Imperaturū omnībus*, inquit,
eligi debet ex omnībus. At Principis Dei alia longē
ratio est, quem vnum imperantem omnībus,
summa vniuersitas vnum esse vetat ex omnībus, sum-
ma puritas vnum esse negat de plurībus, summa
infinitas vnum facit esse fine omnībus. Concludo
cum Theoriano in legatione: Deus vltra substan-
tialis est, & supra omnem positus essentiam, & si
quid his vltius est.

SECTIO III.

Quotuplex sit categoriæ.

Divisionem entis in de cem prædicamenta fœtum esse ingenij Aristotelici , multi asserunt cum Auetroe , alij Archytam Tarentinum primum authorem esse celeberrimi huius numeri volunt cum Iamblico . Amplexi deinceps sunt denarium illum , & suo pretiosum suffragio effecerunt omnes eruditii , etiam Catholicœ Doctores , Augustinus in suis categoriis , Damascenus in Dialectica , Isidorus , & plures alij .

Sed reuocarunt tamen distinctionem hanc ad examen, & longo iam senio consumatam auctoritatem, septem peccatorum mortalium team suo iudicio condemnarunt iuniores quidam Philosophi, parvum fortasse attentes quo Doctores, inquit quot soles, suo illo austero, ne dicam praecepiti, rigore obsecrare niterentur. Ego maiori cum reverentia, tot Doctorum hominum canos veneror, amplector doctrinam, prudentiam miror, & tria statuo: primò, an commode diuiserint decim categorias: secundò, an ponere illi rigorosè potuerint plures quam decem: tertiò, an potuerint etiam ponere pauciores.

Ratio du-bitandi.

Commoda
est diuisio.

Dico primò, commodè omnino ac rectè decimal numerari predicationa, substantiam, quantitatem, qualitatem, relationem, ubi, quando, actionem, passionem, situm, esse, habere.

Ratio afferatur ab Aristotele, quia tota constitutio
commodè possunt categoriæ, quæ sunt modi
vniuersi, & primò diuersi essendi & praedicandi
de prima substantia: decem sunt illi modi; vel
enim illi pertinent ad questionem *quid est*, & est
substantia; vel ad questionem *quantum est*, & est
quantitas; vel ad questionem *quale est*, & est

A qualitas ; vel *quid respicit* , & est relatio ; vel *quid agit* , & est actio ; vel *quid patitur* , & est patlio , vel *in quo loco est* , & est vbi ; vel *quo tempore est* , & est quando ; vel *quonodo situm est* , aut *quonodo vestitum* , & sunt situm esse , & habere : ergo commoda est diuisio in decem praedicationem , cum per eam cognoscatur plenissime quid , quantum , quale , ad quid , quo loco , quo tempore , quid agat , quid recipiat , quo situ , quo habuit completum aliquod individuum . Inde a priori haec sit ratio , quia diuisio entis , si habuisset panceriora membra , fuisisset obscurior ; si habuisset plura , fuisisset molestior .

Dico secundò diuisionem hanc non ita esse: *Beatis*
B gorosam, vt plura quam decem non potuerint *pluram*
poni prædicamenta. *omnes*

Ratio est, quia cum pleraque praedicamenta
accidentalia denominationes tantum sint extrin-
secæ, potuerunt alia plures excogitari, que par-
iure nouas constituerent categorias; esse amatum,
esse cognitum, esse honoratum, esse Confidem, quæ
cum
est
esse Medicum, esse Doctorem, esse Regem, ha-
bere vxorem, & alia huiusmodi, quibus difficile
inueniatur locus in decem praedicamentis; non
enim sunt quantitates, aut qualitates, aut rela-
tiones, &c. Similiter esse liberum, esse bonum
aut malum, esse dominum, esse seruum, loquac-
dormire, vigilare: nulli ex enumeratis categoriis
possunt tribui, neque sunt minus completae de-
nominationes quam alia.

C Dico tertid, potuisse quoque in rigore paucio. Potem
ra poni prædicamenta, quæm decem.

Ratio est, quia substantia completa & accidens
completum duo sunt genera vniuoca: ergo ens
in illa duo dividit potuit praedicamenta. Probatur
antecedens. Illud vniuocum est, quod neque in-
cludit differentias contrahentes, nec in illis in-
cluditur: huiusmodi sunt substantia & accidens;
cum enim differentiae, tum substantia, tum acci-
dents incompletae sint, implicatae ut continantur
in illis rationes completae, tum substantia, tum
accidentis: ergo potuerunt substantia & accidens
esse duo tantum praedicamenta, non enim affecti
potest ratio, cur differentiae substantiales sint in-
completae in ratione substantiae, non autem diffe-
rentia accidentis.

Drentia accidentis.
Instabis primo, si vniuocum est accidentis comple-
tum, quia contineri non potest in suis dif-
fentiis incompletis, similiter ens completum erit
vniuocum, quia non potest contineri in diffor-
tentiis incompletis.

Resps. differentias entis esse completas in ratione communissima entis, quia cum ratio entis sit omnium prima & transcendentis, immediatè opposita non enti, non potest in illo reperiri; quia tota reperiatur; alioqui si esset aliquid, in quo non tota reperiatur, illud non esset omnino ens, sed esset partim ens, partim non ens. Hoc autem non reperitur in differentiis substantiae & accidentis, quia sunt incomplete.

E dentis, quae sunt incomplete. In stabis secundò. Illud est completum in ratio-
ne substantiae & accidentis, cui conuenit totus iudicium
conceptus, & tota definitio substantiae & acci-
dents: sed tota definitio substantiae conuenit
differentiis substantialibus; & tota definitio acci-
dents, conuenit differentiis accidentalibus: er-
go ille complete sunt. C. L. B. 169

Resp. negando totam Definitionem substantiae complectae, quia scilicet ad compositionem alterius predicatorum in quid, conuenire differentia

accidentalibus; quibus tamen conuenit definitio substantiæ, prout præscinditur à completa & incompleta. Ex quibus ad totam rationem dubitandi nihil superesse videtur quod egeat response.

QVÆSTIO IV.

De nouem categoriis absolutis.

Absolutas voco categorias omnes, præter relationem, et si certum mihi sit, plures ex illis esse relativa transcendentalia, quod non impedit, quin dici possint etiam absolute, ut distinguantur à relatione categorica, quæ tota respectuæ est. De nouem ergo illis generibus categoricis pauca quædam duntaxat supersunt, quæ dicenda esse videantur post ea quæ de illis disposita sunt alibi.

SECTIO I.

De substantia categorica.

Propria ratio substantiæ.

Sex eius proprietates.

Non considero hinc propriam rationem substantiæ, quam nuper exposui quantum satis erat, prout differt ab accidente, dictaque substantia est, prout substantia accidentibus, vel prout substantia est, idest prout exigit esse in se omnino completa & terminata. Proprietates eius enumerantur aliae à Philosopho, in quibus non est difficultas huius loci propria: non esse in subiecto inhesionis completo, quæ proprietas non est, sed primus conceptus substantiæ: vniuocè ac essentialiter prædicari de primis substantiis, idest de individuis, quod solius secunda substantia, idest generum & specierum proprium est, ut patet: significare hoc aliquid, idest substantiam aliquam completam singularem, quod soli conuenit prima substantia: non habere contrarium, quia substantia subiectum non habet; contraria vero dicuntur, quæ ab eodem subiecto se mutuè expellunt: non súcipere magis & minus, idest non intendi, nec remitti, quod disputatum est in Physica, tractatu 3, súcipere posse contraria, v.g. calorem & frigus successiū.

De substantia itaque solùm hic dispuo, prout est categoria, sive prout est summum genus, sub quo disposita sunt plures species usque ad individuum; & quæro primum, quid sit substantia illa, quæ in hac categoria est summum genus: secundò, quomodo illa diuidatur in primam & secundam substantiam; qualis diuīsio illa sit, & quodnam in ea sit totum diuīsum.

Triplex dubitatio de diuīsione in primam & secundam substantiam. Ratio vero dubitandi est primum, quia quando definitur prima substantia, vel definitur aliquid commune, vel aliquid singulare. Si definitur aliquid commune: ergo non definitur prima substantia, quæ significat singulare; sed definitur secunda, quæ significat substantiam vniuersalem. Si definitur aliquid singulare: ergo illa definitio non est communis omnibus primis substantiis.

Secundò illa diuīsio substantiæ in primam & secundam, non videtur esse adæquata, quia partes substantiæ, v.g. manus & caput, neque sunt in subiecto, neque dicuntur de subiecto; idest substantiæ sunt, non primæ, neque secundæ: ergo

diuīsio hæc non valeret, neque Aristoteles recte definitiū primam substantiam.

Tertiò si bona est hæc diuīsio substantiæ in singularem & vniuersalem; substantia qua diuiditur in hæc duo membra, est substantia summum genus in hac categoria: hoc autem absurdum est, quia tunc vitiola est diuīsio, quando totum diuīsum est vnum ex membris diuīsionis; alioquin totum erit æquale sua parti; sed in diuīsione substantiæ prædicamentalis, & generice in primam & secundam, totum diuīsum est vnum ex membris diuīsionis, quia secunda substantia sunt genera & species: totum autem quod diuiditur, est genus ad membra diuīsionis: ergo totum quod diuiditur est vnum ex membris, in quæ diuiditur; sicutque aliquid diuiditur in seipsum, & in aliud aliud: quo nihil dici potest absurdius.

Dico primum, substantiam prædicamentalem, sumum genus in categoria substantiæ, genus huius substantiam completam, & finitam essentialem categoriæ.

Ratio est, quia illa sola vniuocè prædicari potest de suis inferioribus; substantia vero, quæ præscindit à completa & incompleta, ab infinita & finita, solùm analogè communis est, ut satis probatum est quæstione prima: quod non impedit, quin Christus Dominus, quatenus homo, ponatur in categoria; non enim hinc sequitur, quod personalitas Verbi secundum se sit ens categoricum, sed tantum ratione humanæ naturæ, cui est unita in unitatem personæ. Vnde neque hinc sequitur, quod Deus, ut Deus, sit in prædicamento.

Dico secundò. Diuīsio substantiæ in primam & secundam, idest in singularem & vniuersalem, non est diuīsio generis in duas species, sed est diuīsio subiecti in duo accidentia, quorum vnum est primam & secundam.

Ratio est, quia tunc non est diuīsio generis in species, sed subiecti solùm in accidentia, quando differentiæ membrorum diuidentium non sunt essentiales, sed accidentales & toti diuīsio, & membris diuīsio: sed singularitas & vniuersalitas, quæ constituunt substantiam primam & secundam, sunt accidentales substantiæ, quæ diuiditur, & substantia singulari ac vniuersali, quæ sunt membra diuidentia; natura enim secundum se nec est singularis, nec vniuersalis; singularitas enim, & vniuersalitas sunt extra conceptum naturæ: ergo diuīsio substantiæ in primam & secundam est diuīsio subiecti in duo accidentia, quorum alterum, nempe singularitas, est reale, quia conuenit naturæ per operationem intellectus; alterum, nempe vniuersalitas, est intentionale, quia conuenit illi per intellectum, etiam, ut probabam alias, sit etiam reale, sed extrinsecè ac denominatiæ. Est igitur diuīsio ita similiſ ferè isti alteri hominum, *Alii sunt albi, aliij nigri.*

E Dico tertio. In hac diuīsione totum diuīsum non est substantia summum genus in hac categoria, sed est substantia completa, prout præscindit ab existentia, vel ab actuali substantiæ.

Ratio est, quia substantia summum genus prædicatur essentialiter de suis inferioribus: substantia quæ diuiditur in primam & secundam, non prædicantur essentialiter, cum existere singulariter, aut vniuersaliter, accidentia sunt substantia;

totum diuīsum in hac diuīsione.

aut

ant etiam actu subsistere primariò, aut secundariò: ergo totum quod in ea membra diuiditur, non est substantia prædicamentalis, & generica.

Solutio prima.

Ad primam respondeo, quod quando definitur prima substantia, non definitur aliquid simpliciter singulare; sed aliquid commune secundum rationem communem singularitatis, non autem prout est hoc, vel illud singulare: sicut datur una definitio individui communis omnibus individuis.

Solutio secunda.

Ad secundam sèpè dictum est, quod sola substantia completa diuiditur in primam & secundam, ac proinde partes substantie compleæ, cuiusmodi sunt caput, pes, digitus, non sunt primæ substantie.

Solutio tertia.

Ad tertiam respondeo, probatum esse, quod substantia summum genus in hac categoriâ non est totum quod diuiditur in primam & secundam substantiam: unde totum corruit argumentum, quod inferebat vitiostam esse diuisionem; quia totum quod diuiditur, est genus; & membrum in quod diuiditur, est genus, sive pars erit æqualis toti. Hoc autem locum non habet posito quod hæc sit diuisio subiecti tantum in accidentia, quia secunda substantia, quæ membrum est diuisionis, significat substantiam vniuersalem, quæ sit genus aut species, id est, quæ prædictetur in quid & essentialiter de suis inferioribus: non autem significat substantiam vniuersalem, quæ prædictetur accidentaliter, & in quale de inferioribus, cuiusmodi est substantia quæ diuiditur in primam & secundam.

Quamquam etiam aliunde vitiostum esset argumentum, cuius illa est maior: Tunc vitiosa est diuiso, quando totum diuisum est unum ex membris diuidentibus; simili enim arguento probatur, quod vniuersale diuidi non potest in genus & speciem; si enim diuiditur, est genus, quod est unum ex membris diuisionis. Respondebam enim in Logica, tunc diuisionem esse vitiostam, quando membrum diuidens est totum diuisum sub eadem formalitate; si autem sit idem sub diversa formalitate, tunc vitiostam non esse diuisionem; nam vniuersale totum est diuisum, & sub altera est membrum diuidens. Idem dici posset de prima & secunda substantia, si diuiso illa esset generis in species.

SECTIO II.

De prædicamento quantitatis.

Prima dubitatio.

Quantitatem, rem in natura omnium oculis maximè aspectabilem, & tamen maximè reconditam, & inexplicabilem, tradidi 3. *Physicorum*: nunc categoricam coordinationem illius hic solùm propono, & explico, quale sit genus in hac categoria, quænam eius species, quænam proprietates.

Ratio enim dubitandi primò est, quia Philosophus quantitatem diuidit in continuam & discretam, permanentem & successivam: non appareat autem quomodo numerus, seu quantitas discreta, & tempus ac motus, seu quantitas continua, dici possunt quantitates, cum quantitas definiti debeat accidens extensuum localiter impenetrabiliter.

Secundò, non videtur etiam posse diuidi quantitatem in lineam, superficiem, & corpus; nam in

A hac diuisione species se mutuò includunt; superficies enim est longitudo & latitudo: ergo includit lineam: & corpus est longitudo, latitudo, & profunditas: ergo includit lineam, & superficiem.

Dico primò. Quantitas prædicamentalis est sola quantitas continua, permanens; quantitas auctem diserta, & quantitas successiva, non pertinent ad hanc categoriam.

Obserua multas solere afferri diuisiones quantitatis, primò enim diuiditur in quantitatem molis, & quantitatem virtutis. Quantitas molis est, per quam substantia sunt extensis localiter, & habent æqualitatem aut inæqualitatem, magnitudinem aut paritatem. Quantitas virtutis significat gradum aliquem perfectionis aut essentiazis enim merito appellatur Deus magnus, non mole, sed virtute, eo quod sit omnis perfectionis vilo termino. Secundò diuiditur in continuam, & diserta. Continua est, cuius partes communis termino copulantur, ut partes alicuius corporis: diserta, cuius partes nullo copulantur termino communis, cuiusmodi sunt partes numeri aut orationis. Tertiò, quantitas continua diuidit in permanentem, & successivam. Permanentis est cuius partes omnes sunt simili: successiva cuius partes esse non possunt simili, ut partes temporis & motus. Quartò, quantitas permanentis diuiditur in lineam, superficiem & corpus. Linea est longitudo expers latitudinis & profunditatis: superficies est longitudo & latitudo expers profunditatis: corpus est longitudo, latitudo & profunditas. Dixi ergo summum genus in hac categoria esse solam quantitatem continuam, & permanentem; numerum autem & tempus ab ea excludi.

Ratio est, quia illa sola quantitas pertinet ad hanc categoriam, cui soli conuenit definitio propria quantitatis, quæ definitur accidens extensum substantiae localiter, & impenetrabiliter: sola quantitas continua & permanentes est huiusmodi accidens, non autem numerus & tempus, ut pater: ergo sola quantitas continua & permanentes est summum genus huius categoriæ.

Dico secundò. Quantitas summum genus huius categoriæ bene diuiditur in lineam, superficiem & corpus, quæ licet materialiter se includant, non se includunt tamen formaliter.

Obserua primò, longitudinem quantitatis duplicitate posse concepi solam sine latitudine ac profunditate. Primò ita ut illas negat: secundò ita ut illas non negat, sed cogitetur tantum illas non cogitatis, per abstractionem faciliter praeciliatum. Quando linea definitur longitudo line latitudine ac profunditatem, intelligitur longitudo prout illas negat, non autem longitudo prout ab illis abstractur. Eodem modo superficies negat profunditatem, quando dicuntur longitudo & latitudo expers profunditatis; nam longitudo, quæ est in superficie, potest quidem abstracta à latitudine, sed non potest illam negare: & latitudo, quæ est in corpore, abstracta potest à profunditate, non autem illam negare.

Obserua secundò, speciem unam quantitatis, v. g. lineam, posse considerari vel materialiter, atque vel formaliter. Tunc consideratur materialiter, quando consideratur secundum solam entitatem; v. g. entitas ipsa, & longitudo lineæ includitur in superficie, sicut binarius est in ternario secundum

dum entitatem, hoc est materialiter. Tunc consideratur formaliter, quando consideratur secundum propriam rationem, v. g. linea formaliter sumpta est longitudine cum negatione latitudinis, sicut binarius sumptus formaliter est binarius cum negatione ternarii. Dixi ergo lineam materialiter sumptam inclusam esse in superficie, & corpore, quia superficies & corpus includunt longitudinem: sed nego includi formaliter, quia superficies & corpus non includunt negationem longitudinis. Idem dico de superficie.

Ratio ergo conclusionis est, quia illæ sunt veræ species quantitatis, quæ veram participant rationem quantitatis, extensionem videlicet impenetrabilem, & quæ non se includunt formaliter, sed ad summum materialiter: linea, & superficies sunt huiusmodi: ergo illæ sunt veræ species huius categoriæ.

Proprietates quantitatis. Dico tertium. Proprietates quantitatis sunt, non suscipere magis & minus, non habere contrarium; æqualitas, aut inæqualitas, actualis impenetrabilis, extensio localis actualis, diuisibilitas & aliae huiusmodi.

Ratio est, quia illud non suscipit magis & minus, quod in eadem parte subiecti non potest plures habere partes: quantitas cum sit impenetrabilis, non potest plures habere partes in eadem parte subiecti: est ergo incapax intensiois aut remissionis. Deinde contraries est inter duo, quæ per propriam actionem se mutuò expellunt ab eodem subiecto: partes quantitatis, licet incompossibilitatem habeant in eadem subiecti & loci parte, per veram tamen actionem non se mutuò expellunt, sed per incompossibilitatem formalem, eodem modo quo se mutuò expellunt formæ substanciales.

Solutio prima dubit. Ad primam respondeo Aristotelem, quando quantitatem discretam, & successuam numeravit inter species quantitatis, ex sensu duntaxat vulgi loquutum esse, non autem ex suo, vt ostenderet illas reductiæ pertinere posse ad hanc categoriam, quatenus aliquam habent similitudinem cum quantitate propriæ dicta, propter diuisibilitatem, & extensionem.

Ad secundam fatus dixi secunda conclusione, quomodo materialiter istæ species se includant, idque in multis aliis diuisionibus locum haber, sic enim mentis operationes tres dicuntur esse, tametsi secunda operatio includat primam, & tertiam primam & secundam; sed materialiter, non formaliter. Anima diuiditur in vegetativam, sensitivam, & rationalem: vbi patet quod sensitiva includit vegetativam, & rationalis vegetativum ac sensitivam; simili enim modo superficies includit lineam, corpus vero includit lineam & superficiem; quod non impedit quin illæ sint veræ species in hac categoria, quia non sunt species prout sumptæ materialiter, sed prout sumptæ formaliter; ideo linea est species quantitatis categoriæ, non prout abstrahit à latitudine ac profunditate, sed prout negat utramque. Si enim sumatur illa longitudine, quæ est in superficie, & cogitur sine latitudine, non erit prima species quantitatis, nisi explicite negat latitudinem. Idem dico de superficie, quæ inclusa est in corpore. Illa igitur longitudine sic præcisa est genus ipsum quantitatis, quod immediate diuiditur in longitudinem puram, quæ dicitur linea; & longitudinem non puram, quæ superficies est, &

A corpus. Nego autem quod quantitas summum genus possit abstrahi à longitudine; nam eo ipso quod dicit extensionem, dicit longitudinem, neque simili modo dici potest quod latitudo sit summum genus, ex quo soluitur difficile argumentum, quo dicitur longitudinem sic præcisan esse speciem quantitatis, cum non sit summum genus, magis quam latitudo; vis enim afferri potest ratio, cur dici non possit, quod latitudo præcisa non sit summum genus, aquæ ac latitudo; nisi quia latitudo pater, & magis est universalis latitudo, quam latitudo; atque aded est illa prior.

SECTIO III.

De predicamento qualitatis.

Categoriam hanc cæteris difficulter esse merito afferit Augustinus in libro categoriarum; neque parvæ prudentiæ esse, qualitatem cum cæteris penè confusam, mentis vivacitatem secernere. Sunt autem tria potissimum, quæ de illa quæri debere merito videantur: primò qualis sit eius definitio: secundò quænam proprietates: tertio quænam sit series categorica, seu diuinitio eius in species.

Ratio autem dubitandi præcipua est primò circa eius propriam definitionem; vix enim inveniri potest definitio illa, quæ naturam eius sic explicet, ut distinguat qualitatem ab omnibus aliis categoriis. Primo definiuit Aristoteles qualitatem, *Eam quam dicimus esse quales*. Sed sane non est notius, quid sit esse quale, quam quid sit qualitas. Secundò definit Suarez *disp. 42. sect. 1. num. 5*, ut sit, *Accidens absolutum per se primo infinitum ad perficiendum, & ornandum intrinsecum substantiam, tum in existendo, tum in operando*. Sed hoc non videtur minus conuenire quantitati, quam figuræ, aut cuius alteri qualitati. Tertiò definitum alij qualitatem, *Accidens absolutum consequens formam*; quod totum quantitati conuenit, quæ sequitur formam aquæ ac materiam, cum utramque pariter extendat. Quartò definic Hurtadus qualitatem, *Est accidens absolutum à quantitate distinctum*; quæ definitio licet vera sit, non explicat tamen essentiam qualitatis. Neque melius definit Arriaga qualitatem, *Accidens absolutum*; vbi supponit illam indistinctam esse à substantia, quod reiectum est alij.

Secundò non videtur etiam qualitas diuidi posse in quatuor species, quas assignat huic summo generi Aristoteles: nam figura non debet vocari qualitas, quæ accidens est absolutum; figura vero est modus. Deinde si terminus quantitatis ponitur esse qualitas, similiter substantia, quæ terminus est substantia, numerari poterit inter species qualitatis; non enim minus completa est, quam figura. Denique cum figura nihil sit distinctum à quantitate, multò erit commodius ponere illam in categoria quantitatis, quam qualitatis.

Tertiò, si quatuor illæ sint species qualitatis, necesse est ut illæ sint impermixtae, ita ut id quod pertinet ad unam speciem, ad alteram non pertinet, aliqui res eadem esse poterit in multiplici specie, quod implicat. Sed aliquæ qualitates possunt esse in multiplici specie; nam calor v. g. prout actius, pertinet ad secundam speciem; & prout perficit substantiam ignis in ordine ad esse,

est

est patibilis qualitas, & ad tertiam speciem re- A substantiam ut connaturaliter in se ipsa existat; figura & forma perficiunt, ut existat connaturaliter, quatenus corporea est. Quoniam ergo illae sunt species quantitatis, quibus tota eius natura conuenit.

Definitio qualitatis. Dico primum, recte definiti qualitatem, Est acci- dens *absolutum*, ex se *penetrabile*, perficiens sub- stantiam ad existendum vel operandum.

Ratio est, quia ut recte notat S. Thomas 1. 2. quaff. 49. art. 2. qualitas significat id quod determinat indifferentiam rei aliquius; & qualificare est determinare id quod est indeterminatum; hoc autem facit accidens illud quod nec est respe- ctuum, nam sic est relatio; nec impenetrabile, nam sic est quantitas, & perficit subiectum partim in ordine ad existentiam, partim in ordine ad operationem; quia sic ad nullam pertinet ex ultimis sex categoriis. Error & habitus malus di- cuntur perficere subiectum in ordine ad operatio- nem, etiam magis propriè illud inficiant, quia inclinat & disponunt ad facilem operandum, saltem male. Calor etiam aquam non perficiat, qualitas tamen est, quia perficit saltem aliquod subiectum, cui est connaturalis. Bona ergo est qualitas definitio, quam artu.

Eius pro- prietates. Dico secundum, proprietates qualitatis recte tres numerari; suscipere magis & minus, id est habe- re plures vel pauciores sunt partes in eadem parte subiecti, habere contrarium; facere simile aut dissimile. De prima proprietate dictum est in li- bris de generatione: de secunda in Logica, ubi exposui varia genera oppositionum: de tertia constabit ex dicendis statim de categoria relatio- nis; nam conuenientia in ratione substantia se- pius est identitas; in quantitate dicitur aequalitas; in qualitatibus magis propriè vocatur similitudo.

Eius diuisio in quatuor species. Dico tertio, qualitatem summum genus in hac categoria recte diuidi in quatuor species, qua tametsi essentialiter impermixtae sint, & specie differant, non distinguuntur tamen necessariò realiter.

Primam partem habet Philosophus, tum in Logica, tum in Metaphysica, ubi quatuor tri- buit species huic categoria, cui tamen haud dubie poterunt aliae multæ attribui species. Sed quadripartita tamen haec diuisio commoda est, & videtur esse ad aquata, cum illis singulis, vera qualitatis ratio conueniat, & nulla sit qualitas ex cogitabilis, quæ ad unam ex illis non referatur. Prima species est habitus & dispositio. Nomen habitus intelligitur qualitas difficultè mobilis à subiecto, quæ dat facilitatem ad operandum: no- mine dispositionis intelligitur habitus adhuc im- perfectus. Secunda species est potentia & im- potentia. Nomen potentia significat qualitatem in- natam, quæ habet subiecto simpliciter operari, cum habitus det solùm operari facilè. Imper- potentia est potentia solùm imperfecta, non autem carentia potentie, quam constat appellari non posse speciem qualitatis. Tertia vocatur patibilis qualitas, & passio. Patibilis qualitas illa est, quæ diu durat in subiecto, ut illud perficiat in ordine ad se, ut calor perficiat ignem. Passio autem non du- rat, qualis est rubedo orta ex verecundia. Quarta est figura & forma. Nomen figurae significat quantitatem ut certo modo terminatam, ut figura circularis, aut quadrata. Forma est eadem figura, prout affecta sensibili qualitate, ut pulchritudo. Patet ergo, quod habitus & dispositio deter- minant substantiam ad facilem operandum; poten- tia & potentia determinant ad simpliciter ope- randum; patibilis qualitas & passio perficiunt

B loquor enim duntaxat in hoc loco de qualitatibus naturalibus, quas omnes contendo pertinere ad unam ex enumeratis speciebus. Habitus autem supernaturales, quos Aristoteles cognoscere nul- quam potuit, pertinent partim ad primam, par- tim ad secundam speciem. Character sacramen- talis reuocatur etiam ad secundam speciem, quatenus idoneum reddit subiectum ad quasdam ope- rationes. De speciebus intentionalibus etiam loco disputatum est.

Secunda pars, tametsi fateatur quatuor has species differre formaliter & essentialiter inter se, sicut non habent diuersas definitiones; negat tamen characterem reuocatur etiam ad secundam speciem, quatenus idoneum reddit subiectum ad quasdam ope- rationes. De speciebus intentionalibus etiam loco disputatum est.

C Secunda pars, tametsi fateatur quatuor has species differre formaliter & essentialiter inter se, sicut non habent diuersas definitiones; negat tamen characterem reuocatur etiam ad secundam speciem, quatenus idoneum reddit subiectum ad quasdam ope- rationes. De speciebus intentionalibus etiam loco disputatum est.

Ad primam respondeo Aristotelem, quando dixit qualitatem illam esse, quæ dicitur quales; tunc & quoties alias huiusmodi definitions non raro afferunt, supponere quod in communis loquendi uia concretum est quodammodo notius abstracto, vel certè illas esse magis explications quasdam, quæm definitiones. Reliqua clara sunt ex data definitione qualitatis, per quam distinguuntur suffi- cientes à qualibet alia categoria.

D Ad secundam respondeo figuram esse veram qualitatem, quia in ratione afficiendi, & per- fiendi subiectum conuenit cum aliis qualitatibus. Quando autem appellatur accidentis *absolutum*, significatur quod non est relativum praedicamen- tale: modus ergo esse potest qui transcendentaliter refertur ad modificatum. Substantia non est aliud. Et in praedicamento, quia est ens incompletum, cum sit complementum substantie. Terminus autem quantitatis est ens completum in suo genere. Cum ergo definitio qualitatis conueniat figura, sitque completa, & distinguatur ab ipsa quantitate, merito illa numeratur inter species qua- litatis.

E Ad tertiam respondeo esse quidem impossibile, ut duæ species infimæ sint indistincte realiter, quia nihil potest habere multiplicem constitutio- nem essentialem, quin sit multiplex. Sed hoc re- rum non est de speciebus subalternis; quia si summa genera non sunt necessariò realiter distincta, ut patet in actione & passione, multò minus de- bunt esse distinctæ species subalterne.

Addi poterant huc sex ultimæ categoriæ, qui- bus hoc est commune, quod sunt entia relativa, secundum dici. Sed actio, passio, ubi, quando,

situm esse, explicata sunt in libris Physicorum. **A** Habere, denominatio est extrinseca à ueste, quæ ambit, vel ornat corpus, de qua nihil video esse scitu dignum.

QVÆSTIO V.

De prædicamento relationis.

Relationum miracula.

D E reliquis categoriis obiter tantum dixi, quia plenior eorum tractatio alibi data erat. Relationes propriae huius loci sunt, & illarum tota consideratio nullibi melius tradi potest. Relationes, inquam, arcanum naturæ miraculum, compedem innoxiam, catenam liberam, hostile fedus, extra se idem, plura vnum. Illas nec tenere potest creatarum rerum natura, nec fugere; nec audet negare, nec potest aspicere. Est enim in relatione coniunctio duorum sine plurimum nexus.

Extranea sibi est, nec à se recedit, & in aliud tendit; vni se applicat, & plures consignat; alterum nominat, & seipsum explicat; nunquam melius sua, quam cum est extra se tota; nunquam verius ipsa, quam cum à se longius est digressa.

Totum esse habet ad aliud. Peregrinatur intra se, immutata interit, illibata crevit, multiplicatur sine sumptu, alienis clementiis auctor, nec intra se maior; sine termino suo tota, & tamen nulla; mancipatio mutua, dum extremum vnum illius totum se alteri subiicit, & sui iuris eodem tempore illud efficit; in naturarum affinitate nascitur, nec in earum varietate confunditur: oppositionem habet, dum facit similitudinem: sine sensu moritur, quia nascitur sine motu; & vbi desinit aspicere, statim cessat vivere; toties in vna re multiplex, quoties eam maiorem esse contigit, vel minorem. Thesauros videlicet relationum innumerabiles pauperimus quisque possidet; acerbus portat absque ullo pondere; diuinitas habet, quas nemo solus habere potest; innocentes gazas, alienas, & tamen nostras.

D Habet illas creatura qualibet, quia est ad aliud, neque tota esse potest sui iuris: ad alterum tota, quia nata ex alio. In Deum respectus ad creaturas cadere nullus potest, quia in seipso, & ad seipsum totus est, & seipso totum bonum suum est. Habet in sinu suo aspectum triplicem vnius sui, in se manentem, ad se digressum; nec vnum totum, nec totum trinum; triplicem vnum, divisionem indiuisam, trinum in uno nemum, in seipso à se diuersum: substantiam sapientiam, & semel diuinam; sapientiam eandem, sed non triplicem; sapientiam data, & semper suam; in tribus relatiis toram, vt non semel intuentum oculos allicerat; in tribus perfonis vnam, vt cognata sibi ipsa esset, quia sibi soli par esse posset.

Relatio Dei ad creaturas. Ad res à se factas imperium habere potest, sed non respectum; ad seipsum omnia refert, impotens referri; ordinem in omnibus facit, quem habere nescit, bona sua transfundere ntitur in omnes, & intactus ab omnibus manere. Haberet enim oceanus ille totius pulchritudinam aliquam decoris sui sibi aduenitiam? Haberet ille sine nomine omninomius, aliquod nomen extra se natum? Et deberet aliquid creaturis infinitas, quod auferri posset, aut admitteret? Aeternitas R.P. de Rhodes curs. Philosoph.

A aliquid nouum, quo creatura prior fuisset? Tu nobis Deus maxime habes aliquid, quod sine nobis tuum esse non potest; qui nec diuior es, quod nos habeas; nec potentior, quod facias; nec beatior, quod respicias; qui nec minus potens es, si nos fieri non possemus; nec minus sapiens, si cognosci non valeremus.

De hac igitur tam ignota, & tam mirabilis categoriæ, vi plenè disputem, totam controueriam sex capitibus concludo. Primum sit relationum existentia, natura, proprietates. Secundum, proximum subiectum, seu fundamentum & distinctio eius à relatione. Tertium terminus. Quartum varia species relationum categoriarum. Quintum relationes non categoricæ. Sextum subiectum remotum; persertim utrum sint in Deo relationes ad creaturas.

SECTIO I.

Relationum prædicamentalium existentia, natura, proprietates.

Certum est primum, ista potissimum vocabula. **E**xpliatio in hac materia cognoscenda esse, relatio, vocum, correlatio, fundamentum, terminus, ratio fundandi.

Relatio significat comparationem vnius cum alio, & respectum, seu habitudinem vnius ad aliud, id est id quo vnum respicit aliud; quia referri significat comparare, seu dirigere vnum ad aliud. Paternitas v.g. dicitur relatio, quia est id quo pater respicit filium. Correlatio est mutua respectus vnius ad alterum; id est, relatio per quam aliquid refertur ad aliud, quod ad ipsum refertur; quia est id quo filius qui respicit a patre, respicit patrem. Ideo relatio alia dicitur esse mutua, quando ex parte extremi utriusque reperiatur relatio; sic enim pater respicit filium, & filius respicit Patrem; alia est relatio non mutua, quando in uno tantum extremo est relatio realis; sic enim dicam Deum respicit à creaturis, quas tamen ipse non respicit. Fundamentum est id quod est causa subiecto ut habeat relationem, vt in parte potentia generativa est fundamentum paternitatis: in pariete albo, albedo est fundamentum similitudinis. Terminus est id quod ab alio respicitur. Ratio fundandi est conditio requisita ut exurgat relatio, vt in relatione paternitatis generatio dicitur ratio fundandi. Denique subiectum relationis est illud, quod sustentat relationem, sive relatum, aut correlatum: pater v.g. est subiectum paternitatis.

Certum est secundum, relationem diuidi in relationem realem, quæ scilicet fictitia non est, & in relationem rationis, quæ fictitia est. Secundum, realem aliam vocari secundum esse, cuius esse est ad aliud; aliam secundum dici, cuius esse non est ad aliud, sed explicatur per ordinem ad aliud.

Tertium relationem secundum esse aliam vocari transcendentalē, quæ in omnibus reperitur prædicamentis, & est, vt dicetur in sequentibus, ens partim absolutum, partim respectuum: aliam prædicamentalem, quæ in solo est prædicamento relationis, estque purus respectus, id est nihil aliud quam respectus. De huius ultimæ solius existentia, natura, proprietatibus nunc quæritur, de reliquis postea videro.

§. I.

*Vtrum sint relationes aliqua prædicamentales
veræ reales.*

Aliqua sunt, inquit Philosophus in prædicamentis, quorū esse est ad aliquid se habere. Et 5. Metaph. Ea sunt ad aliquid, quæ id quod sunt, aliorum esse, aut ad aliquid aliquo modo dicuntur. Merito ergo controverti potest, vtrum huiusmodi respectus vnius ad aliud sit aliquod accidens reale, an verò fictitium duntaxat, & per intellectum.

Triplex dubitatio. Ratio enim dubitandi primò est, quia implicatur aliquid accidens reale, quod non possit habere esse in subiecto: relatio non potest habere esse in subiecto. Probatur. Illud, cuius totum esse est ad aliud se habere, seu quod non habet nisi esse ad, non potest habere vllum esse in: relatio habet totum esse ad: ergo relatio non habet vllum esse in.

Secundò, quod aduenit rei alicui sine vlla eius mutatione, non est aliquid reale: relatio aduenit rei sine vlla eius mutatione; cùm enim de nouo sit Romæ paries albus, similis incipit ei esse paries existens Parisis, immutatus omnino manens, vt patet: ergo relatio non est aliquid reale. Imò patet quod omnis comparatio fit per intellectum: relatio autem comparatio est: ergo illa non est nisi per intellectum.

Tertiò nullum est ens reale, quod non habeat causam, & quod non fiat per veram actionem: relatio nec haber causam, nec fit per vllam actionem, quia vt docet Philosophus 5. Physicorum, *textu 10.* ad relationem non est motus: ergo relatio non est ens reale.

Existentia relationum. Dico primò, dari relationes categoricas, quæ sunt veræ reales, non autem fictæ, aut per solum existentes intellectum.

Ratio est primò, quia si nihil est in pariete albo, ratione cuius dicatur similis alteri parieti albo, poterit eodem iure dici similis parieti nigro: hoc autem nemo dixerit: ergo est aliquid in pariete albo, ratione cuius dici potest similis alteri parieti albo. Illud est quod vocatur relatio. Secundò etiam si nullus cogitet intellectus, Pater est verè Pater, & Filius est verè Filius. Vna quantitas maior est, vel minor, vel æqualis alteri quantitat. Vnum est alteri vicinum, aut ab eo distans: quæ omnia relativa sunt, cùm habitudinem dicant ad aliud. Et sancè negari non potest esse in Deo veras relationes distinctivas personatum diuinatum, quæ sunt omnino reales; Pater enim est verè Pater, & habitudinem dicit ad Filium: ergo etiam in creatis esse patrem & esse filium sunt relationes reales, & indipendentes ab intellectu.

Solutio primæ dubit. Ad primam resp. negando quod relatio non habeat esse in subiecto; nam quando dicitur esse accidens, cuius totum esse est ad aliud, significatur illam esse accidens, cuius totum esse quod habet in subiecto, est ad aliud; seu cuius totum munus est subiectum illud, in quo est, perficere in ordine ad aliud. Vbi vides includi omnino esse in. Absolutè igitur maior illa neganda est: illud non habet esse in, quod habet totum esse ad. Nego, inquam, quia illud esse ad, est in subiecto.

Solutio secundæ. Ad secundam respondeo distinguendo maiorem

A illud non est reale, quod de nouo rei alicui aduenit sine vlla eius mutatione; si de nouo adueniat secundum quod dicit tun in recto, tun in obliquo, concedo; si adueniat rei tantum secundum id quod dicit in obliquo, nego. Similitudo aduenit pateti albo iam existenti, non secundum id quod dicit in recto, sed secundum illud duntaxat quod dicit in obliquo, vt constabit ex selt. 2. Verum est quod omnis comparatio actualis est per intellectum; comparatio verò apertitudinalis, seu id quo posito intellectus compare rationabiliter potest vnum cum altero, non est per intellectum, sed est reale. Relatio autem non est actualis comparatio, sed tantum apertudinalis.

B Ad tertiam respondeo distinguendo maiorem: Solutio omnes ens reale habet aliquam causam, & fit per tertiam actionem, si sit entitas ab aliis distincta, concedo; si sit duntaxat formaliter ab aliis distincta secundum illud duntaxat, quod dicit in obliquo, nego. Relatio huiusmodi est, vt dixi. Vnde dicitur soler, formalites non propriè produci, sed resultare tantum, quatenus producta entitate fundamenti, & termini statim est relatio.

§. II.

*Quænam sit essentia, & proprietates
relationis categoricae.*

C Id est, quænam sit propria definitio relationis prædicamentalis, prout differt à quacunque alia relatione: deinde quid requiratur essentialiter, vt in aliquo subiecto noua exurgat relatio.

Triplex terminus relationis est illi essentialis, quia illud quod est essentiale relationi, & veluti eius forma constitutiva, est intrinsecum relationi: terminus non est extrinsecus relationi, sed omnino extrinsecus: ergo terminus non potest esse relationi essentialis, nec forma eius constitutiva.

D Secundò terminus est omnino distinctus à fundamento relationis: ergo est omnino distinctus à relatione, que idem est cum fundamento.

Tertiò: relatio entitatem à solo habet fundamento: ergo ab illo habet essentiam, & specificationem.

Dico secundò, relationem rectè definiti accidens reale, cuius totum esse est ad aliud.

Ratio est, quia per hoc distinguuntur relationes huiusmodi ab aliis omnibus relationibus, & ab omnibus entibus absolutis. Cùm enim totum eius esse sit ad aliud, maximè differt ab entibus absolutis. Cùm sit realis, differt à relationibus rationis. Cùm eius esse respectum sit ad aliud, differt à relationibus secundum dictum, deinde à relationibus quænam esse non est respectum, quamvis explicetur per respectum.

Difficilius autem videtur dicere discrimen relationis categoricae à relatione, quæ vocatur transcendentalis. Primo enim non placet explicatio Caietani, Fonsecæ, & Suarez, qui volunt relationis categoricae proprium esse, vt terminum recipiat purè vt terminum, non exercendo circa illum munus vllum causalitatis; cùm tamen relationis transcendentalis recipiat terminum vel vt causam, vel vt effectum. Hoc, inquam, videtur

videtur difficile, quia potentia respicit obiectum purè ut terminum, & quæ ac pater respicit filium; quia utraque non est minus causa formalis extrinseca. Indò relations omnes, quæ in actione fundantur, sunt prædicamentales; & tamen respiciunt terminum ut causam, vel ut effectum. Secundò non placent ij, qui volunt relationem categoricam respicere terminum ut actu existentem, quod negant conuenire relationi transcendentali: sed hoc est aperte falsum, quia nullus est modus, qui transcendentaliter non referatur ad modificatum, cuius tamen actum existentiam requirit.

Verius itaque dicitur, relationem categoricam esse accidens subiecti proximi, quod designat; relationem autem transcendentalem nunquam esse accidens talis subiecti, seu fundamenti: v. g. paternitas accidentalis est homini; dependentia vero est illi essentialis. Hinc fit, ut paternitas sit relatio categorica; dependentia vero à Deo sit relatio transcendentalis. Fateor quidem relationem transcendentalem esse posse accidentalem subiecto remoto: cognitione v. g. accidens est hominis cognoscens, sed nunquam est accidentalis fundamento, quod appellatur proximum subiectum; v. g. relatio ad obiectum cognitum est essentialis cognitioni, qua fundamenrum est talis relationis. Similiter relations transcendentales accidentium sunt accidentales subiectis accidentium, sed sunt essentiales ipsiis accidentibus.

Dico secundò, relationem categoricam necessariò & essentialiter includere fundamento & terminum, sine quibus nec esse, nec intelligi potest; sed ita tamen ut dicat essentialiter & in recto ipsum fundamento; terminum autem connotatur solum & in oblique.

Prima pars facile colligitur ex definitione relationis, quam attuli: nam illa est accidens, cuius totum esse est respicere aliud; id est, cuius totus effectus formalis, quem confert subiecto, est dirigere, seu ordinare illud ad aliud. Vbi manifeste indicatur fundamento ratione cuius aliquid refertur, & terminus ad quem refertur: relatio enim requirit causam aliquam proximam, ratione cuius existat in uno potius quam in altero; v. g. ut paries similis sit alteri parieti, debet esse aliqua causa, & fundamenrum illius similitudinis, alioqui esset similis cuiuslibet alteri. Huiusmodi causa vocatur fundamento relationis: ergo relatio exigit aliquid fundamento. Sed & necessariò exigit terminum, quia est ad aliud, id est ad terminum, sine quo, ne diuinitus quidem intelligi potest, aut confundari: hoc enim unicum discrimen est entis absoluti à respectu, quod illud perfectè significer sine alio extra se; respectuum autem præter seipsum, necessariò exigat etiam aliquid aliud à se.

Secunda pars assert fundamento & terminum, tametsi pertineant ad essentiam relationis, non eodem tamen modo pertinere ad constitutionem essentiae illius: duobus videlicet modis fieri potest ut aliquid sit de essentia rei aliuius. Primum ita ut in recto sit ipsa entitas illius: secundò ita ut in oblique connotetur ab eo, & respiciatur: v. g. illud quod est entitas visionis in recto, constitutum est, & essentia visioni; species nimurum expressa producta in oculo. Illud autem, quod connotatur extrinsecè à

R. P. de Rhodes curs. Philosoph.

A visione in obliquo, est essentiale visioni; color nimurum qui terminat visionem, neque ullo modo est entitas ipsa visione. Nulla igitur relatio est, quæ non dicat fundamento & terminum; sed fundamento est entitas ipsa relationis, ideo in recto illam constituit: terminus autem non potest dici entitas relationis, neque relatio dici potest esse terminus, sed connotatur tantum à subiecto relationis, & in obliquo illam ingreditur. Filius v. g. non est entitas paternitatis, sed id quod respicitur & connotatur à paternitate; ideo illa entitas est ipsa potentia generativa patris, prout tamen respicit filium.

B Ad primam respondeo terminum relationis Solutiones esse quidem semper extrinsecum fundamento difficultatum; nihil enim refertur ad seipsum; sed esse tamen extrinsecum & essentiale relationis; non tanquam entitatem & rectum relationis, sed tanquam obliquum & connotatum extrinsecum relationi, sed extrinsecum eius fundamento: quanquam in aliquo etiam sensu dici potest, terminum extrinsecum esse relationi, si per esse extrinsecum intelligatur id quod non est in recto, & entitatis ipsa relatio.

C Ad secundam respondeo terminum necessariò esse distinctum à fundamento relationis, qua relatio distinguitur à fundamento secundum id quod illa in obliquo connotat, non secundum quod illam constituit in recto.

Ad tertiam patet ex dictis, quod relatio totam entitatem habet in fundamento, non absoluè sumpto, sed prout in obliquo connotat terminum.

Sequuntur proprietates relationis, in quibus

Proprietates relationis.

Relatio est, quod posito fundamento & termino, ponitur necessariò relatio; non per veram actionem, sed per resultantiam, ut dixi; quia illis positis, ponitur totum id quod essentialiter exigit relatio, tunc in recto, tunc in obliquo: ergo illis positis, ponitur relatio.

D Secunda est, non suscipere magis & minus, nisi secundum sensum vulgi. Similitudo v. g. non suscipit in seipso magis & minus, ita ut una res sit alteri similius quam altera; quamvis dicatur vulgo, illa esse magis similis per maiorem aut minorem accessum ad perfectam similitudinem. Nam v. g. si album ut sex esset similis albo ut septem, quam album ut duo, deberet esse similis in numero graduum; nam essentia albedinis est eodem modo similis in utroque: sed album ut sex non est similis in numero graduum albo ut septem, quam album ut duo, quia eundem non habet gradum: ergo non est recte similis, licet secundum sensum vulgi dicatur similis.

E Tertia proprietas est, quod relata sunt simul natura & cognitione, ut parebit ex dicendis de termino relationis.

Quarta est habere contrarium, non ratione sui, sed ratione fundamenti: si enim fundamento sit qualitas, tunc relatio habebit contrarium; si non sit qualitas, contrarium non habet.

SECTIO II.

De distinctione relationis à fundamento, & termino.

Explícata generatim essentia relationis, quæ cit essentialiter fundatum quod respicit aliud, & terminum, qui respicitur, præcipua totius huius materiæ difficultas est, vtrum relatio illa, sive habitudo & ordo fundamentum ad terminum, sit aliqua entitas illis superaddita, & ab viro distincta. **Qua** in controversia tripliciter Authores diuersi sunt. Primi volunt aliqui, relationem realiter distingui, aut saltem modaliter. Secundi alii negant, illam distingui etiam conceptu. Tertiis alii statuunt, relationem distingui formaliter, & per rationem à fundamento; realiter autem ab ipso termino: quæ tria examinan-
da loco hoc sunt.

§. I.

Vtrum relatio realiter distinguitur à fundamento.

Prima dubitandi primi est, quia illa distin-
tatio ex se-
parabilitate. **R**atio dubitandi primi est, quia illa distin-
tatio realiter, quæ possunt separari: rela-
tio similitudinis, quam habet paries albus, ad al-
terum parietem album, potest ab illo separari; si
enim destrueratur alter ille paries, manebit albedo
in uno, & non manebit similitudo: & antequam
sunt secundus paries albus, albedo est in uno pa-
riete, in quo non est similitudo. Item puer qua-
tuor annorum est homo, & non est pater: ergo
relatio separatur realiter à fundamento, & ab eo
distinguitur. **I**mò interdum crescente fundamen-
to, relatio decrescit, & contraria; si enim duo sint
paries, unus albus ut ostio, alter albus ut qua-
tuor, & à pariete albo ut octo tollantur quatuor
gradus, decrescit albedo, & crescit similitudo;
ergo albedo non est realiter similitudo.

Secunda ex effectu for-
mali. Secundum formam posita in subiecto communicat
necessariò illi suum effectum formalem, v.g. im-
plicat intelligi albedinem in pariete, & parietem
non fieri album; effectus enim formalis non est
aliud quæ forma in subiecto: sed si relatio iden-
tificatur cum fundamento, forma erit in subiecto
sine suo effectu formalis; nam in puer quatuor
annorum erit tota forma paternitatis, quæ tamen
puerum non denominabit patrem: ergo relatio
non est identificatur cum fundamento. Deinde quan-
do illi homini, qui prius non erat pater, aduenit
paternitas; vel aliquid reale illi aduenit, vel
nihil. Si aliquid: ergo paternitas distinguitur ab
illo fundamento. Si nihil: ergo relatio est nihil,
quod nemo dixerit. Neque dicas, aduenire illi
aliquid extrinsecum; nam relatio nullo modo
prius erat, alioquin puer erat pater: relatio est ali-
iquid intrinsecum: ergo adueniente relatione non
aduenit tantum aliquid extrinsecum.

Tertiò: illud quod est accidens realiter, ne-
cessariò distinguitur realiter ab eo quod est sub-
stantia: relatio est verè ac propriè accidens, fun-
damentum autem sibi est substantia; nam Pe-
trus in ratione hominis est similis Paulo: ergo
relatio distinguitur realiter à fundamento. Ne-
que dicas, accidens metaphysicum non distingui
necessariò à substantia. Sed contraria. Implicat ali-
iquid causari & dependere realiter à seipso: sed ac-
cidens necessariò pender à substantia, cui inha-

Aret: ergo accidens necessariò distinguitur à sub-
stantia, siveque sicutum est omne accidens meta-
physicum. Confirmatur, quia dependere est in ali-
qua re pendere ab alio: ergo dependentia realis
est dependentia ab alio realiter diverso. Vel ergo
dependentia illa relationis à fundamento est si-
cita, & sic relatio non est accidens nisi sicutum; vel
est realis, & sic relatio realiter distinguitur à fun-
damento, quia nihil realiter penderet à seipso.

Dico primò. Relatio nec realiter, nec modali-
iter distinguitur à fundamento, & termino. Ita
consent Scotus & Nominales, aliique plures re-
lati à Suarez, Vasque, Auera; inquit, expreſſe sic
traditur ab Augustino lib. 5. c. 16. cap. 16. Ansel-
mo in monologio, cap. 24. Damasceno & aliis.
B Contraria sententiam communius docent Thom-
istæ, non autem S. Thomas, ut late probat Hu-
tadus diff. 15. Metaphys. §. 8.

Ratio autem est primò, quia illa non distin-
guuntur realiter, quæ nulla vi possunt separari:
relatio nulla vi potest separari à fundamento &
termino; v. g. Petrus & Paulus nulla vi existere
possunt sine similitudine in natura: duo paries
albi nulla vi existere possunt sine similitudine in
qualitate: ergo relatio non est distincta realiter à
fundamento & termino. Minor probatur. Illa sunt
necessariò similia, quorum unum se habet sicut
aliud: si duo paries sint albi, unus necessariò
se habet sicut alius: ergo si duo paries sint albi,
nulla vi effici potest ut unus non sit sicut alius.
C Imò duas quantitates bipalmatae præcisa quaque
alia entitate per intellectum sunt realiter
æquales, & implicat ut non sint æquales: Petrus
& Paulus præcisa per intellectum entitate qualibet
superaddita sunt inter se distincti, & similes
in natura: ergo frustra est entitas qualibet alia
superaddita.

Secundò: si relatio est distincta realiter à fun-
damento, necessè est ut infinitæ producantur enti-
tates, quarum excogitabilis non est causa illa
productiva; quod probo. Si enim producunt hic
de novo lilium, debet necessariò produci entitas
nouæ relationis in omnibus albis, que sunt in
India, & entitas dissimilitudinis in omnibus que
non sunt alba, & non sunt lilia. Ad motum digi-
ti vniū producunt noua entitas realis distan-
tia per totum mundum, & iuxta successione
mutabitur infinites hæc entitas. Tunc autem
non est excogitabilis causa, quæ talen producat
entitatem, & illa tamen si realis est, debet reali-
tem habere causam à qua producatur realiter.
Nascatur v. g. nullum toto in mundo, erit ens
in quo non fiat aliqua noua producção. Quis autem
dinumeret illos modos qui producentur in
re qualibet? Cùm enim nullum sit ens, quod
mille modis non possit comparari ad alia per di-
stinctionem, distantiam, similitudinem, dissimi-
litudinem, maius & minus; certè nihil erit in
quo singulis instantibus non producantur infiniti
modi.

E Tertiò sequitur dari processum infinitum, quia
una similitudo est similis alteri per veram simili-
tudinem; si hæc est separabilis & distincta, ita
rum hæc per aliam & aliam similis erit in infi-
nitum.

Ad primam respondeo ex nuper dictis, duo
reperiri necessariò in qualibet relatione: unum pote-
quod constituit illam in recto, alterum quod fun-
damentum respicit in obliquo. Ceterum est relatio-
nem separari posse à fundamento secundum id
quod relatio connotat in obliquo; nego autem
posse

posse separari secundum id quod illa connotat in recto. Quando unicus est paries albus, habet relationem totam similitudinis secundum id totum quod constituit illam in recto, non secundum id quod connotat in obliquo. Quod additur, crescere aliquando relationem decrecentem fundamento, & contraria, difficultatem non habet; quia dixi relationem non suscipere magis & minus, nisi secundum sensum vulgi; unde totum corrut argumentum, quamvis solui etiam posset eadem adhibita distinctione recti & obliqui.

Instans.

Instabis: ubi est aliqua denominatio intrinseca separabilis, ibi est forma intrinseca separabilis: denominatio relatiui adueniens albedini absolute, est intrinseca & separabilis, ut pater: ergo est etiam forma intrinseca & separabilis. Deinde quando non est nisi una albedo, illa nullo modo est respectiva, sed est ens simpliciter absolutum; non enim potest uno modo dici similis ei similitudo. Puer quoque quatuor annorum non est uno modo, etiam inadæquatè, pater: ergo ut de novo sit intrinsecè ac adæquatè pater, debet de novo aduenire illi aliquid intrinsecum; quomodo enim fieri potest intrinsecè id quod prius intrinsecè non erat, si nihil ei adueniat intrinsecum. Denique quero de illo recto quod constituit rationem, virum sublatu termino sit relativum inadæquatè; si enim est relativum: ergo puer denominari potest pater inadæquatè; si non est relativum: ergo illi aduenit de novo esse relativum.

Resp. distinguendo primam maiorem: ubi est denominatio intrinseca separabilis secundum id quod dicit in recto & in obliquo, ibi est forma separabilis, concedo; ubi est denominatio separabilis tantum secundum id quod dicit in obliquo, ibi est forma separabilis, nego. Sæpe autem dixi, sublatu termino relationem tolli duntaxat secundum id quod connotat in obliquo.

Tota vero difficultas est, virum rectum illud relationis, sive fundamentum, sublatu termino, quod est connotatum obliquum, maneat formaliter respectivum, saltem inadæquatè. In eo enim tota est vis argumenti. Respondeo autem illud nullo modo est actu respectivum, sed tantum fundamentaliter; ita videlicet, ut ex parte ipsius nihil desit ut sit respectivum, sed tantum terminus extrinsecus, quo posito sine mutatione vlla intrinseca erit actu respectivum, cum antea non esset tale nisi potentia, ex defectu nimis solius termini; eo enim accidente completer illa potentia, & sit actualiter respectivum; semper enim dicendum, illud habere totum, quod est necessarium ex parte ipsius, ut sit respectivum intrinsecè; sed illud tamen actu non est respectivum ex defectu complementi extrinseci, quo sublatu illud intrinsecum non est respectivum.

Ad secundam respondeo formam aliam esse absolutam, aliam respectivam: absoluta est qua denominat suum subiectum eo ipso quod illi inheret absque alio extrinseco; effectus enim eius formalis non dicit nisi talem formam in subiecto, & non dicit aliquid extrinsecum; ideo denominat subiectum eo ipso, quod est in subiecto. Respectiva illa est, que non denominat sola subiectum in quo est, nisi adsit aliquid extrinsecum, quod respiciat; quia scilicet effectus eius formalis est forma in subiecto propter respectivam aliud: unde si sola sit, non est forma, nec con fert uno modo effectum formalem. Unde ad argu-

R.P. de Rhodes curs. Philosoph.

A mentum: forma posita in subiecto communicat illi effectum suum formalem, si forma sit absolute, que dicat tantum seipsum in subiecto, concedo; si forma sit respectiva, que non dicat tantum seipsum in subiecto, sed essentialiter dicat unum in recto, & alterum in obliquo, nego. Huiusmodi autem relatio est, ut dixi. Vel etiam idem erit si dicas: Forma posita in subiecto secundum totum quod dicit, tum in recto, tum in obliquo, communicat illi effectum formalem, concedo; forma posita in subiecto inadæquatè tantum secundum id quod dicit in recto, tribuit illi effectum formalem, nego. Rectum illud solitare sumptum nullo modo est forma relativa. Sicut quia binarius numerus essentialiter dicit duas unitates, sublatu vna, nullo modo manet formaliter binarius. Quando illi homini qui prius non erat pater, aduenit paternitas, nihil ei aduenit, quod sit de essentia paternitatis in recto; aduenit aliquid quod sit de essentia paternitatis in obliquo. Hoc autem intrinsecum est relationi paternitatis, licet extrinsecum sit Patri, ut saepe dixi.

Instabis primus. Aduenit tunc tota relatio paternitatis inadæquatè formaliter; nam illa prius stantia, nullo modo erat, etiam inadæquatè: relatio illa est aliquid intrinsecum fundamento: ergo aduenit aliquid intrinsecum fundamento, quod proinde realiter ab ipso distinguitur.

Resp. negando aduenire tunc relationem totam formaliter adæquatè, quia illa tunc non aduenit secundum id quod dicit in recto, sed secundum illud duntaxat, quod dicit in obliquo; illud tamen rectum non est relatio formaliter uno modo, donec adueniat ei obliquum, quod non est relatio, alioqui esset rectum; sed connotatur à relatione. Relatio enim formaliter sumpta duo dicit, rectum & obliquum; unum quod respicit, alterum quod respicitur. Posito recto antequam adueniat obliquum, nullo modo est relatio formaliter, quamvis sit relatio secundum id quod dicit in recto; neque tamen tota relatio sumpta formaliter aduenit, quia non aduenit secundum id quod dicit in recto. Sicut quando de novo sit homo, cuius corpus antea erat, ille non erat prius formaliter, & tamen non sit adæquatè, quia non sit secundum materiam.

Instabis secundum. Id quod nunc est formaliter, cum prius nullo modo esset formaliter, nunc inadæquatè sit formaliter: relatio paternitatis nunc est formaliter, cum antea nullo modo esset formaliter; ergo relatio paternitatis nunc adæquatè sit formaliter.

Resp. distinguendo maiorem: id quod nunc est formaliter, cum prius nullo modo esset formaliter secundum id quod dicit formaliter, tum in recto, tum in obliquo, nunc sit adæquatè formaliter, concedo; cum prius nullo modo esset formaliter secundum illud solum quod connotat in obliquo, nego: id est, si nullo modo erat formaliter ex defectu solius obliqui, nego; ex defectu recti, & obliqui, concedo.

Ad tertiam resp. aliud esse accidentis physicum. Solutio aliud metaphysicum: quidquid est extra rei essentiam, dicitur accidentis; sed si realiter sit extra substantiam, est accidentis physicum realiter ab ea distinctum; si autem per solum conceptum sit extra essentiam, accidentis est metaphysicum, sola nimis ratione distinctum à substantia, sicut esse risibile, admirativum, &c. accidentia sunt

M M m 3 meta

Solutio secunda dubitata.

Tertia dubitata.

Solutio dubitata.

metaphysica, quia non sunt de primo conceptu rei, neque tamen distinguuntur realiter à substantia, sed conceptu tantum. Huiusmodi accidentis est relatio, quod non realiter, sed per solum conceptum penderet à substantia, cum non sit accidentis nisi per conceptum. Nihil ergo pendere potest realiter à seipso, quamvis per conceptum pendere possit à seipso sub alia formalitate. Nam pendere realiter, est pendere ab alio realiter distincto: pendere autem per conceptum, est pendere ab alio distincto per conceptum. Illa dependentia relationis à fundamento nullo modo est facta, sicut distinctio rationis non est facta, quia est per intellectum cum fundamento in re; id est neque facta dici debet, neque realis, nisi fundamentaliter: formaliter autem est per intellectum, cum fundamento in re. Similiter ergo nihil realiter in hæc potest sibi ipsi, sed per conceptum cum fundamento in re, in hæc sibi ipsi aliquid potest; quo modo accidentis metaphysicum inhaeret, id est concipitur cum fundamento in re illi inhaerere.

Instabis: eodem modo ens diuiditur in substantiam & accidentem, quo diuiditur in ens creatum & in creatum: sed ens in creatu & creatum necessariò distinguuntur realiter per differentias essendi à se & ab alio: ergo substantia & accidentis realiter inter se distinguuntur per differentias essendi in se, & in alio.

Resp. distinguendo maiorem: ens eodem modo diuiditur in substantiam, & accidentis physicum, quo diuiditur in ens creatum & in creatum, concedo; eodem modo diuiditur in substantiam & accidentis metaphysicum, nego.

S. II.

Vtrum relatio formaliter & per conceptum distinguatur à fundamento & termino.

Sententia negans.

Q Via difficultum est intelligere, quomodo aliqua res incipiat de novo referri sine illa sua mutatione, cum prius non referretur per formal mutationem alterius extremi; propteræ Recentiores quidam Philosophi, ut hoc explicit, negant relationem esse vlo modo distinctam, etiam per conceptum ab extremis, que referuntur; atque adeo negant illam esse formam aliquam respectuum, sed esse ipsam entitatem absolutam extremi vtriusque, & corum puram coexistentiam: v.g. inquit, similitudo duorum parietum alborum non aliud est, etiam per rationem, quā hunc paritem esse album, & illum esse album: & dissimilitudo est, vnum paritem esse album, & alterum esse nigrum. Omnis autem ordo & respectus, qui præterea cogitatur, fictus est, non autem aliquid reale ex parte obiecti.

Prima ratio dubitandi est primò, quia vnum album incipiente altero albo, denominatur illi simile sine illa mutatione per solam vtriusque coexistentiam: ergo similitudo non est aliquid distinctum ratione, à coexistentia vtriusque albi. Probatur antecedens: per illud vnum album est simile alteri, quo posito, sublati etiam per intellectum omnibus aliis, intelligitur esse simile, & implicat ut non intelligatur simile: sed positâ coexistentiâ duorum alborum, præcisus per intellectum omnibus aliis, intelliguntur illa esse similia: ergo sola coexistentia rerum absolutarum est formaliter relatio, etiam per conceptum. Confirmatur. Illa non distinguuntur formaliter,

A quorum vnum non potest concipi sine altero: sed implicat concipi fundatum & terminum, quin intelligatur relatio, nam implicat concipi illa enim sunt similia formaliter, quorum una est qualitas: ergo non distinguuntur formaliter relatio à fundamento & termino. Ind Petrum & Paulum esse similes in natura humana, nihil aliud est nisi Petrum esse hominem, & Paulum esse hominem.

Secundò: terminus vel est essentialis & intrinsecus relationi, vel est extrinsecus & accidentalis. Si est intrinsecus: ergo terminus est saltem inadæquat ipsa relatio aquæ ac fundatum, & sic filius est inadæquat pater. Ind falsa est allata definitio relationis, cuius totum esse est ad aliud; si enim est ad aliud, necessariò illud aliud est extrinsecus relationi: si autem terminus est extrinsecus relationi, sequitur posse aduenire alicui nouam denominationem intrinsecam sine mutatione illa intrinseca; relatio enim similitudinis est intrinseca fundatum, que illi aduenit sine noua forma intrinseca. Et confirmatur, quia ibi est tota forma intrinseca rei, vbi est tota res: sed ante aduentum termini, est in fundamento tota res & entitas intrinseca relationis: ergo est tota relatio.

Teriò, quotiescumque paries habet totum quod est intrinsecum ac formaliter necessarium ad rationem similitudinis, potest dici similes alteri: sed destruendo altero pariete, paries albus habet totum quod est intrinsecum necessarium ad rationem similitudinis: ergo potest dici similes alteri.

Dico secundò, relationem non esse formaliter solam entitatem absolutam fundamenti & termini, sed esse formaliter aliquid respectuum, ratione distinctum à fundamento & termino. Ita omnino dicere tenentur omnes qui cum Aristotele volunt dari categoriam relationis distinctam ab omnibus aliis categoriis; nam illam penitus negant omnes illi, qui volunt relationem formaliter esse duas entitates absolutas.

Primi ergo conuincuntur illis omnibus argumentis, quibus probatum nuper est, dari relationes categoricas. Quia ens formaliter respectuum distinguuntur conceptu ab ente formaliter absoluto: relatio ut sic est ens formaliter respectuum: ergo relatio ut sic distinguuntur conceptu ab entitate absoluta fundamenti & termini. Pater enim quod si relatio non est ens formaliter respectuum, non constituit categoriam ab aliis distinctam.

Deinde id quod non est essentialia rei, sed est posterius essentia, distinguuntur ratione ab essentiis; hoc enim est esse accidentis metaphysicum: relatio categorica non est essentialis rei, aliqui non differunt à transcendentali: ergo relatio categorica distinguuntur à fundamento & termino, ratione.

Præterea paternitas est vera relatio, aliqui Deus Pater non haberet relationem realem ad Filium: sed paternitas est aliquid respectuum ratione distinctum ab entitate absoluta fundamenti & termini: ergo relatio est aliquid respectuum ratione distinctum ab entitatis absolutis extremonum. Ind si relatio non esset aliud quam entitas absoluta extremonum, & eorum coexistentia, sequeretur quod omnes homines essent sibi mutuò Pares. A priori ergo ratio est, quia non dicimus duntaxat, *Petrus est albus, & Paulus* est

est albus; sed, *Petrus est albus sicut Paulus est albus*: ergo similitudo non est formaliter albedo absoluta extremi virtusque.

Solutio pri-
ma dubit. Ad primam respondeo negando, quod unum album sicut simile alteri albo per solam virtusque coexistentialiam; sit enim simile per verum respectum realis distinctum ratione ab virtusque coexistentialia. Ad probationem negatur illa minor: posita coexistentialia duorum alborum, præcisus per intellectum omnibus aliis, illa intelliguntur esse similia. Negatur, inquam, quia eti non sit necesse ut superaddatur illi coexistentialia aliquid distinctum realiter, superaddi tamen debet aliquid distinctum ratione; nam esse simile, non est v. g. tantum duo aliqua esse alba, sed est unum esse album sicut aliud est album. Ad confirmationem eadem responso est. Respondeo enim posse concipi duo aliqua esse alba, quin concipiatur esse similia, quia similia sunt ea quae unam est qualitas; sed possum concipere duo esse alba, quin concipiatur unum habere qualitatem unam cum qualitate alterius, id est illas qualitates esse unam, id est in unum conuenire; non enim necessarii concipio unum esse album sicut aliud.

Solutio se-
cunda. Ad secundam respondeo, terminum esse relationi essentiali in obliquo & connotatiuè, ut dixi; posse autem in uno sensu dici esse intrinsecum relationi, in altero autem sensu posse dici extrinsecum. Intrinsecus dici potest, si significatur esse aliquid quod ingreditur aliquo modo intrinsecum & essentiali eius conceptum: extrinsecus verò dici potest, si significatur, illum non esse in recto, & entitatiuè ipsam relationem. Quidquid autem dicatur, parum interest; si enim dicatur intrinsecus tantum connotatiuè ac in obliquo, non sequitur paternitatem esse inadæquatè in Filio, cum relatio non sit in Filio, sed respiciat Filium, atque ad eam respiciat verò aliud, id est aliquid distinctum à fundamento, & ab ipsa etiam entitate relationis, que adæquatè est in eo quod dicitur in recto, licet sit in ordine ad obliquum.

Si autem dicatur, terminum extrinsecum esse relationi, quia connotatur ab ea, & est eius obliquum; non sequetur posse advenire alicui denominationem patè intrinsecam sine mutatione intrinseca; relatio enim intrinseca est secundum id quod dicit in recto, extrinseca secundum id quod dicit in obliquo, quamvis utrumque sit illi essentiale, sed diverso modo. Ad confirmationem sæpe dictum est, ibi esse totam formam intrinsecam rei, vbi est tota res, tum secundum id quod dicit in recto & entitatiuè, tum secundum id quod dicit in obliquo, & connotatiuè.

Neque dicas, nihil esse magis intrinsecum rei, quam quod est de eius essentia, qui est intrinsecus eius conceptus; redit enim eadem distinctio: nihil est magis intrinsecum rei, quam quod est de illius essentia in recto & entitatiuè, concedo; quod est de illius essentia in obliquo & connotatiuè, nego.

Solutio ter-
tia. Ad tertiam pater ex modo dictis, negari primò posse minorem, quia terminus in obliquo dici potest intrinsecus relationi. Deinde negari etiam posse maiorem: quiescumque paries habet totum quod formaliter & intrinsecè necessarium est ut sit similis, potest dici similis; quia cum similitudo sit forma partim intrinseca, partim extrinseca, ut paries dicatur similis, necesse est ut ad sit totum quod necessarium est, tum extrinsecè, tum intrinsecè ad similitudinem.

A Ex quo colligitur, quod tertium proposueram, relationem adæquatè sumptam non distingui reliter etiam à termino; distingui autem secundum id quod illa dicit in recto, & entitatiuè.

SECTIO III.

De fundamento relationis categorice, & de ratione fundandi.

Exposui hactenus quidditatem relationis, nunc exponenda sunt signata duo extrema, quæ illam quasi construant. Primum autem est fundatum, seu causa proxima, cur in aliquo sit relatio; de quo unica restat controversia, quotuplex videlicet illud sit, seu quænam res possit esse fundatum relationis categorice: vbi primò videndum est, utrum commode fundamenta relationum, & relationes dividantur in tria genera: secundò, quod est difficilior, utrum relatio possit esse fundatum alterius relationis.

§. I.

Utrum fundamenta relationum, & relationes rectè dividantur in tria genera.

Certum est primò, Aristotelem 5. *Metaphysic.* cap. 5. tria statuere genera eorum, quæ sunt ad aliquid. Primum genus illud est, quod fundatur in unitate naturæ, aut multitudine: secundum, quod fundatur in potentia actiua, vel passiva: tertium fundatur in mensura & mensurabili. Nomine unitatis non intelligitur unitas propriè dicta, sed similitudo tantum & conuenientia: nomine autem multitudinis significatur disconuenientia, quæcumque illa sit; patet enim, quod conuenientia, & disconuenientia possunt esse vel in natura, vel in extensione, vel in intentione graduum. Nomen potentia actiua causam significat, à qua effectus producitur: potentia passiva significat effectum productum; unde sub hoc genere continentur relationes omnes cause ad effectum, & effectus ad causam; deinde relationes omnes effectuum procedentium ab eadem causa; deinde illæ quæ fundantur in morali quadam actione, ut relationes serui ad dominum, aut conjugum inter se. Nomine mensura illud intelligitur, per quod cognoscitur, & limitatur quantitas aut perfectio alterius: v.g. obiectum dicitur esse mensura potentiarum, quarum perfectio cognoscitur ex obiectis. Mensurabile appellatur id, cuius perfectio cognoscitur & limitatur per aliud, ut potentia cognoscitur per obiectum, cui necessariò commensuratur.

E Certum est secundò, divisionem hanc in tria genera fore optimam, si omnia illa membra divisionis inter se distincta sint; si omnia participant veram definitionem relationis; & deinde si præter tria illa nullum sit excogitabile genus relationis predicamentalis: quæ tamen omnia video à quibusdam negari.

Ratio enim dubitandi primò est, quia unitas & multitudine relationes sunt, non autem fundamenta relationum: ergo relationes primæ non fundantur in unitate, aut multitudine. Indò cùm multitudino negatio sit, non potest dici esse fundamentum relationis positivæ.

Secundò fundamentum relationis est necessariò intrinsecum extremo quod referunt: actio, que

fundat relationem secundi generis, est extrinseca
ēpsī agenti: ergo relationes secundi generis non
fundantur in actione.

Tertiō relatio potentiae ad obiectum essentialis
est, non autem categorica: ergo mensurabilis non
est fundamentum relationis. Imō si categoricae
sunt relationes tertij generis, reuocantur ad se-
cundum genus; nam ad illud secundum genus
pertinent quācumque dicunt ordī nem ad poten-
tiam agendi, & actionem: sed mensura & mensu-
rabilis dicunt huiusmodi ordinem, quia mensu-
rabilis significat potentiam quamlibet, vel habi-
tum, cuiusmodi sunt intellectus, voluntas, scien-
tia: mensura vero significat obiectum, quod at-
tingi potest a potentia vel habitu: ergo frustra
ponitur tertium istud genus relationum. Deni-
que si mensurabilis, seu potentia dicit ordinem
ad obiectum, mensura quōque ordinem dicit ad
mensurabile: negatur tamen à Philosopho, quod
scibile relationem habeat ad scientiam.

Conclusio
affirmativa.

Relations
primi gene-
ris.

Relations
secundi &
tertiij gene-
ris.

Solutio pri-
ma dubit.

Solutio se-
cunda.

Solutio ter-
tiæ.

Dico primō, relationes optimè in tria genera
diuidi, adeo ut reuerā sint categoricae relationes
fundatae in unitate aut multitudine, in poten-
tiis actiis aut passiis, in mensura & mensu-
rabilis.

Primo enim, quod relationes fundatae in uni-
tate aut pluralitate relationes sint categoricae,
probatur, quia respectus realis, & non essentia-
lis fundamento proximo, est relatio categorica:
illa quā habent unitatem aut multitudinem, ha-
bent respectum realem, & non essentialē; simili-
tudo enim separabilis est ab illis quā similia
inuicem sunt, ut patet: ergo relationes primi ge-
neris sunt categoricae.

Secundō eadem ratio valet pro relationibus se-
cundi generis, id est causalium ad effectus, &
effectuum ad causas; patet enim illas separari de-
structo termino. Imō & valet eadem ratio pro
mensura & mensurabili, quia limitari & cognosci
obiectum quod actu existit, & actu percipitur, est
respectus aliquis potentiae ad obiectum separabilis
a potentia, idēque relatio est prædicamentalis:
ergo mensurable fundamentum est relationis ca-
tégorica; differentia enim propria eius est co-
gnosci & limitari per aliud.

Ad primam respondeo nomine unitatis funda-
mentalism, quam dixi fundamentum esse relationes
primi generis, significati rem illam, quā
talem habet unitatem, non ipsam unitatem, quā
relatio est: v. g. natura Petri fundamentum est
similitudinis, quam habet Petrus ad Paulum: si-
militudo autem relatio est. Verum est, quod multi-
tudo & distinctio formaliter sumptæ aliquam
habent negationem, ratione cuius non fundat
relationem, sumptæ tamen materialiter positivæ
sunt, & fundant relationem dissimilitudinis, quā
tamen dici potest relatio partim positiva & nega-
tiva; sicut multitudo partim est positiva, partim
negativa.

Ad secundam respondeo relationem secundi
generis esse intrinsecam agenti, quia actio non
est fundamentum illius, sed tantum ratio funda-
ndi. Fundamentum enim relationum huius-
modi est ipsa entitas causæ, prout est productua
talis effectus: potentia v. g. generativa in homine
fundamentum est paternitatis; generatio autem
est ratio fundandi tantum, id est conditio ad
fundandam relationem necessariò requisita: ma-
net enim relatio etiam postquam actio præ-
terita est.

Dices, si actio præterita sufficit ad relationem,

A sufficit etiam actio futura. Verum manifesta dif-
paritas est, quia relatio exigit terminum exi-
stentem; non existit autem quando actio est
tantum futura; existere potest tamen est pra-
terita.

Ad tertiam resp. relationē potentiae ad obiectum
actu existens, & actu perceptum esse accidentia-
lem, non transcendentalē. Cum enim obiectum
possit non existere actu, respectus ad illud
existens est sine dubio separabilis a potentia. Fa-
citor tamen transcendentalē esse respectum poten-
tiae ad obiectum sub ratione mensura apud
dinalis, præscindendo ab eo quod actu existat &
actu cognoscatur. Deinde nego relationes ita
posse reuocari ad relationes tertij generis; quia ut
sic non dicunt ordinem ad potentiam agendi, &
actionem, etiā aliunde dicere possunt istum ordi-
nem. Consistit enim præcisē genus istud relationis,
quod perfectio unius sit alterius perfectioni
commensurata. Tamen vero potentia dicit ordinem
ad obiectum, non habet tamen ordinem obiectum
ad ipsam potentiam; quia potentiam men-
surari per obiectum, est aliquid intrinsecum poten-
tiae; obiectum autem esse mensuram potentiae,
denominatio est extrinseca in obiecto. Vnde cer-
tum est, non omnem relationem categoricam
esse mutuam.

S. II.

C *Vtrum possit una relatio fundare aliam
relationem.*

Sic breuiter propositis iis, quæ possunt fun-
dere relationem, grauis sequitur controvēsia,
vtrum possit una relatio esse fundamentum relationis alterius; v. g. una similitudo esse funda-
mentum alterius similitudinis; quia sicut due al-
bedines sunt inter se similes, sic due similitudi-
nes sunt similes inter se: neque dubitari potest,
quoniam inter se similes sunt due paternitatis.

Ratio ergo dubitandi primō est, quia vitari non
potest processus in infinitum, si una relatio fundat
funder aliam; si enim una relatio fundat vnam
aliam relationem, rursum ista fundabit aliam ter-
tiam; est enim similis secunda, & tertia fundabit
quartam; sicutque vbi cunque una erit relatio,
erunt infinitæ reales relations, quod omnino
implicat, ut patet: non enim minus impossibilis
est progressus infinitus in formalitatibus, quam in
entitatis realiter distinctis, ut sèpè dixi.

Secundō, actio non potest fieri per aliam
actionem: ergo neque relatio potest fundare
aliam relationem. Probatur consequentiæ; idē
actio non fit per aliam actionem, quia essentia-
liter est actio: quod autem essentialiter est tale,
seipso est tale: sed relatio est essentialiter relatio;
similitudo v. g. est essentialiter similitudo: ergo
seipso est relatio, non autem fundat aliam rela-
tionem.

Tertiō si una relatio fundat aliam relationem,
erunt in diuinis plures relations, quām quatuor,
quod repugnat omnibus Theologis.

Dico secundō, potest una relatio fundare altam
relationem diversa rationis; non potest fundare min-
oriam relationem eiusdem rationis: v. g. paterni-
tas fundare potest relationem similitudinis; simili-
tudo autem non potest fundare relationem al-
teram similitudinis. Ita docent Theologi plures
cum Scoto: refragantur alij etiam plures cum
S. Thoma 1. p. 4. q. 42. art. 4. Relationem
diuersam.

diuersæ rationis voco eam, quæ terminum formalem habet diuersum, ut paternitas & similitudo; similitudo & dissimilitudo. Relationem eiusdem rationis eam dico, quæ terminum formalem habet eiusdem rationis, ut duæ similitudines.

Relatio fundat aliam diuersæ rationis.

Ratio ergo, cur relatio vna possit esse fundatum relationis diuersæ rationis, est quia duæ paternitates non minus similes sunt, quam duæ albedines: sed duæ albedines relationem habent similitudinis: ergo illam etiam habent duæ paternitates; nam duæ albedines ideo sunt similes, quia participant eandem naturam: duæ autem paternitates haud dubie participant eandem naturam & definitionem. Similiter relatio paternitatis, & relatio domini, non minus sunt dissimiles, quam albedo & nigredo: ergo non minus habent relationem dissimilitudinis. Deinde quotiescumque multiplicantur termini formales, multiplicari debet relatio: sed hic multiplicantur termini formales; terminus enim paternitatis est homo genitus; terminus autem formalis huius similitudinis est ipsa paternitas. Denique nullum sequitur ex absurdis, quæ opponerentur, quia non dabitur progressus in relationibus, ut patet statim.

Non aliam eiusdem rationis.

Ratio autem, cur vna relatio non possit fundare aliam relationem eiusdem rationis, illa est, quæ afferebatur in ratione dubitandi. Primo infinitus progressus. Secundo, quod est essentialiter tale, seipso est tale, similitudo autem est seipso similitudo. Tertio, quando sit progressus ad aliquid eiusdem rationis, cum eo à quo incepit progressus, sistendum est in primo quo; si autem similitudo esset similis per aliam similitudinem, fieret progressus ad aliquid eiusdem rationis: ergo sistendum est in prima similitudine, quæ per seipsum similis est sine similitudine superaddita.

Solutio prima dubit.

Ad primam patet ex dictis responso; si enim vna relatio fundet aliam relationem eiusdem rationis; dabitur processus in infinitum; non dabatur autem si fundet relationem diuersæ rationis.

Instantia.

Instabis: vna similitudo est similis alteri similitudini: ergo refertur ad aliam similitudinem, & sic fundat aliam relationem similitudinis.

Solutio secunda.

Respondeo, similitudinem esse seipso similem alteri similitudini sine similitudine superaddita; quia essentialiter est similitudo, sicut actio seipso sit, & per ipsam sit terminus: vno vnit duo extrema, & per seipsum vnitur.

Ad secundam respondeo actionem, ut dixi, non fieri per aliam actionem; quia essentialiter est actio. Distinguitur autem consequentia: ergo relatio vna non fundat aliam diuersæ rationis, nego; aliam eiusdem rationis, concedo. Relatio enim essentialiter est relatio eiusdem rationis, v.g. similitudo essentialiter est similitudo: sed relatio non est essentialiter relatio diuersæ rationis: paternitas v.g. non est essentialiter similitudo, & similitudo non est essentialiter dissimilitudo.

Instantia.

Instabis. Similitudo non est essentialiter similitudo similitudinis; nam certum est, quod à similitudine potest separari similitudo similitudinis: v.g. duo alba possunt esse inter se similia, quin eorum similitudo similitudinem habeat cum aliis duobus albis: ergo similitudo potest fundare aliam similitudinem: ergo vna relatio

A potest fundare aliam relationem eiusdem rationis.

Respondeo eiusdem rationis eam appellari, qua habet eundem terminum formalem; v.g. duo alba sunt similia inter se, & haec duæ similitudines sunt inter se similes, & quidem essentialiter, ut patet; implicat enim ut partes A, sit similis parieti B, quin paries B, sit similis parieti A. Relatio autem diuersæ rationis vocatur, quando termini formales multiplicantur, v.g. duo alba similitudinem habent inter se; quia similitudo similis est similitudini, quam habent alia duo alba. Patet enim, quod tunc termini formales multiplicantur. Vnde ad argumentum distinguo maiorem. Similitudo non est essentialiter similitudo similitudinis, quando termini formales non multiplicantur, concedo; quando illi multiplicantur, nego. Vnde semper verum est, quod relatio non potest fundare aliam relationem eiusdem rationis, id est inter eosdem terminos formales; potest autem fundare aliam relationem diuersæ rationis, id est inter diuersos terminos formales; sic enim nullo modo sequitur progressus infinitus, sicut ille sequeretur in priore casu; quia reperiri non possunt infiniti termini formales diuersi: quoties enim illi multiplicabuntur, multiplicari poterit relatio; si autem non multiplicentur, relatio etiam non erit multiplex.

Ad tertiam respondeo, relationem vnam finitam in genere relationis posse fundare aliam relationem diuersæ rationis; si autem infinita fuerit relatio, non poterit illam fundare; quia relatio eo modo infinita includit virtualiter omnem alium respectum: vnde non sunt in Deo nisi quatuor relations, in quibus continentur relationes similitudinis, distinctionis, oppositionis, &c. sed hoc spectat ad altiore suggestum.

Solutio tertia.

SECTIO IV.

De termino relationis categorice.

D

Certum est primo, nullam esse relationem, Essentialis quæ non essentialiter exigat terminum, quem exigentia extrinsecè connotet; quia totum esse relationis termini, est ad aliquid: quod est, relationis totum officium esse respicere terminum.

Certum est secundum, terminum esse relationis Essentialis connotatum dumtaxat & extrinsecè, est essentialis, neque posse dici vlo modo partem relationis, lis in obli- sed connotatum dumtaxat illius essentialis; sicut quo & con- notatiue.

E

Etiam est tertium, quod in recto est essentialis relationis; si autem connotatiue tantum, & in obliquo sit essentialis, non potest dici eius pars, neque aliquid intrinsecum illi, sed connotatum eius extrinsecum. Neque dicas. Nihil magis est intrinsecum rei quam eius essentialia: si ergo terminus essentialis est relationis, est etiam intrinsecus relationi. Distinguo enim antecedens: Nihil est magis intrinsecum rei, quam eius essentialia, si sit aliquid in recto pertinens ad essentialiam, concedo; si solum in obliquo, & connotatiue pertineat ad essentialiam, nego, ut satis probari potest ex allato exemplo visionis,

visionis, cui extrinsecum est obiectum; quod tamen connotat essentialiter.

Relatio non est in termino. **C**ertum est tertio, totam relationem, etiam formaliter sumptam, esse in fundamento tanquam in proximo & adæquato subiecto, nullo autem modo esse in termino, aliqui filius denominaret pater, quia tam est subiectum paternitatis, quam pater; & relatio non resipiceret extrinsecè terminum, sed in illo est tamquam in subiecto. Relationis ergo formaliter sumpta totale subiectum est fundatum, non absolute sumptum & solitariè, sed prout resipiciens extrinsecè terminum; eadem enim entitas fundamenti ante positionem termini non est relatio formaliter; post positionem vero termini sine illa mutatione intrinsecè incipit esse relatio.

Terminus est extrinsecam relationis, quia sine illo fundatum relationis, v. g. album, quod ut dixi est subiectum proximum similitudinis, & tota eius entitas intrinsecè & in recto, non habet ullo modo relationem similitudinis, sed materialiter tantum est similitudo: posito autem extrinsecè termino, incipit entitas illa esse similitudo formaliter, cum antea similitudo tantum esset materialiter alicuius intrinseci, quod sit rectum similitudinis; sed defecta extrinseci connotati, quo posito rectum relationis sine mutatione illa intrinsecè incipit esse formaliter relatio.

Terminus non est tota relatio.

Ex quo male aliquis probaret primò, terminum esse totam relationem formaliter, quia eo sublatu, fundatum, ut dixi, non est ullo modo relationem formaliter: ergo terminus est tota relatio formaliter. Sicut quia paries sine albedine nullo modo est albus formaliter, albedo est formaliter tota ratio cur sit albus: nego enim consequentiam, quia fundatum ante positionem termini non est formaliter relationum, sed eo posito incipit esse tale formaliter. Neque comparari debent inter se denominations absolute, cuiusmodi est albedo; & denominations respectiva. Quia denominations absolute sunt per se tales independenter alicuius connotato; respectiva autem essentialiter sunt ad aliud.

Relatio non est extrinsecum fundamento.

Secundò male aliquis probaret, totam relationem esse aliquid extrinsecum fundamento: nam quando paternitas de novo aduenit homini prius existenti, nihil intrinsecum ei aduenit, sed aduenit ei tota relatio formaliter: ergo tota relatio formaliter extrinsecè est fundamento. Distinguo enim maiorem: totum quod aduenit realiter, est extrinsecum, concedo: totum quod aduenit formaliter, nego; est enim partim intrinsecum, partim extrinsecum: neque propter ea necessaria est aliqua mutatio intrinsecè, quia posito connotato extrinsecò, illud intrinsecum, quod non erat formaliter relatio, incipit esse relatio formaliter.

Quibus positis circa terminum relationis, quærendum superest primò, quomodo terminus specificet relationem, & tribuat illi unitatem numericam: secundò, vtrum ille terminus sit aliquid absolutum, an vero aliquid respectuum.

Actionis, cui extrinsecum est obiectum; quod tamen connotat essentialiter.

§. I.

An, & quomodo terminus specificet relationem.

Ratio dubitandi primò est, quia relatio non prima diuersa habeant eundem terminum: sed relationes diuersæ speciei, similitudo v. g. & dissimilitudo, possunt eundem habere terminum; nam idem paries albus comparatus cum nigro, est dissimilis: ergo terminus non specificat relationem.

Secundò relatio similitudinis inter duas albedines, non differt specie à relatione similitudinis, inter duas nigredines: sed termini relationum illarum specie differunt: ergo relationes non habent suam speciem à termino.

Tertiò: illud non specificat relationem, sine ratione, quo cognoscere potest relatio: sed cognitione termini cognoscere potest etiam distinctè ipsa relatio; nam cognitio diuinâ omnipotentiâ, v. g. non cognoscunt necessariò creature possibilis: ergo relatio non specificatur à termino.

Dico primò: terminus etiam formalis non specificat relationem intrinsecè, sed habitando fundamento ad terminum intrinsecè specificat relationem; terminus autem formalis extrinsecè specificat.

Contra. Sed antequam probetur assertio, nota quod terminus materialis relationis appellatur entitas ipsa termini: terminus formalis id secundum quod entitas illa terminat relationem. Specificare intrinsecè aliquid, est esse differentiam eius constitutivam: specificare extrinsecè, est terminare habitudinem, quæ differentia est constitutiva.

Ratio ergo assertionis est, quia illud quod est protulit extrinsecum rei, non potest esse differentia constitutiva rei, nec specificare illam intrinsecè: terminus est extra relationem: ergo intrinsecè illam non specificat; sed ad summum extrinsecè, quia relationis in communis essentia est, dicere ordinem ad terminum in communis: ergo essentia talis relationis est dicere ordinem ad talen terminum: ergo terminus distinguunt & constituit extrinsecè relationes. Deinde illud specificat aliquo modo relationem, quo mutato mutatur specificatio: sed mutato termino relationis, mutatur specificatio: relatio; si enim parieti albo comparante paries albus, est similitudo; si paries niger, est dissimilitudo. Eodem etiam modo potentia omnes vitales, & non vitales extrinsecè specificantur ab obiectis, intrinsecè vero per ordinem ad obiecta.

Ad primam respondeo eundem terminum materialis posse terminare relationes diuersæ speciei, non autem eundem terminum formalem: nam album in quantum habet eandem essentiam cum alio albo, terminat relationem similitudinis, in quantum vero specie differt à nigro, terminat relationem dissimilitudinis.

Ad secundam respondeo relationem similitudinis albi ad album differre specie à relatione dissimilitudinis nigri ad nigrum; quia fundatum & terminus sunt diuersa.

Neque dicas: sicut albedo in equo non differt specie ab albedine in homine; ita similitudo secundum albedinem, non differt specie à similitudine.

dine secundum nigredinem. Nego enim partitem, quia equus & homo qui sunt subiectum albedinis, non specificant albedinem: terminus autem specificat relationem, cuius est causa quasi formalis.

Solutio ter-
tia.

Ad tertiam distinguitur: sine cognitione termini formalis cognosci potest relatio, nego; sine cognitione termini materialis, concedo: v. g. terminus formalis relationis secundum dici, quam habet omnipotentia Dei ut sic ad creaturas possibles, est creatura quælibet sub ratione possibilis, non autem hæc & hæc creatura. Potest ergo cognosci omnipotentia ut sic, siue prout est potentia productiva omnium sine cognitione huius & huius creaturæ; non potest cognosci sine cognitione creaturatum possibilium ut sic.

§. II.

An, & quomodo relatio sumat unitatem numericam à termino.

Prima dubit.

Ind est, utrum multiplicato termino relationis, relatio etiam ipsa multiplicetur: v. g. utrum homo, qui plures habet filios, habeat etiam plures paternitates; aut verò habeat unam dumtaxat terminatam ad plures filios.

Conclusio
affirmativa.

Ratio autem dubitandi primò est, quia si multiplicatur relatio multiplicato termino, sequitur unum hominem esse plures patres; qui enim plures habet paternitates, est plures patres: homo habens plures filios, plures habet paternitates: ergo ille est plures patres.

Secunda dubit.

Secundò accidentia plura eiusdem speciei non quam esse possunt in eodem subiecto: multæ relations paternitatis accidentia sunt eiusdem speciei: ergo non possunt esse simul in eodem subiecto.

Tertia dubit.

Tertiò, species hominum non habet nisi unam relationem ad omnia individua: ergo pater non habet nisi unam relationem ad omnes filios. Similiter omnipotentia Dei non habet infinitas relations ad omnia possibilia, quæ infinita sunt; sed habet dumtaxat unam. Quis verò ignem unum tot dicat habere relations, quæ sunt ignes possibles, quos producere potest.

Dico secundò. Relatio multiplicatur numericè, multiplicatis terminis non subordinatis: unus pater v. g. plures respicit filios per plures paternitates: unus album plura respicit alba per plures similitudines, &c. Quando verò termini sunt per se subordinati, tunc una relatio respicit plures terminos, v. g. genus prædicatur de specie, & de individuis mediante specie; ideo respicit speciem & individuam per unam relationem. Termini vocantur per se subordinati, quorum unus respicitur mediante alio. Ita censent Scotus in 3. dist. 8. quæst. unica, & Scotistæ omnes, eosque sequuti Fonseca 5. *Metaphysic. cap. 15.* quæst. 5. Suarez in 47. sect. 17. contrarium videtur sentire S. Thomas 3. p. q. 35. art. 5. quem sequitur tota Schola Thomistarum.

Probatio.

Ratio tamen est, quia illa distinguuntur, quorum unum potest esse sine alio: sed relatio patris ad filium primogenitum esse potest sine relatione ad filium secundogenitum, & contraria: ergo illæ relations different. Deinde non est maior ratio, cur posito primo filio exurgat relatio, non exurgat posito secundo filio; immo re-

A latio patris ad primum filium adæquatè terminatur ad primum filium, alioqui nunquam terminabitur, cum possint nasci plures semper, & plures filii: ergo relatio patris ad primum filium non potest terminari ad secundum filium. Deinde quoties termini multiplicantur specie, relations multiplicantur specie: ergo multiplicatis numero terminis, multiplicatur etiam numero relatio.

Solutio pri-
mæ dubit.

Ad primam respondeo, illum hominem, qui plures habet paternitates, non esse propteræ plures patres, sed esse plures patrem; quia ut multiplicetur aliquod concretum, debent multiplicari tum formæ ipsæ, tum ipsa etiam supposita; sic enim si plures essent albedines in uno pariete, non essent plura alba, sed idem paries erit sapius albus: sicut nec plura essent alba, si tres parietes eandem haberent albedinem, quia ut dici possit multiplex concretum, tum forma, tum suppositum debent multiplicari. Sicut etiam homo, qui plures habet Episcopatus non est plures Episcopi, sed plures Episcopos; & qui pluribus induitus est vestibus, plures est vestitus, non est plures vestiti.

B Ad secundam distinguo maiorem: plura acci-
denta solo numero distincta non possunt esse in eodem subiecto, si sint absoluta, concedo; si sint

respective, nego: quia si absoluta sint, eundem habent omnia effectum formalem; si autem sint respective, diuersos habent effectus for-
males.

C Ad tertiam respondeo negando consequen-
tiam. Ratio disparitatis est, quia individuum est pars potentialis speciei, ideo inadæquatè tan-
tum terminat relationem speciei. At verò unus

D filius est terminus adæquatus illius relationis, quæ pater ipsum respicit. Idem dico de omni-
potentia diuina, quæ cum terminetur ad possi-
ble sub ratione possibilis, unam habet rela-
tionem secundum dici ad omnia possibilia;

quæ singula termini sunt solum inadæquati il-
lius relationis. Similiter ignis productius suc-
cessiùè infinitorum ignium, relationem transcen-
dentalis ad eos non habet, nisi sub ratione con-
fusa eorum, ut sunt possibles; relationem au-
tem categoricam non habet, nisi ad eos ignes
quos producit actu, cum relatio categorica ter-
minum exigat actu existentem.

§. III.

*Qualis esse debet terminus relationis
categoricae.*

Dico tertio: terminus relationis cuiuslibet Conclusio
categoricae debet necessariò esse realis, actu tripartita.
E existens, & realiter distinctus à fundamento.

Primo, quod realis esse debet ille terminus, ratio est, quia relatio specificatur à termino; debet ter-
minus autem realiter specificari non potest ab ente minus.
rationis, & à nihilo: ergo solum ens reale po-
test esse terminus relationis. Imò relatio est ad aliud, id est ad ens, quod est verè aliquid. Ne-
que dicas, relationem transcendentalis terminari posse ad ens rationis; cognitio enim sepe terminatur ad aliquid fictum; cognitio autem refertur transcendentaliter ad obiectum. Respon-
deo relationem etiam transcendentalis terminari ad ens reale. Cognitio enim transcendentaliter refertur ad obiectum primatum, quod semper est
ens

ens reale; non refertur transcendentaliter ad obiectum secundarium, quale dumtaxat est ens rationis. Dissimilitudo qua est inter ens & non ens, non est nisi relatio rationis, cum non ens dissimile non sit realiter.

Debet esse
actu exi-
stens.

Secundo, quod terminus esse debeat actu existens, admittitur communiter contra Gregorium. Ratio est, quia si relatio categorica terminaretur ad ens dumtaxat possibile, accidentalis non esset, sed transcendentalis; nam similitudo albedinis cum albedine possibili, ita intrinseca est albedini, ut nulla vi sciungi ab ea possit. Imd puer quatuor annorum diceretur esse actu pater, & orphanus diceretur habere patrem, vidua maritum. Denique, ut nuper obseruabam, cum creatura possibilis infinita sint, tot essent in qualibet re relationes reales, quor possunt esse creature.

Tertio, quod terminus relationis distinctus esse debeat realiter a fundamento, adeo ut nulla possit dari relatio eiusdem ad seipsum, tenent communiter Doctores cum S. Thoma 1. p. q. 42. art. 4. contra Scotum in 1. dif. 1. Ratio est, quia relatio est respectus ad aliud: sed esse aliud, est esse distinctum: ergo relatio semper est ad aliquid distinctum. Deinde ibi necessarium est distinctio, vbi est oppositio: sed vbi est relatio, ibi est oppositio: ergo vbi est relatio, ibi est etiam distinctio fundamenti & termini. Et hac sola ratio est, cur in diuinis admittenda necessarium sit distinctio inter personas, quia inter eas est relatio. Neque dicas, esse relationem dissimilitudinis inter animal & rationale hominis eiusdem; cum tamen inter ea non sit vlla distinctio. Respondeo enim negando quod inter ea sit relatio vlla realis, quae componunt eundem hominem; non enim illa dici possunt specificè dissimilia, quae constituent eandem speciem, & vnum individuum diversè cognitum. Similiter etiam inter plures paries qui haberent eandem albedinem, relatio non esset similitudinis, ex defectu distinctionis fundamenti a termino.

Status diffi-
cultatis.

Denique, si queratur, quænam res possit terminus esse relationis? Responderi debet, nihil esse, tum creatum, tum increatum, tum substantiam, tum accidens, quod terminare non possit relationem. Quia omnia certissima sunt, & apud omnes indubitate. Verum hoc posito, præcipue dubitatur sub qua formaliter ratione relatio terminum respiciat; vtrum scilicet terminus formalis vnius relationis sit mutua correlatio, an vero fundamentum illius correlationis: v. g. vtrum paternitas formaliter respiciat entitatem hominis generi, an vero filiationem, de qua dicendum est accuratius.

§. IV.

Vtrum relatio respiciat terminum ut absolu-
tum, an vero ut relativum.

Prima dubit.

Ratio dubitandi primus est, quia relationes transcendentales terminum respiciunt ut relativum, non autem ut absolutum: ergo & prædicamentales. Probo antecedens. Materia prima respicit formam sub ratione actus a quo perficitur & compleetur: sed forma sub ratione actus est correlatio: ergo correlatio terminat relationem transcendentalem. Et hoc in diuinis etiam relationibus locum habet, in quibus paternitas respicit filiationem ut sic.

A Secundum: si terminus relationis respicit ut secundum absolutus, relativa, v. g. paternitas & filiarior, non dicitur simul natura, sed pater erit prius pater quam filius sit filius; quod probo. Posto fundamento & termino, ponitur necessarium relatio: sed fundamentum & terminus paternitatis prius ponuntur quam ponatur filio; nam homo generans, qui fundamentum est paternitatis, & filiationis; & homo genitus, qui terminus est paternitatis, præcedit etiam filiationem; prius enim est Petrum esse hominem, quam esse filium, cum esse hominem sit eius essentia; esse autem filium sit accidentis metaphysicum: ergo paternitas est prior filiatione. Confirmatur, quia relativa etiam non erunt simul natura, definitione, & cognitione; poterit enim vnum definiri, & cognoscere alio.

Tertio relativa ut sic opponuntur: sed absoluta non sunt opposita relativis ut sic: ergo relatio ut sic non respicit terminum ut absolutum.

Dico quartum. Nulla relatio categorica respicit terminum suum formaliter ut correlatum, sed respicit eum ut absolutum: v. g. terminus similitudinis inter duo alba non est similitudo, sed partes albus. Terminus filiationis non est filiatione, sed homo genitus: contra Caeteranum, Fonsecam, Albertinum.

Obserua duo considerari posse in termino relationis. Primum est, quod respiciatur a termino relationis: v. g. homo genitus respicitur a patre, saltem materialiter. Secundo, quod eadem illa entitas termini, que respicit a fundamento, & est terminus, respicit etiam fundamentum per aliam relationem distinctam, que dicitur correlatio, id est relatio termini ad suum fundamentum: v. g. homo genitus non solam respicitur a patre, sed etiam in resto respicit patrem per relationem filiationis, cuius est ipse filius. Quando fundamentum relationis duo habet, quod sit terminus & fundamentum, id est quod respiciat, & respiciatur, appellatur mutua relatio, id est in qua & fundamentum respicit terminum, & respicitur a termino. Quando autem terminus non refertur ad fundamentum, tunc relatio est non mutua: v. g. creatura referatur ad Deum, sed Deus non refertur ad creaturam: huiusmodi esse relationes tertii generis dicit Philosophus nuper citatus. Cum igitur in illo termino, qui respicitur a fundamento, repertiantur haec duo, merito queritur, vtrum ratio secundum quam terminus terminat relationem, sit illud primum, entitas videlicet termini; an vero secundum, id est correlatio, quam terminus habet ad fundamentum a quo respicitur. Secundum illud negat conclusio, que assertit posse quidem vnam relationem esse terminum alterius relationis, sed non correlationem.

E Ratio autem est primus, quia certum est quod primus in relationibus non mutua relatio respicit entitatem absolutam: ergo in relationibus etiam mutua. Antecedens pater, quia cum terminus relationis non mutua non sit respiciens, non potest respici nisi ut absolutus. Consequens etiam evidens est, quia si per impossibile relatio mutua desineret esse mutua, maneret tamen relatio eodem modo.

Secundum, si relatio terminum non respiceret secundum ut absolutum, relata non essent simul natura, postea

turā; quod repugnat Philosopho. Probo sequi. Terminus est prior relatione; nam relatio non ponitur, nisi posito fundamento, & termino: ergo si filatio est terminus paternitatis, filatio est prior paternitate, atque adeò filius prius est filius, quā pater fit pater.

Tertia ratio. Tertiò relativum explicatur per suum terminum, pater v.g. definitur per filium; sed non explicatur per correlationem: si enim per filiationem definiretur, & filatio per paternitatem, vitiosus esset circulus, in quo idem explicaretur per seipsum: ergo terminus relationis vt sic non est correlatio. Confirmatur. Album sub ea ratione respicit aliud album, quā est illi simile: sed est simile illi quatenus albo: ergo referatur ad illud quatenus album, non quatenus simile.

Quarta ratio. Quartō, illud est terminus formalis relationis, quod est causa vt aliquid terminet relationem: sed entitas absoluta termini est causa cur aliquid terminet relationem, non autem correlatio: ergo terminus formalis non est correlatio. Probatum minor. Causa cur partes albus sit terminus similitudinis, est quia est albus: ergo, &c. Denique correlatio vt correlatio, non respicit, sed respicit: sed terminus vt terminus, respicit: ergo correlatio vt correlatio non est terminus.

Solutio prima dubitatur. Ad primam respondeo negando primam consequiam; fateor enim relationes aliquas transcendentalis respicere terminum vt respectuum; sed nego id esse verum in praedicamentibus. Ratio disparitatis est, quia terminus relationis transcendentalis mutua correlatio est essentialiter, ita vt entitas absoluta illius non possit abstrahi à ratione relationis; idēque necesse omnino est, vt relatio illa respiciat correlationem, cū respicere nequeat illum terminum, quin respiciat illum vt correlatio. In relatione autem categorica, quā planè accidentalis est, terminus accidentaliter tantum est correlatus, idēque respici potest vt absolvus. De diuinis relationibus quod additur, solutum alibi est; ratio enim cur illæ non possint respicere terminum vt absolvum, est quia termini relationum diuinatum non distinguuntur à fundamento, nisi prout sunt correlati, cū absoluta omnia praedicata inter relationes diuinæ communia sint. Est autem necesse vt terminus relationis distinguatur à fundamento: ergo termini relationum diuinatum necessariò vt sic sunt correlati. Hoc autem in creatis relationibus locum non habet, que non sunt constitutivaæ distinctiæ rerum creatarum, quæ proinde respici possunt vt sunt absolvata.

Instans. Instabis: Si relationes illa transcendentalis, & diuinæ terminum respiciant vt est respectuus, sequitur quod vna relatio explicabitur per seipsum, vt nuper opponebatur.

Respondeo posse in relativis essentialibus vnam relationem explicari per aliam sine vilo absurdo, non posse in accidentalibus; quia relativi essentialia sunt sibi mutuò causa in diuerso genere causæ, sicutque idem non explicatur per idem. Si autem relativi accidentalia per se inuicem explicarentur, idem explicaretur per seipsum. In relationibus diuinis nego illud esse absurdum, propter illarum infinitatem.

Ad secundam respondeo negando sequi quod relativi non sunt simul natura. Ad probationem distingo maiorem: Posito fundamento & termino ponitur relatio in eodem instanti naturæ, nego; in sequenti instanti naturæ, concedo: nam

R.P. de Rhodes curſ. P. i. l. o. ph.

A causa quælibet, vt paret, prior natura est, quā effectus: fundamentum autem & terminus causa sunt relationis: ergo eorum positio prior est natura, quā relatio. In primo igitur instanti ponuntur fundamentum & terminus, tum paternitas, tum filiationis; in posteriore ponuntur paternitas & filatio, quæ propriæ merito dicuntur esse simul natura, quia id quod est fundamentum relationis, terminus est correlationis; & contraria, quod est fundamentum correlationis, terminus est relationis: ergo non potest ex vna parte relatio exurgere, quin eodem instanti etiam naturæ correlationis exurgat. Ad confirmationem respondeo relativa esse simul etiam cognitione: vel enim relativa significant fundamentum & terminum, & ita simul sunt cognitione formaliter; non enim cognoscit potest formaliter extreum vnum relationis, quin cognoscatur etiam alterum: vel relativa significant relationem & correlationem, & sic simul sunt cognitione concomitantes, quatenus vna relatio cognoscit non potest quin cognoscatur consequenter etiam correlatio; habent enim easdem causas. Definitione vero simul sunt, quia vna definitur per alteram sumptam materialiter, id est per terminum, qui materialiter correlatus est, non formaliter.

Solutio tertia dubitatur. Ad tertiam respondeo, duplicum inter relativa esse oppositionem. Prima est terminativa inter relationem & eius terminum formalem; quæ in eo consistit, vt fundamentum & terminus necessariò distinguuntur. Altera est oppositio relativa inter relationem, & correlationem; quæ non in eo consistit, quod vna respiciat alteram vt terminum, sed quod respiciat illam vt correlationem, quam necessariò excludit ab eodem subiecto. Itaque ad argumentum distinguuntur minor: relatiuum non est oppositum absoluto oppositione relatiuum, concedo; terminativam, nego.

Instabis primò. Quatuor tantum sunt genera oppositorum; contraria, contradictoria, priuatiua, & relativa: oppositio terminativa non est contradictoria, non contraria, non priuatiua, non relativa: ergo est relativa; vel sunt genera quinque oppositorum.

Respondeo oppositionem hanc terminativam non esse quidem propriæ relatiuum, quæ intercedit inter relationem, & correlationem; sed renocari ad oppositionem relatiuum, quæ significat incompatibilitatem duorum, quorum vnum respicit alterum.

Instabis secundò: Quomodo ergo verum est quod ait Philosophus, quod si a seruo auferatur omnia, etiam quod homo est, adhuc tamen ad illum refertur dominus, & ille ad dominum; si enim hoc verum est, relatio respicit terminum vt respectuum.

Respondeo Aristotelem petere esse serui, quod vult remanere, non intelligere solam seruitutem, sed esse seruum in concreto, quod includit tum fundamentum relationis seruitutis, tum seruitutem. Primum illud erit terminus relationis domini, non autem secundum.

SECTIO V.

Quenam sint varia species relationum.

Expositi haec tenus solam ferè relationem prædicamentalem: nunc de relatione ago sumpta in tota sua latitudine, prout includit relationem categoricam, relationem transcendentalem, & relationem secundum dici. De singulis enim pauca quædam difficultas sunt; relatione enim rationis tota consistit ex relatione secundum dici.

S. I.

Quodnam sit sumnum genus relationis prædicamentalis, & quenam illius species.

Ratio dubitationis.

Ratio dubitandi reuerà difficultis est, quia omnino videtur, quod omnia relativa non continentur sub unico lummo genere; sic enim probatur. Illud quod est realiter distinctum à genere, non est sub genere: sed aliquod relatum est distinctum à relatio in communi: ergo aliquod relatum non continentur sub relatio in communi. Probo minorem. Relatum in communi necessariò est ad aliud à se distinctum, id est ad terminum: sed illud aliud est relatum: ergo aliquod relatum est distinctum à relatio in communi: ergo si datur genus generalissimum, quod refertur ad aliud, dabitur aliud etiam genus generalissimum termini ad quem aliud refertur.

Dico primò. Datur genus unum generalissimum relationis prædicamentalis commune omnibus relatinis, cuius conceptus est esse ad aliud.

Probatio.

Ratio est, quia omne prædicamentum, quod unum est, habere debet genus unum generalissimum sibi proprium: relatio est unum prædicamentum: ergo relatio unum habet genus generalissimum. Deinde definitio hæc, *Accidens est cuius totum esse est ad aliud*, conuenit omnibus relatiis: ille conceptus est sumnum genus huius categorie: ergo datur sumnum genus huius categorie.

Prima solutio rationis opposita.

Denique non obstat allata ratio dubitandi: Video negasse sumnum hoc genus Boetium, & Simplicium. Respondeo enim primò, supposito quod relatio terminum habeat absolutum, ut nuper probabam, distinguendo illam minorem. Datur aliquod relatum distinctum à relatio in communi; aliquod relatum formaliter ut sic, negatur minor; aliquod relatum prout est aliquid absolutum, materialiter autem est aliquid relatum, concedo. Terminus enim relationis in communi considerari potest vel formaliter ut est relatius, & sic non est terminus; vel prout est aliquid absolutum, & sic est terminus. Cùm ergo terminus ut terminus non sit aliquid relatum, non potest F constituere genus relationis distinctum à relatio in communi.

Secunda solutio.

Secundò, etiam posito quod relatio respiceret terminum prout respectum, nihil concluderet argumentum; posset enim negari absolute illa minor: aliquod relatum est distinctum à relatio in communi. Ad cuius probationem distinguitur maior. Relatum in communi est ad aliud distinctum realiter à seipso, prout est relatum in communi collectivè sumptum, nego; ad aliquid quod sit distinctum à quolibet relatio in particulari, & distributivè sumptu, concedo. Terminus enim relationis in communi non distinguitur realiter,

A sed formaliter tantum à relatio in communi: sicut causa in communi non distinguitur realiter ab effectu in communi; multi enim effectus sunt etiam causæ. Cùm ergo dicatur relatio in communi esse accidens, cuius totum esse est ad aliud, sensus est, cuius totum esse est ad aliud distinctum realiter in quoque relatio particulari; non autem, cuius totum esse est ad aliud distinctum realiter à relatio in communi. Et hæc responso malè impugnatur ab Hurtado & Auerla, ad quam postea recedit eorum solutio.

Instabis primò. Illud quod est aliquo modo distinctum realiter à relatio in communi, non continetur vlo modo sub relatio in communi: sed terminus relationis in communi est aliquid relatum, saltem materialiter; & est distinctum à relatione in communi: ergo aliquod relatum non continetur sub relatione in communi.

Respondeo, terminum correlatum conceptus posse vel formaliter, ut est correctio; vel materialiter tantum, prout est entitas habens correlatum: si sumatur formaliter ut correlatum, continetur sub relatio in communi, nec ab eo distinguatur: si sumatur materialiter, non continetur sub relatione in communi, & ab ea distinguatur. In forma igitur distinguitur minor: aliquod relatum materialiter distinguitur à relatio in communi, & sub eo non continetur, concedo; aliquod relatum sumptum formaliter, nego: terminus enim relationis in communi materialiter tantum ut correlatum, distinguitur realiter à relatione in communi, non autem formaliter ut correlatum; facilis tamen iuxta secundam solutionem minor debet negari, quod scilicet aliquod relatum sit distinctum realiter à relatio in communi; quia relatio in communi est ad aliud non distinctum à se, sed distinctum à quolibet relatio in particulari.

Instabis secundò. Sequitur illum terminum relater distincti, & non distinguiri à relatio in communi; nam distinguiri prout est terminus; & prout est correlatio, ille idem terminus non distinguatur.

D **R**espondeo nullo modo absurdum esse, quod terminus relationis sub una formalitate, minime quatenus est relatius materialiter, distinguatur à relatione; & sub altera formalitate non distinguatur, quatenus scilicet formaliter est correlatum.

Instabis tertio: Saltem non appetat, quare ratio terminandi relationem communem omnibus terminis relationum, non possit constitue vnum supremum genus distinctum à summo genere relationis; sic enim probari potest terminare relationem. Est aliquid commune omnibus terminis relationum, & ab illis præcibile: illud non continetur sub genere relationis, cùm sit ab eo distinctum, & absolutum: ergo illud constituit vnum genus peculiare, quod vocatur terminus.

Respondeo terminum relationis, cùm sit ab ^{tertio} solutus, non contineri sub genere relationis in recto & directe, sed in obliquo & rediecti: nam cùm relatio in communi debeat respicere aliud, necesse est ut terminus pertineat aliquo modo ad genus ipsius relationis.

Dico secundò. Relatio bene & adæquate diuiditur primò ratione fundamenti in relationes primi, secundi, & tertii generis: secundò in relationes æquiparantia, & disquæparantia: tertio in relationes mutuas & non mutuas: quartò, non male diuidi potest in relationes

relationes intrinsecus & extrinsecus aduenientes, non tamen iuxta mentem Scoti, qui eam inuenit divisionem.

Prima divisio in primum, secundum, & tertium genus explicata manet *scilicet* 3.

Relationes *æquiparantiae*, *æquiparantiae*, *disquiparantiae*. Secundò ergo dixi, relationes alias dici *æquiparantiae*, alias *disquiparantiae*. Primæ sunt illæ, qua habent adiunctas correlationes eiusdem rationis; ut relatio similitudinis inter duos parietes albos est relatio *æquiparantiae*; continet enim duas similitudines eiusdem rationis. Relatio *disquiparantiae* illa est, qua correlationes haber adiunctas diuersi generis, ut paternitas, cui correspondet filiatio diuersæ, ut vides, naturæ à paternitate.

Mutuæ & non mutuæ. Tertiò dixi, relationes alias esse mutuas, alias non mutuas. Prima habent adiunctas correlationes, secundæ verò non habent. Negat Auersa & alij non pauci, villam esse posse relationem categoricam non mutuam, quia volunt relationem non esse aliud quæm coëxistentiam fundamenti & termini. Contra quos ratio est olim indicata, quia relationes tertij generis mutuæ non sunt, cum mensura non dicat ullam relationem ad mensurabile; relatio enim realis est aliiquid intrinsecum subiecto, & requirit fundamentum intrinsecum: sed esse obiectum, & esse mensuram, est denominatio purè extrinseca, nullum habens fundamentum intrinsecum; cognosci enim est denominatio extrinseca obiecto: ergo obiectum non habet relationem ad potentiam. Creatura prout existens, ordinem categoricum dicit ad Deum, ut actu operantem; qui tamen non refertur ad creaturam. Neque dicas primò: esse agens tam est denominatio extrinseca, quæm esse obiectum; nam actio est in passo: ergo si esse obiectum non est relatio, esse agens non est relatio. Distinguo enim antecedens: esse agens est denominatio extrinseca, si denominatio agentis à sola peratura actione, esse agens est denominatio extrinseca, concedo: si peratura potentia activa causante actu, nego. Esse autem obiectum, & mensuram semper est denominatio extrinseca, quia nullum habet fundamentum intrinsecum; perit enim tantum à cognitione extrinseca. Neque dicas secundò: Cognitio extrinseca est ratio tantum fundandi relationem obiecti ad potentiam; fundamentum autem est entitas ipsa obiecti: sicut ratio fundandi relationem agentis, est actio; entitas autem agentis est fundamentum. Nego enim hanc paritatem, quia effectus verè procedit ab entitate causa, potentia verò non procedit ab obiecto. Quid si dicas potentiam quidem non procedere ab obiecto, sed cognitionem procedere ab eo producente species. Respondebo obiectum in ratione cause habere relationem secundi generis ad effectum; sed non ad potentiam sub ratione mensuræ; quia ut sic non est nisi terminus, quæ denominatio est purè extrinseca.

Quartò dixi, non malè à Scoti in 4. *dis. 13.* q. 1. diuidi relationes in extrinsecus & intrinsecus aduenientes. Vocat autem intrinsecus aduenientes eas, quæ necessariò sequuntur, posito fundamento & termino, cuiusmodi est similitudo inter duas albedines, quæ non possunt esse, quia sunt inter se similes. Extrinsecus aduenientes vocat eas, quæ non necessariò sequuntur posito fundamento & termino: v. g. polita potentia & obiecto non necessariò ponitur relatio mensurabilis. In qua divisione factor multipliciter videri errate Scotum, dum relationes extrinsecus aduenientes negat esse in hac categoria, & alia pleraque de illis imprimis comminiscitur: ego utrالque illas relationes

R.P. de Rhodes curs. Philosoph.

A admitti debere puto, & relationes intrinsecus aduenientes appello eas, quæ positis fundamentis & terminis necessariò ponuntur, non expectata vlla ratione alia fundandi, qualis est similitudo, & relationes alia primi generis. Relationes verò extrinsecus aduenientes voco eas, quæ non resultant posito fundamento & termino, donec ponatur aliqua ratio fundandi distincta à fundamento, quales sunt relationes omnes secundi & tertij generis. Si autem per relationes extrinsecus aduenientes intelligantur relationes secundum esse, quæ posito fundamento, termino & ratione fundandi non necessariò resultant, illæ sunt impossibilis, ut ex dictis patet; possunt verò solum significare relationes secundum dici, quæ sunt entia connotativa, & denominations solum extrinsecæ; quod vnum arbitror suisse ad mentem Scoti.

S. II.

An, & quid sit relatio transcendentalis.

Certum est primò, relationem transcendentalis vocari eam relationem, quæ suo fundamento est essentialis; est enim entitas absolute rei dentalis. alicuius essentialiter ab altera dependens: v. g. relatio creaturæ ad Deum est transcendentalis, quia est ipsa entitas creaturæ dependens à Deo essentialiter. Relatio accidentis ad substantiam similiter est transcendentalis, quia essentialiter, & intrinsecè accidentis respicit substantiam, cui debet inhaerere.

Certum est secundò, hinc sequi primò, ut relatio transcendentalis terminari possit ad terminum tantum posibilem; nam potentia visiva non magis refertur ad colorem existentem, quæ ad posibilem. Sequitur secundò, ut relatio transcendentalis non sit aliiquid simpliciter respectuum, sed absolutum secundum quid, & secundum quid respectuum, in quo scilicet neque ratio absoluti praescindi possit à ratione respectuum, nec contraria; quia quod est essentialia alicui, non potest ab eo praescindi: sed respectus transcendentalis essentialis est, ut dixi: ergo non potest praescindi à re illa, qua refertur.

Ratio ergo dubitandi est, quia videtur non posse admitti relationes vllas transcendentales distinctas à categoriis. Primò si creatura diceret ordinem essentialium ad Deum, qui cognosceret intuitiū creaturas, ita & Deum; qui videret intuitiū accidentis, videret etiam intuitiū substantiam; qui videret intuitiū causam, videret etiam omnes eius effectus intuitiū: & contraria, qui videret effectum intuitiū, cognosceret etiam eodem modo ipsius causam. Quia omnia falsa & absurdâ sunt. Probatur sequela. Qui cognoscit essentialiam aliquam intuitiū, cognoscit intuitiū qua sunt illi essentialia, & identificata: relatio ad Deum est essentialis creaturæ, relatio accidentis ad substantiam essentialis est accidenti, &c. ergo qui cognoscit intuitiū creaturam, cognoscit relationem eius essentialium, atque adeo cognoscet illius terminum intuitiū.

Secundò: si datur relatio transcendentalis, sequitur proprietates rei esse illius essentialiam, & conceptum primarium; quod probo. Essentialia ut sic significat radicem proprietatum: ergo si essentialia est relatum transcendental, includit essentialiter proprietates, substantia includit essentialiter accidentia, &c.

NN 2 Tertiò

Tertia dubitatio.

Tertiò implicat ut relatum sit de essentia rei A Deum. Vnde vides, peccare argumentum in duobus. Primò enim videri potest relatio creaturæ ad Deum, quin videatur Deus intuitiū. Secundò videri etiam potest creatura imperfecte, quin videatur relatio eius essentialis ad Deum.

Quarta dubitatio.

Quarò omnis relatio supponit suum fundatum, saltem ratione distinctum, & prius ipsa relatione: sed relatio transcendentalis nec supponit suum fundamentum, nec ab eo ratione distinguitur; si enim supponeret suum fundamentum, non esset illi essentialis: ergo non est relatio.

Conclusio.

Dico tertio, præter relations categoricas accidentiales admittendæ necessariò etiam sunt relations transcendentalis, qua sunt verè reales, non tantum secundum dici, sed etiam secundum esse. Ita docent Suarez, Valentina & alij contra Scotum & Valsquem; videreturque inclinare S. Thomas, qui relations transcendentalis relations appellat secundum dici.

Probatio.

Ratio est, quia forma & materia realem inter se relationem habent, cum una definiatur per aliam: creatura veram habet relationem ad Deum, accidens ad substantiam, vno ad unum; illæ relations sunt essentialis: ergo dantur relations essentialis. Maior est certa, neque ab aduersariis negatur. Minor probatur. Tunc aliquid est essentialis rei, quando ne per conceptum quidem est ab ea separabile: sed ne per conceptum quidem separari potest à materia & forma ordo qui est inter illas; nec à creatura ordo quem habet ad Deum, &c. ergo ille ordo est essentialis. Deinde relatio transcendentalis & essentialis illa est, cuius entitas est impossibilis, si terminus est impossibilis: sed dantur multæ huiusmodi entitatis: ergo dantur relations transcendentalis. Probo minorem. Si lux esset impossibilis, visio etiam lucis esset impossibilis; si vniuersale esset impossibile, impossibilis esset vnius; si Deus non esset existens, nulla creatura esset possibilis, cum implicit creaturam existere independenter à causa prima; si repugnaret forma, repugnaret etiam potentia receptiva: ergo multæ sunt entitatis, quæ impossibilis propositus essent, si termini quos respiciunt, essent impossibilis.

Solutio primæ dubitatio.

Ad primam respondeo primò quidem, eum qui cognoscit intuitiū creaturam, posse cognoscere intuitiū ordinem essentialiæ quem habet ad Deum, etiamsi non cognoscat intuitiū Deum: sicut qui cognoscit intuitiū patrem & relationem eius ad filium, non cognoscit tamen intuitiū filium, sed abstractiū tantum. Qui enim cognoscit relationem intuitiū, cognoscit quidem necessariò terminum, sed non necessariò cognoscit illam intuitiū. Neque obstat quod terminus est essentialis relationi; cum enim non sit essentialis nisi extrinsecè & connotatiū, propterè qui cognoscit intuitiū relationem, cognoscit quidem intuitiū fundamentum, terminum autem non videt intuitiū. Idem dico de relatione accidentis ad substantiam, & alii huiusmodi, quarum termini non cognoscuntur intuitiū, quantumvis ipse cognoscuntur intuitiū: secundò respondeo ad illam maiorem: qui cognoscit aliquam essentialiam intuitiū, cognoscit etiam ea quæ sunt illi essentialia, si cognoscat adaequatè, concedo; si cognoscat solum inadæquatè nego. Nam posse dati cognitionem intuitiū inadæquatam, fuisse probabam olim in Theologia; & sanè patet, quod sentiri & cognosci potest color & calor, quin cognoscatur ratio qualitatis, quæ illis est identificata. Itaque cognitione inadæquata cognosci potest creatura, quin cognoscatur etiam relatio eius essentialis ad

A Deum. Vnde vides, peccare argumentum in duobus. Primò enim videri potest relatio creaturæ ad Deum, quin videatur Deus intuitiū. Secundò videri etiam potest creatura imperfecte, quin videatur relatio eius essentialis ad Deum.

Ad secundam respondere, proprietates non esse in recto & intrinsecè, sed extrinsecè tantum & in facilius obliquo ipsam rei essentialiam, qua propriea dicitur radix proprietatum. Ad probationem distinguo consequentiam: ergo si essentia est relatum transcendentalis, inquit proprietates in obliquo, & connotatiū concedo; intrinsecè & in recto, nego.

Instabis. Relatio ideo est essentialis, quia res non potest concipi sine sua relatione transcendentali: sed essentia rei non potest concipi sine proprietatibus, quarum dicitur esse radix; ergo proprietates sunt essentiales rei.

Respondeo distinguendo maiorem: id est relatio est essentialis, quia res non potest concipi sine sua relatione intrinsecè & in recto concepta, concedo; sine sua relatione concepta connotatiū & in obliquo, nego.

Ad tertiam respondeo distinguendo maiorem: implicat ut relatum accidentale sit de essentia rei absolute ut si, concedo; implicat ut relatum distinctio essentiale sit de essentia rei absolute ut sic, nego. Potest enim eadem res indistinctibilis esse absolute, & tamen esse respectiva essentialiter; quia ut recte notat Caïtanus, non est contrariatione rei absolute, ut in sua essentiali ratione includat respectum aliquem; immo in creatis nihil ita est absolute, ut in sua essentia non includat aliquem respectum, saltem ad Deum, à quo non potest non pendere essentialiter.

Instabis. Absolutum opponitur contradictione respectivo: ergo necessariò illud excludit. Respondeo distinguendo: absolutum opponitur contradictioni respectivo, quod est simpliciter respectum, concedo; quod est respectum tantum secundum quid, nego. Sicut enim dixi olim, analogia esse partim eadem, partim diversa; sicut non est absurdum dicere quod aliquid sit partim absolutum, & partim respectum.

Ad quartam respondeo verum quidem esse, quod relatio accidentalis supponit suum fundamentum quia ut aliquid prius, & ratione distinctum; sed nego dicitur relationem istam transcendentalem, quæ fundamento suo est essentialis, supponere illud fundamentum, aut ratione ab illo distinguere.

§. III.

An, & quid sit relatio secundum dicitur.

Certum est primò, relationem secundum dicitur, ut aliquid definiti, Ens simpliciter absolutum, quod velocius tamen explicari nullo modo potest nisi per comparisonem ad aliud: v.g. potentia Dei ens est simpliciter absolutum, quod tamen explicari non potest nisi per ordinem ad creaturas producibiles; scientia Dei per ordinem ad creaturas cognoscibiles.

Differunt ergo relations secundum dicitur primò à relationibus transcendentalibus, & categoricis, eas à quid istæ habeant esse respectum, præcise in se habendo sumptum; relatio vero secundum dicitur solum inadæquatam, quod tamen explicatur per relationem; id est, non habet esse respectum secundum se sumptum, sed tantum esse respectum, prout explicabile per definitionem. Secundò differunt relations istæ à relationibus rationis, quid relatio rationis sit vera relatio secundum

Discrimen à relatione rationis.

dūm esse, eo quod per conceptum quasi reflexum concepiatur esse in aliquo, in quo tamen non est. Relatio verò secundum dici non est relatio secundum esse, vel realiter, vel per conceptum; non enim concepit inesse alicui, sed per simplicem conceptum directum ens absolutum concepit in ordine ad aliud. Relatio ergo rationis per conceptum affigit rei absolutæ, quia concepit reflexè inesse alicui: relatio autem secundum dici nulli subiecto affigitur, quia non reflexè concepit inesse alicui: si enim relatio secundum dici attribuitur alicui subiecto, tunc incipiet esse relatio rationis.

Certum est secundò, quod ad relationes secundum dici reuocantur necessariò denominations omnes extrinsecæ, & entia connotativa, qualia sunt bonitas & malitia, libertas, esse Regem, esse Doctorem, &c.

Entia connotativa.

Entia connotativa differunt à respectiis secundum esse, quia respectiua secundum esse habent non solum nomen, sed etiam ipsum esse respectuum, sive realiter, sive per fictionem: connotativa verò esse habent absolutum, sed explicantur tantum per relationem; nam connotare aliud, est non significare perfectè sine alio simul notato: vnde definitur connotativum, est entitas absoluta rei, quæ aliud importat sine quo non potest explicari: v. g. aetum aliquem esse liberum non est entitas aliqua ipsi aetui superaddita, nec est relatio, quia est aliquid extrinsecum aetui; sed est ens connotativum, relationum secundum dici: est enim ipsemet aetus prout connotat potentiam indifferenter ad agendum. Eodem modo vitalitas, moralitas, bonitas & malitia, cum sint extrinsecæ denominations, non sunt entia respectiva secundum esse, sed connotativa & relativa secundum dici, quia nullum habent fundamentum extrinsecum talis respectus.

Prima dubitatio.

Primo quia quando res absoluta, v. g. Dei omnipotentia explicatur per respectum ad creaturas, vel illa definitio dicit verum, vel dicit falsum. Si dicit verum, igitur omnipotentia est aliquid respectuum secundum esse; quomodo enim illud esse, quod definitur, dici poterit respectuum. Si dicit falsum: ergo illa definitio non est bona: ergo illa relatio secundum dici vel nulla est, vel est relatio secundum esse.

Secunda.

Secundò illud esse quod definitur, non potest definiti per id quod non habet: sed esse omnipotentia v. g. non habet respectum: ergo non potest definiti per respectum.

Tertia.

Terriò relatio secundum dici vel est ante operationem intellectus in rebus nomine cogitante, & sic est vera relatio secundum esse prædicamentalis, vel transcendentalis; vel est tantum per operationem intellectus, & sic est relatio rationis, cum à parte rei nihil sit nomine cogitante.

Conclusio affirmativa.

Dico quartò. Admittendæ necessariò sunt relationes reales secundum dici, quæ non sunt relationes rationis, nec prædicamentales, aut transcendentales.

Probatio.

Ratio est, quia multa entia in se absoluta, quæ non possunt explicari nisi per respectum ad aliud: illa nec sunt relationes realia secundum esse, nec relationes rationis: ergo sunt relationes secundum dici, id est nomine tenus. Maior est certa: nam Dei omnipotentia, Dei decretum, ut statim ostendam, sunt absoluta, & tamen explicari nullo modo possunt, vel concipi sine respectu ad creaturas. Deinde omnia connotativa, & denominations extrin-

A seca sunt aliquid absolutum; quod tamen explicari nullo modo potest sine ordine ad aliquid extrinsecum. Minor ergo probatur primò, quod non sunt relationes rationis. Illa non est relatio rationis, quæ nihil affigit rei, quod non sit in re: sed relatio secundum dici nihil rei affigit, quod non sit in re: ergo relatio secundum dici non est relatio rationis. Probatur minor. Relatio secundum dici nihil affigit rei quod non sit in re, si non cogitat vnum respectum inesse rei, sed tantum rem vnam explicat per aliam: ergo relatio secundum dici nihil affigit rei, quod non sit in re. Quod verò non sit relatio secundum esse, probatum est, quia relatum secundum dici est ens planè absolutum.

B Ad primam respondeo, quando res absoluta, v. g. omnipotentia, explicatur per respectum ad creaturas, illam distinctionem dicere verum, neque tamen omnipotentiam ita definitam esse respectum secundum esse, sed tantum secundum dici; nam illud esse, quod definitur, non propterea debet esse respectum, sed tantum illud esse explicatur quasi esset respectum.

C Ad secundam distinguo minorem: sed esse illud relatum secundum dici non habet respectum secundum esse, concedo; secundum dici nego. Id est in se quidem non respicit, sed in se habet ut si explicetur quid sit, hoc habet ut explicetur per aliud: sive illud esse non est respectum secundum esse, sed est respectum prout explicabile.

Neque dicas primò: Ille respectus vel est in re ante definitionem, vel non est: si non est, malè per illum res definitur: si est, ergo res est in se respectiva.

Respondeo illum respectum esse in re ante definitionem, & explanationem; vnde sequitur tantum quod res in se respectiva sit secundum dici, non secundum esse.

Neque dicas. Secundò illud est respectum secundum esse, cuius esse est respectum: sed esse omnipotentia est respectum: ergo omnipotentia est respectiva secundum esse.

D Respondeo distinguendo maiorem: illud est respectum secundum esse, cuius esse est respectum in scipio præcise, concedo; cuius esse est respectum prout explicabile ac definibile, nego. Esse omnipotentia non est respectum nisi prout definibile.

Ad tertiam respondeo relationem secundum dici esse in rebus ante operationem intellectus, neque tamen esse relationem secundum esse; quia quamvis sit in re, non est tamen in re nisi secundum dici; id est, in re prout explicabili per definitionem. Neque dicas: quod habet esse in re, non est tantum secundum dici, sed secundum esse. Hoc enim nego, ut patet ex saepius data definitione.

SECTIO VI.

De subiecto remoto relationis.

E Certum est primò, subiectum relationis esse Subiectum duplex, remotum & proximum. Remotum remotum illud est, quod denominatur habere relationem, & proximum, sive illud in quo est proximum fundamentum relationis. Proximum est fundamentum, sive proxima causa ut aliquid habeat relationem: v. g. paries habens albedinem est subiectum remotum similitudinis, albedo est subiectum proximum.

N N n 3 Certum

Creatura
quilibet
subiectum
est rela-
tionis.

Tota con-
troversia
est de
Deo.

Certum est secundum, nullam esse rem creatam, modò realis sit, quæ non possit esse subiectum relationis, tum transcendentalis, tum categoricæ: ens autem rationis non potest habere relationem ullam realem intrinsecam, quamvis, ut aliæ dixi, habere possit denominationes extrinsecas reales, ut esse cognitum, &c.

Difficultas igitur solum est, vtrum Deus esse possit subiectum relationis alicuius realis transcendentalis, aut categoricæ ad creaturas, quæ ad ipsum essentialiter & intrinsecè secundum totum id quod sunt, referuntur. Dico ad creaturas, quia non est dubium, quin diuina vna persona relationem habeat realem ad aliam, per quam constituitur in eis persona; quia per solas relationes naturæ illa summe vna & indiuisibilis, dilatatur in angustissimam Trinitatem, ut loquitur Cyrillus. Tota ergo controversia est primo, vtrum Deus habeat ad creaturas relationem aliquam transcendentalis: secundum vtrum saltem habeat relationem aliquam categoricam.

S. I.

*Vtrum Deus habeat relationes transcen-
dentales ad creaturas.*

Ratio du-
bitandi.

Ratio dubitandi est, quia Deus non potest esse, nec cogitari omnipotens, nisi creaturæ cognoscantur, & sint possibiles; omnipotens enim dicitur potentiam, & id respectu cuius est potentia: ergo Dei omnipotens respectum habet transcendentalem ad creaturas possibiles. Idem argumentum fieri potest de scientia, præfertim possibilium, & de diuinis decretis. Probarat antecedens. Virtus actiua necessariæ est alicuius possibilis actiua: sed omnipotens est virtus actiua: ergo est actiua alicuius possibilis: ergo Deus nec est, nec cogitari potest omnipotens, si creaturæ non sint possibiles.

Secunda
dubitatio.

Secundum: qui nihil potest facere, non est omnipotens, nec intelligi potest esse omnipotens; qui nihil scit, non est omnisciens: sed si nihil sit possibile, Deus nihil poterit facere, neque scire: ergo si nihil sit possibile, Deus non erit omnipotens, & omnisciens.

Tertia du-
bitatio.

Tertio: ideo potentia creata, v. g. intellectus, oculus, referuntur essentialiter ad obiecta, quia illi sublati, illa nec erit, nec poterit concipi: sed Dei potentia productiva Petri nec erit, nec poterit concipi sublati Petro: scientia quæ Deus me videt loqui, non erit, nec poterit concipi, sublatâ meâ loquitione: ergo Dei omnipotens & scientia transcendentaliter refertur ad creaturas.

Conclusio
negatiua.

Dico primò. Deus non habet relationes ullam transcendentales ad creaturas, sed relationes tantum secundum dici: v. g. Dei omnipotentia, scientia, libera decreta, licet explicitur per creaturas, non sunt tamen respectus transcendentales ad illas. Ita docent cum S. Thoma Thomistæ omnes, & Scotista cum Scoto. Suarez disp. 30. sct. 15. disp. 47. sct. 15. & 1. part. tract. 1. lib. 2. cap. 20. Valquez 1. part. disp. 104. cap. 6. Arrubal. disp. 99. cap. 2. Hurradus disp. 2. sct. 5. contra Granadum 1. p. tract. 6. disp. 6. sct. 5. aliosque recentiores non paucos: contra quos.

Prima
probatio.

Ratio est, quia si Deus ratione sua omnipotens vel scientia haberet relationem transcendentalem ad creaturas, necesse esset ut si creatura quæpiam, v. g. musca, esset impossibilis, Deus etiam esset impossibilis: consequens illud admitti nullo modo debet: ergo nec debent admitti relationes

A transcendentales in omnipotentia & scientia Dei ad creaturas, per quas explicantur. Maiorem aduersarij admittunt, & probari manifeste potest. Quoties terminus relationis essentialis est impossibilis, relatio etiam essentialis est impossibilis: si lumen est impossibilis, visio etiam lucis est impossibilis; nemo enim posset videre lucem, que nulla esse posset: si lumen esset impossibile, impossibilis etiam esset unio; quod est per se notum: sed creatura, v. g. musca, esset terminus relationis transcendentalis ad mortuam: ergo Deus est impossibilis, posito quod musca sit impossibilis, si Deus habeat relationem transcendentalem ad creaturas.

B Sola ergo minor primi argumenti probati debet, quod videlicet dici non possit sine diuina iniuria, quod posita impossibilitate vnius musca, Deus secundum totam suam entitatem intrinsecè secundum totum pelagus essentiae interminum, & secundum infinitatem iomines an attributorum omnium est simpliciter impossibilis. Hoc, inquit, probo primò, quia si posita impossibilitate musca Deus est impossibilis, Deus non est magis ens necessarium quam creaturæ: hoc nullo modo videtur verum: ergo Deus non erit impossibilis posito &c. Præterea Deus manet impossibilis & existens sublatu^{co} ^{Secunda} à quo Dei existentia, & possibilitas non dependet in suo esse: sed Dei possibilis & existentia nullo modo dependent in suo esse à creatura vñis possibilite: ergo licet impossibilis sint creatura, Deus tamen manet impossibilis & existens. Probatu^{co} maior. Tunc verè aliquid ab alio dependet, quando eo sublatu^{co}, necessariò debet perire. Vñis v. g. pendet ab obiecto, quia eo sublatu^{co} debet perire. Radix pendet à sole, &c. ergo si Deus debet perire sublatâ creaturâ, Deus reuera pendet à creatura.

C Deinde quamus creaturæ omnes sint impossibilis, Deus tamen manebit omnipotens: ergo Deus non erit impossibilis, etiam nulla creatura sit impossibilis. Probo antecedens. Omnipotens est potentia faciendi ea quæ non repugnant: sed Deus haberet potentiam intrinsecam faciendi ea, quæ non repugnant, quamus nulla creatura esse possibilis: ergo Deus esset intrinsecè omnipotens, quamus nulla creatura esset possibilis. Probo minorem. Illa impossibilitas, quam haberet tunc Deus, non oriretur ex parte Dei, sed solum ex parte creaturæ, quæ tunc in se repugnat: ergo tunc Deus semper haberet potentiam faciendi ea, quæ non repugnarent.

D Confirmatur evidenter. Eodem modo scientia futurorum respicit futura, quo scientia possibilium, vel etiam omnipotentia respicit possibilia: sed etiam peccatum Petri non est cras futurum, scientia Dei esset eadem in intrinsecè & entitatiu^{co}: ergo si nulla creatura esset possibilis, scientia possibilium & omnipotentia eadem essent intrinsecè & entitatiue.

E Ratio ergo a priori est, quia Deus in suo esse est omnino independens à creaturis: sed nulla res independentis ab aliquo termino dicere potest ordinem essentiali ad illum terminum, cum ordo transcendentalis non sit aliud, quam essentialis dependentia vnius ab alio: ergo Deus non habet ordinem ullam transcendentalem ad creaturas.

F Ad primam respondeo omnes Dei perfectiones quæ respiciunt res creatas, includere necessariò duo. Primum est intrinsecæ perfectio immanens, quæ identificatur cum essentia Dei, & est summa pliciter.

plerumque necessaria, inquit ipse Deus. Secundum est terminatio extrinseca, seu connotatio alicuius extrinsecæ; quæ connotatio in actibus & perfectionibus simpliciter necessaria, qualis est scientia possibilium, omnipotentia, est simpliciter necessaria; in actibus vero liberis, qualis est scientia futurorum & decreta libera, est contingens. Itaque omnipotentia considerari potest vel secundum perfectionem intrinsecam, quæ semper maneret, quamvis nulla creatura esset possibilis; vel secundum terminationem extrinsecam, quæ tunc non maneret. Hinc ad argumentum distinguo primum antecedens: si creatura omnes sint impossibilis, Deus nec esse potest, nec cogitari potest esse omnipotens secundum totam entitatem & perfectionem intrinsecam omnipotentia, nego; secundum terminationem extrinsecam ad creaturas, concedo. Ad probationem distinguo maiorem: virtus activa est alicuius possibilis activa, secundum entitatem & perfectionem intrinsecam, nego; secundum connotacionem extrinsecam, concedo.

Prima instantia. Instabis primò. Illa terminatio extrinseca nec esse potest, nec cogitari, si creatura non sint possibilis: ergo illa terminatio extrinseca ut sic est ordo transcendentalis ad creaturas possibilis.

Respondeo illam terminationem extrinsecam secundum totam entitatem intrinsecam, quam dicit in recto, esse posse & cogitari, quamvis nulla creatura esset possibilis; non posse esse, nec cogitari secundum totum illud, quod dicit in obliquo & connotatiu.

Secunda instantia. Instabis secundò. Tunc aliquid pendet ab alio, quando non esse si non esset aliud: sed terminatio extrinseca omnipotentia non esset formaliter, si nulla creatura esset possibilis: ergo illa terminatio pendet a creaturis.

Respondeo distinguo minorem: sed terminatio illa omnipotentia non esset formaliter secundum id totum quod dicit in recto & entitatiu, si multæ creatura essent possibilis, nego; non esset secundum id quod dicit in obliquo & connotatiu, concedo.

Tertia instantia. Instabis tertio: Omnipotentia Dei formaliter & adæquatè sumpta, secundum perfectionem intrinsecam, & perfectionem extrinsecam est virtus ad omnia: sed illa virtus est ordo essentialis ad omnia: ergo Dei omnipotentia formaliter & adæquatè sumpta est ordo essentialis ad creaturas.

Respondeo negando minorem; virtus enim ad omnia facienda, quando secundum totam suam perfectionem entitatiuam est independens a termino, est quidem relatio secundum dici, non est autem relatio essentialis, quia quod refertur essentialiter, debet designare esse secundum perfectionem intrinsecam, sublato eo ad quod refertur: læpe autem dixi, quod si nulla esset creatura, Dei omnipotentia secundum perfectionem intrinsecam esset eadem, non esset autem secundum solam extrinsecam terminationem.

Solutio secundæ dubitatur. Ad secundam eadem responso est: qui nihil potest facere, non est omnipotens, si ea impotens oriatur ex defectu perfectionis intrinsecæ, id est ex parte ipsius potentia, concedo; si oriatur ex defectu rei possibilis, nego. Similiter qui nihil scit, non est omnisciens, si nihil sciat ex defectu perfectionis intrinsecæ, quam scientia dicit in recto, concedo; si ex defectu obiecti scibilis, nego: tunc enim habet perfectionem intrinsecam omniscientia, & omnipotentia; sed non habet connotacionem extrinsecam.

Solutio. Ad tertiam respondeo, eo argumento probari

A etiam, quod scientia Dei etiam libera transcendentaliter refertur ab obiecta; si enim ego non loquor, Deus non vider me loqui. Itaque magna disparitas est inter actus creatos, & actum increatum Dei, quod actus creatus non si ens magis necessarium, quam obiectum ad quod terminatur; ideoque specificatur ab obiecto, & sic ab eo pender, ut obiecto sublato, auferatur etiam actus ipse secundum totam perfectionem, & entitatem intrinsecam, quam dicit in recto; actus autem diuinus & perfectio increata sit ens magis necessarium quam obiecta, quæ connotat; vnde nec ab illis specificatur, nec ab illis dependet, sed tantum ad illa terminatio extrinsecæ, adeò ut obiecto sublato maneat tota entitas & perfectio intrinseca illius actus, sola vero designat extrinseca connotatio. Vnde fit ut in actu creato non sint illa duo, entitas intrinseca, & terminatio extrinseca; quæ tamen in divino actu reperiuntur. Idem ad argumentum respondeo distinguendo maiorem: ideo actus creatus refertur transcendentaliter ad obiectum, quia sine illo nec esse, nec concipi potest secundum perfectionem intrinsecam, quæ non est ens magis necessarium quam obiectum, à quo pender & specificatur, concedo; quia nec esse, nec concipi potest secundum solam terminationem extrinsecam, nego. Pater autem quid dicendum sit ad minorem.

§. II.

Vtrum sint in Deo relationes predicamentales ad creaturas.

R atio dubitandi est primò, quia esse dissimilem, esse perfectiorem creaturis, esse dominum, esse causam actualē, sunt relationes primi & secundi generis verè categoricæ: illæ proprie sunt in Deo: ergo sunt in Deo relationes categoricæ.

Secundò: Deum esse dissimilem creaturis, esse perfectiorem, esse causam actualē, non est sola denominatio extrinseca, sed aliquid intrinsecum ipsi Deo, alioqui similiter illæ in creaturis essent denominations extrinsecæ: sed illæ non sunt denominations absolutæ in suo esse: ergo sunt respectuæ in suo esse. Probatur minor. Est dissimilem, esse perfectiorem, sunt ad aliud in quocunque subiecto sive non ad se; nemo enim sibi dissimilis est, nec se ipso perfectior: ergo sunt relationes in suo esse.

Tertiò: idem in creatis esse simile vel dissimile sunt relationes secundum esse, quia nec esse, nec concipi possunt nisi concepto alio: sed etiam in Deo non potest esse, vel concipi dissimilitudo nisi concepto alio: ergo est denominatio relationis secundum esse.

Dico secundò. Nullæ sunt in Deo relationes categoricæ, aut quasi categoricæ ad creaturas. Ita docent Authores ferè omnes citati nuper pro relationibus essentialibus: contra Okamum & Scholam totam Nominalium, quos sequuntur Averia q. 25. sed. Hurtadus disp. 15. sct. 2.

Ratio autem prima & fundamentalis est, quia Deus cum purissimus actus sit, quo nullus potest purior excogitari, nullius accidentis etiam metaphysici capax est. Vnde argumentor. Actus purissimus, quo nullus purior potest excogitari, qualis est Deus, nullum habet, neque potest habere accidentis etiam metaphysicum: si habeat relationem aliquam categoricam ad creaturas, habebit accidentia metaphysica: ergo Deus nullas habet relationes

tertia dubitatio.

Prima dubitatio.

Secunda dubitatio.

Tertia dubitatio.

Conclusio negativa.

Prima ratio ex ratione actus puri.

lationes categoricas. Probatur maior. Actus, quo A quo, vt dixi, differt à connotatione aut relatione secundum dici: ergo Deus verè mutatur, si relationem aliquam habet de nouo.

Ad primam respondeo distinguendo maiorem: esse dissimilem, perfectiorem, &c. sunt relationes categoricas primi & secundi generis in subiecto, quod est capax accidentis, & perfectibili per aliud, concedo; in subiecto incapaci accidentis, & se ipso summè perfecti, nego; in huiusmodi enim subiecto illæ non sunt relationes nisi secundum dico.

Ad secundam & tertiam eadem recurrit distinctione; nam esse similem, esse causam actualē, in actu puro, & incapaci accidentis, prout sunt denominations extrinsecæ, aut relationes secundum dico: in subiecto capaci accidentium & potentiarum sunt verae relationes secundum esse.

Instabis. Deus non est perfectior & dissimilis creaturis per solam dictiōnē nostrā, sed per aliud quod esse: non est dissimilis per aliud abolutum, sed per aliud relativum: ergo est similis per aliud relativum secundum esse.

Respondeo distinguendo minorem: Deus est dissimilis creaturis per aliud relatiūm Deo intrinsecum, nego; Deo extrinsecum, concedo. Deus enim habet has denominations non ab aliqua denominatione sibi extrinseca, sed à relatione, quæ est in creaturis: sicut partes denominatio visus à visione, quæ est in oculo. Deinde dici potest dissimilis per aliud intrinsecum abolutum secundum esse, relativum secundum dici. Deus enim denominatur dissimilis per intrinsecum absolutum, & per relationem creaturæ; unde denominatio hæc, quatenus relativa, extrinseca est Deo, ad æquatè verò sumpta, partim est extrinseca, partim extrinseca.

Et hoc sufficiat ad maiorem Dei gloriam.

INDEX